

A
NYIRFA-
FIÚCSKA

MESEK
AZ AMUR
PARTJÁRÓL

Fordította Diószegi Vilmos

A NYÍRFA-FIÚCSKA

MESÉK AZ AMUR PARTJÁRÓL

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1957

A BÁTOR AZMUN

Aki bátor, nem árt annak semmi. Tűzön-vízen átmegy – csak meg erősebb lesz tőle. Aki vitéz, aki merész, emlegetik azt sokáig az emberek. Aki vitéz, aki merész, mesét mond arról apa a fiának. Réges-régen történt. Kőből csinálták még a nyivhek a nyíl hegyét, fahoroggal fogták a halat. Kis tengernek hívták még akkor az Amur torkolatát – *Lja-erinek*.

Volt az Amur partján abban az időben egy falu. Nyivhek éltek benne – nem is rosszul, nem is jól. Ha sok a hal – vígak a nyivhek, dalolnak, jóllaknak fogyásig. Ha meg kevés, gyér a fogás – hallgatnak a nyivhek, szíják a mohát a pipából, szorosabbra húzzák az övei a hasukon.

Hanem egy tavaszon meg mi történt?

Ülnek a parton egyszer a legények meg a férfiak; nézik a vizet, szíják a pipát, foltozzák a hálót. Nézik – hát valami úszik az Amuron, Öt-hat farönk, de az is lehet, hogy egy tucatnyi. Látni való, vihar dönthette a fákat a folyóba, a nagy víz meg úgy összesodorta-őckölte őket, hogy erőnek erejével se lehetne szétvenni. Földet hordott az ár a fára. Kisarjadt a fű rajta. Valóságos sziget lett belőle. Látják ám a nyivhek – a szigeten hegyesvégű rúd magasodik. A rúdon forgács zizeg a szélben. Tetején vörös gyolcs lobog a levegőben.

Azt mondja Pletun, az öreg nyivh:

– Van valaki rajta. Hegyesvégű rudat állított, hogy szemmel meg ne verjék. Segítséget kér, azt jelenti.

Hallgatják a nyivhek – gyermeksírást sodor a szél. Sír a gyermek, jajgat hangos szóval. Azt mondja Pletun:

– Egy gyermek. Senkije sincsen, látni való. Gonosz emberek megölték a rokonait, vagy a fekete halál vitte el őket. Csak úgy nem hagyja el anya a fiát. Ráültette a gyepre, jó emberek oltalmára bízta.

Mind erősebben haitik a sírás.

– Nyivh a nyivhen hogyan segítené! – szól Pletun. – Segítsünk rajta.

Kampós kötelet vetettek a legények a tutajra, megragadták, partra húzták. Nézik – egy kisgyermek fekszik rajta: fehér, mint a hó,

gömbölyű, mint az alma, széles a képe, mint a telehold, fekete szeme ragyogó csillag. A kezében nyíl meg evező.

Nagy vadász lesz ez a gyermek, úgy véli Pletun, ha már a bölcsőben nyilat, evezői ragad: nem rettentí ezt se a munka, se az ellenség.

– Fiamnak, fogadom. Nevet is adok neki. Hívják ezentúl Azmunnak.

Karjukra veszik Azmunt a nyivhek, viszik Pletun -házába.

Hát uramfia... Minden lépéssel nehezebb lesz a gyermek!

Mondják az öregnek:

– Hej, Pletun, nézzed, nőttön növekszik a fiad!

– Hogyne növekedne a hazai földön, övéi karján! – feleli Pletun. –

A honi föld erőt ad az embernek.

Lám, igaza volt Pletunnak, hogy erőt ad a haza földje: mire az öreg házához értek, meg is nőtt Azmun; a küszöbig vitték a legények, ott aztán kiugrott a kezük közül, lábra állt, félrehúzódott – utat engedett az öregebbeknek, csak azután lépett be maga is a házba.

„Ejha! – gondolja magában Pletun új fiát elnézve. – Javunkra lesz még valaha ez a gyermek. Előbb a többire gondol, csak aztán magára.”

Azmun pedig leülteti nevelőapját a dikóra, meghajlik előtte:

– Ül csak, apám. Eltörődteél a hosszú életben. Pihenj.

Maga pedig fogja a hálót, fogja az evezőt is. Megy a partra – hát a ladik magától ugrik a vízre. Azmun beleül, dobja az evezőt a ladik orrába – az meg csak evez magától, viszi a ladikot a folyó közepébe. Azmun kiveti a hálót. Kihúzza – csak úgy nyüzsög benne a hal. Hazamegy – odaadja az asszonyoknak, amit fogott. Aznap halat evett az egész falu.

Így szól Azmun a nevelőapjához:

– Kevés itt a hal, apám.

Azt mondja Pletun:

– Nem jön ide a hal. Nem ad az Amur.

– Meg kell kérni, apám. Ha nincs hal, nem élhetnek a nyivhek.

Azelőtt mindig ennivalót vittek az Amurnak, hogy adjon halat. Elindultak hát, hogy megetessék az Amurt.

Sok csónakon mentek. Ünneplőruhát öltöttek tarka fókabőrből, subát is öltöttek fekete kutyabőrből. Ringnak a csónakok a vizen, szép dalokat énekelnek a nyivhek. Elérnek a folyó közepére.

Fogja Pletun a kását, lepényt, szárított halat, fogja a rénszarvashúst is. Szórja az Amurba.

– Egyszerű emberek kémelek téged, küldjél nekünk halat, ok jóféle halat, sokféle halat küldjél. Lám, kását, lepényt hoztunk neked, egyebünk semmink sincsen. Éhezünk! Hasunk bőre a gerincünkre szárad. Segíts rajtunk, mi se feledkezünk meg rólad!

Kiveti Azmun a hálót – csak úgy hemzseg benne a sok hal. Örülnek a nyivhek. Hanem Azmun ráncolja a homlokát. „Egyszeri szerencse nem szerencse” – azt mondja. Kiveti másodszor is – kevesebb már benne a hal. Kiveti harmadszor – megfogja az utolsó halat. Akármelyik nyivh veti is ki aztán, egy se fog semmit. Még egy árva viasz lazac se akad belé. Negyedszer is kiveti Azmun a hálót – üresen húzza ki.

Elszomorodnak a nyivhek. Rágyújtanak a pipára. „Most aztán éhenhalunk” – azt mondják.

Megparancsolja Azmun, hogy hordják a halat mind egy hombárba, mindenkinek jusson belőle egy kevés.

Sírva fakad Pletun, szóval mondja Azmunnak:

– Fiamnak fogadtalak, véltem, új életet adok neked. De hal nincs – enni sincs mit. Mind éhen veszünk. Menj el innen, fiam! Terád más sors vár. Eredj el tőlünk. Szerencsétlenségünk hagyd a küszöbünkön.

Gondolkozik Azmun. Rágyújt az apja pipájára. Három felhőre valót fú a füstből. Soká gondolkozik. Azt mondja aztán:

– Elmegyek Tajrnadzhoz, a Tenger Vénjéhez. Azért nincs hal az Amurban, mert a gazda megfeledkezett a nyivhokról.

Megijed erre Pletun: senki nyivh nem járt még a Tenger Vénjénél. Sose fordult még elő, hogy egyszerű ember lement volna Tajrnadzhoz a tenger fenekére.

– Aztán erőd van-e elég ehhez a nagy úthoz? – kérdi a fiát.

Dobbant egyet Azmun – övig süpped a földbe, öklével ráüt a sziklára, a szikla meghasad, a hasadékból forrás fakad, összehúzza a szemét – nagymesszi lát egy hegyet: „A hegy lábánál mókus ül, diót tart a foga közt, nem tudja feltörni. Segíték neki.” Avval fogja az

íjat, felajzza, nyilat illeszt hozzá, kilövi. Repül a nyíl, belécsap a mókus diójába, kettőbe hasítja, a mókushoz hozzá se ér.

– Van erőm elég – azt mondja Azmun.

Szedelőzködik Azmun az útra. Szütyőjébe amuri földet szór, rejti a keblébe, kést, íjai, nyilat, kötelet, horgot készít, meg egy kis csontlemezt – játszik vele, ha elunja magát az úton.

Megígérte az apjának, hogy hírt ad magáról hamarosan.

Megparancsolta, hogy mindenkinek osszanak abból a halból, amit fogott, míg vissza nem tér.

Avval elindult.

Ment, mendegélt, míg a tenger partjára nem ért. A Kis-tenger partjára. Látja ám, hogy egy borjúfóka méregeti rá a szemét, majd ledobban nagy éhségében.

Rákiált Azmun:

– Hé, szomszéd, messze lakik-e még a Gazda?

– Miféle gazdát keresel?

– Tajrnadzot, a Tenger Vénjét.

– Hát ha egyszer Tenger Vénje, a tengerben keresd.

Megy tovább Azmun. Elér a Vadász-tenger partjára. Mormog-sustorog a tenger előtte – vége-hossza nincsen. Sirályok röpdösnek a víz felett, kárókatónák kiáltoznak. Hullám hullámra gördül. Szürke ég lóg a tengerbe, felhők takarják.

Hol keresse hát a Gazdát? Hogy jut el hozzá? Kérdeni nincs kit. Körülnéz Azmun... Mit tegyen? Odakiált a sirályoknak:

– Hej, szomszédok, bőséges volt-e a zsákmány? Mert a szegény emberek majd éhen vesznek!

– Bőséges! Méghogy bőséges! – kacagnak a sirályok. – Nem látod, hogy alig emeljük a szárnyunkat? Halat a szemünkkel se látunk. Befellegzik hamarosan a fajtánknak. Úgy látszik, alszik a Tenger Vénje, elfeledte, mi a dolga.

Azt mondja Azmun:

– Éppen őhózzá igyekszem. Csak nem tudom, merre kell menni.

Azt mondják a sirályok:

– Tenger közepében van egy sziget. Arról a szigetről füst száll. Nem is sziget az – Tajrnadz házának a teteje, annak a kéményéből gomolyog a füst. Mi ott sose jártunk, apáink se járlak,

vándormadaraktól hallottunk felőle. Hogyan jutsz el oda, mi meg nem mondhatjuk. Kérdezd a kardszárnyú delfineket.

– Jól van – mondja Azmun.

– Ha megleled a Vént, rólunk is megemlékezzél, Azmun.

Ment, mendegélt Azmun a tengerparton. Igen soká ment.

Kifáradt. Leült a kövek közé a fövényre, tenyerébe hajtotta a fejét, elgondolkodott. Addig-addig gondolkodott, míg elszenderedett. Álmában egyszerre hallja ám, hogy emberek zajolnak a parton. Kinyitja a szemét.

Nézi – hát a parton legények futnak versenyt, birkóznak, átugrálnak egymáson, görbe szablyával vagdalóznak. Akkor kijönnek a fókák a partra. A legények karddal ölik őket. Csak suhintanak egyet – holtan terül el a fóka. „Ó – sóhajtja Azmun –, ha nekem ilyen kardom volna!” Látja Azmun, rosszacska csónakok hevernek a homokon...

Akkor a legények összeakaszkodnak. Hányják a sok kardot a fövényre. Verekszenek, se látnak, se hallanak, kiabálnak, osztoznak. Gondol egyet Azmun, elhajtja a kampós kötelet, megfogja vele az egyik kardot, magához rántja. Végighúzza az élén az ujját – ez ám csak a kard. Igen jó lesz ez neki.

Abbahagyják a legények a gyürközést. Fogja mindegyik a kardját, hanem az egyiké hibázik. Sírva fakad a legény:

– Jaj, jaj. Majd ad nekem a Gazda. Mit mondok most neki, hogy kerülök a szeme elé?

Ismerik hát a Gazdát a legények – gondolja magában Azmun. – Úgy látszik, a tengeri faluba valók.

Hanem fekszik, meg se moccan.

Keresik a legények a kardot – nincs sehol. Az, aki elvesztette, fut az erdőbe, nézi, hátha ott hagyta el. A többi meg beletaszítja a csónakot a vízbe, beléül. Csak egy csónak maradt a parton.

Kapja magát Azmun, a legények után ered. Az üres csónakot löki a vízbe, nézi, merre mennek a legények. Hát kieveznek a nyílt tengerre. Ugrik Azmun a csónakba, nekiüli, evez utánuk. Egyszer csak nézi – se csónak, se legény. Csak kardszárnyú delfinek vásznak a tengerben, hasítják a hullámot, hátuszonyuk az égnek mered, akár a kard, azon meg fókahúscafatok lógnak.

Akkor megmozdul Azmun alatt a csónak. Megfogózik Azmun, széjjelnéz – hát nem csónakban ül, hanem delfinháton. Gondolja már a fiú, hogy nem csónakok lehettek azok ott a parton, hanem halbőrök. Nem legények suhogtatták a kardot, hanem delfinek. Nem is kard volt az, hanem hátuszony. „Annyi baj legyen – gondolja magában Azmun –, legalább közelebb jutottam a Gazdához.”

Soká úszott-e, nem-e, azt bizony nem tudom, nekem el nem mondta. Addig úszott, míg ki nem nőtt a bajsza.

Egyszer csak meglát egy szigetet, olyanforma, mint a kunyhó fedele. Közepén egy lyuk, abból meg füst göndörödik. „Úgy látszik, itt lakik a Tenger Vénje” – mondja magában. Akkor elővette az íjai, nyilat küldött az apjának...

A delfinek odaúsztak a szigethez, felkúsztak a partra, átbusckáztak a fejükön – megint legénnyé váltak, kezükben tartják a fókahúst.

Hanem az a hal, amelyik Azmunt hozta, visszaúszott a tengerire. Kardja nélkül, látni való, nem mehet haza. Azmun meg belefordul a vízbe, majd megfúl.

Látják a legények, hogy Azmun kapálózik a vízben, segítségére sietnek. Kievíckél Azmun a partra, nézik a legények, ráncolják a homlokuk:

– Hát te kiféle vagy? Hogy kerülsz ide?

– No mi az, tán meg se ismeritek a társatokat? Elmaradtam tőletek, mikor a kardom kerestem. Itt van ni, ez az én kardom.

– Igaz, a kard a tied. Hanem valahogy nem hasonlítasz magadra.

– Megváltoztam ijedtemben, hogy elvesztettem a kardom. Meg most se tértem magamhoz. Megyek a gazdához, adja vissza a régi képemet.

– Alszik a Gazda – mondják a legények – látod, alig bodorodik egy kevéske füst...

Bementek a legények a házukba. Azmunt magára hagyták.

Kiindul Azmun felfelé a hegyen. Alig ér a hegy derekáig, hát egy szállást lát. Leányok laknak abban. Elállják Azmun útját, nem eresztik.

– Alszik a Gazda, azt parancsolta, ne zavarja senki.

Odatörleszkednek Azmunhoz, hízelegnek:

– Ne menj Tajrnadzhoz! Maradj nálunk. Válassz feleséget közülünk, jó sorod lesz.

Világszépek ám a leányok, egyik szebb, mint a másik. Fényes a szemük, tündérszép az arcuk, hajlékony a termetük, ügyes a kezük. Olyan igen szépek, hogy gondolkodóba esik Azmun: nem volna bolondság biz’ az, ha közülök választana feleséget.

Hanem akkor megmoccan az amuri föld a kebelében. Észbekap Azmun, hogy hát nem leánynézőbe jött ő ide, de a leányoktól nem tud szabadulni. Eszébe jut, elővesz egy marék üveggyöngyöt, szórja a földre.

Ugornak a leányok, szedik a gyöngyöt – hát akkor látja Azmun, hogy lábuk helyett uszonyuk van. Nem is leányok azok, hanem fókák.

Míg szedegették a gyöngyöt, Azmun felért a hegy tetejére. A lyukba, ami ott volt, beledobta a kampós kötelét. Odakötötte a végét a hegy fokához, és elindult lefelé. Leereszkedett a tenger fenekére – hát a Tenger Vénjének házában találta magát.

Földre pottyant, majdhogy össze nem törte magát. Körülnéz – mintha csak nyivh házban volna: dikó, kemence, fal, minden éppen olyan, csak halpénzből van. Meg az ablakból nem az eget látni, hanem a tengert.

Sustorog a víz odakint, zöld hullámok görögnek az ablak alatt, tengeri növények hajladoznak a hullámok hátán, akárha csudálatos fák volnának. Halak úsznak el az ablak előtt, de olyanok, hogy azokkal egy nyivhnek se telik a bendője: csontosak-fogasak, maguk nézik, kit kaphatnának a foguk közé...

Ott fekszik a dikón a Gazda, aluszik. Fehér haja szétszórva a párnán. Szájában pipa, alig pislákol, vékony füstcsík göndörödik belőle, száll a kémény felé. Hortyog Tajrnadz, semmit se hall. Megérinti Azmun, de az a füle botját se billegeti...

Megharagszik erre Azmun: mi dolog ez, az otthoniak majd ledobbannak nagy éhségükben, ez meg itt elfeledte, mi a dolga, alszik!... Mérgében megszúrta késével Tajrnadzt. Erre az fészkelődni kezd, felnyög. Tekergeti a fejét, ráncolja a képét, nagyokat szusszan – hát csak eltüsszenti magát... Felébred, mereszi a szemét...

Előveszi Azmun a csontlapocskát, foga közé szorítja, megpörgeti a nyelve hegyével. Felbúg, felzeng, dalolni kezd a lapocska: mintha madár pityegne, patak csörgedezne, majd meg mintha méh döngicsélne.

Tajrnadz soha életében nem hallott ilyet. Ugyan mi lehet az? Mocarog, felkel, törli a szemét, felül, maga alá húzza a lábát. Nagy, mint a víz alatti szikla; az arca jóságos, bajsza akár a harcsáé. A bőrén szivárvány színben tündöklük a halpénz. Ruhája vízínövényekből van...

Látja ám, hogy egy legényke áll előtte, akkorka csak őhózzá, mint az eperlán-lazac a tokhalhoz képest, valamit tart a szájában, és olyan szépen muzsikál, hogy Tajrnadznak még a szíve is tánkra perdül. Egy szempillantás alatt elröppent az álom Tajrnadz szeméről. Jóságos képét Azmun felé fordította, szemét összehúzta, úgy kérdezte:

– Te meg miféle nép fia vagy?

– Azmun vagyok, a nyivh nép fia.

– A nyivhek a Tro-mifen meg a Lja-erin laknak. Mi szél hozott téged ilyen messzire, a mi víz alatti országunkba?

Elbeszélte Azmun, mekkora baj szakadt a nyivhekre, meghajolt:

– Atyám, segíts a nyivheken, küldjél nekik halat! Atyám, éhen vesznek a nyivhek. Engem küldtek hozzád segítségért.

Elröstellte magát Tajrnadz. Pironkodva mondja:

– No, ez bizony rosszul sikeredett. Csak leheveredek egy szemhunyasnyira, hát nem elnyom a buzgóság! Köszönöm, hogy felébresztettél.

Avval benyúl a dikó alá. Nézi Azmun, hát egy nagy hordó van ott, abban meg csak úgy nyüzsög a sok púpos lazac, tokhal, szibériai lazac, nemeslazac, pisztráng. Töméntelen sok hal!

A hordó mellett állatbőr. Fogja a Gazda, telemeri a negyedét hallal, nyitja az ajtót, dobja a tengerbe:

– Tro-mifra, az Amurba ússzatok! Sebesen ússzatok, sebesen ússzatok! Tavasszal magatok hálóba adjátok!

– Atyám – azt mondja Azmun –, ne sajnáld a halat a nyivhektől.

Haragra lobban Tajrnadz.

Megijed erre Azmun. „No, elvesztem – gondolja magában. – Megharagítottam a Gazdát. Nem lesz ennek jó vége!” De eszébe

jutott az apja meg a többi nyivh, kihúzta a derekát, szeme közé nézett Tajrnadznak.

Az meg elmosolyodik:

– Senki fiának meg nem bocsátanám, hogy beleüti az orrát a dolgomba, de teneked megbocsátok, mert látom, nem magadra gondolsz, hanem a többire. Legyen meg a kívánságod!

Belehajít a tengerbe még egy fél bőrre való halat:

– Tro-mifra, az Amurba ússzatok. Őszidőn magatok hálóba adjátok!

Meghajol előtte Azmun:

– Atyám! Szegény vagyok, nincs semmim, amivel meghálálhatnám a jószágodat. Fogadd el ezt ajándékba.

Odaadta Tajrnadznak a csontlapocskát, megmutatta, hogyan kell muzsikálni rajta.

Az öreg meg már amúgy is nagyon szerette volna, le nem vette a szemét róla. Igen nagyon megtetszett neki a játék.

Megörül neki Tajrnadz, szájába veszi, foga közé szorítja, nyelve hegyével meg is pörgeti...

Felbúg, felzeng a lapocska: hangja mint a tengeri szél, hullám csobogása, fák suhogása, majd meg mint a hajnali madárszó, ürge füttyögetése. Játszik Tajrnadz. Nekividámodik. Föl-alá járkál, tánkra is perdül. Meglódul a ház, tarajosodnak a hullámok az ablak előtt, sebesen hajladoznak a vízínövények – vihar kerekedik a tengeren.

Látja Azmun, hogy nem törődik most vele a Gazda. Odamegy a kéményhez, kapja a kötelét, felmászik rajta. Ahogy mászik, mind felvérzi a tenyerét: míg a Gazdánál tanyázott, teleragadt a kötél kis tengeri rákkal.

Kidugja a fejét, körülnéz.

A fóka-leányok még mindig a gyöngyöt keresgetik, veszekednek, osztoznak, a házukról meg elfeledkeztek. Az ajtót mind benőtte a moha.

Nézi Azmun a fennső falut, sehol egy teremtet lélek, hanem nagymesszi a tengerben kardszárnyú delfinek hasítják a hullámot: hajtják a halat a Pilja-kerkh partjaihoz, Lja-eri partjaihoz, hajtják a halat az Amurba.

Hogy kerül ő most haza?

Látja Azmun – szivárvány ível. Egyik vége a szigeten, másik a Nagy Földön.

Tarajlanak a hullámok a tengeren – táncot járt Tajrnadz a házában. Haragos hullámok szántják a tengert.

Felmászik Azmun a szivárványra. Alig is bír megkapaszkodni. Mind összemázolja magát: zöld az arca, sárga a keze, piros a hasa, égszínkék a lába. Felmászik valahogy, a szivárvány hosszában szalad a Nagy Földre. Futva fut, megbotlik, majd -hogyan le nem pottyán. Letekint, hát látja, feketélik a tenger a temérdek haltól. Nem látnak többé szücséget a nyivhek.

Elért a szivárvány csücskéig.

Leugrott földre. Nézi, hát a tengerparton, csónakja mellett ott ül az a delfin-fiú, akinek a kardját elvitte. Megismerte Azmun, visszaadta a kardját. Elkapja a legény a kardot.

– Köszönöm – azt mondja. – Már azt hittem, sose látom többet az otthonom... Nem felejttem el a jószágodat: egészen az Amur torkolatáig hajtom a halakat. Nem forralok ellened semmi rosszat – tudom most már, nem magadért törekedtél, hanem a többiért.

Átbucskázott a fején – kardszárnyú delfinné változott, kardját magasra emelte – hátuszony volt most már – és beúszott a tengerbe.

Ment Azmun a Pilja-kerkh felé, elért a Nagy-tengerhez. Találkozott a sirályokkal, kárókatonákkal.

Odakiáltanak a madarak a legénynek:

– Hé, földi! Voltál-e a Gazdánál?

– Voltam bizony – kiáltja vissza Azmun. – De ne engem nézzetek hát, hanem a tengert!

Úszik a sok hal a tengerben, tajtézik belé a víz. Lecsapnak a sirályok, kapkodják a halat, szemlátomást növekszik a hájuk.

Azmun meg ment tovább. Elhagyta a Lja-erit, odaért az Amurhoz. Látja ám, hogy a borjúfóka csak úgy tátogat nagy éhségében. Kérdi a legényt:

– Voltál-e a Gazdánál?

– Voltam hát – azt mondja Azmun. – De ne engem nézz, hanem a Lja-erit.

Úszik a sok hal a folyó torkolatában, csali úgy habzik belé a víz. Ugrik a fóka, veti magát a halra. Eszi a halat, szemlátomást nő a

hája.

Azmun meg megy tovább.

Elérkezik a falujába. Alig lézengenek a nyivhek a parton, mind elszítták már a mohát, mind megették már a halat.

Kiáll Pletun a háza küszöbére, úgy fogadja a fiát, megcsókolja jobbról-balról.

– Voltál-e, fiam, a Gazdánál? – kérdi.

– Ne engem nézz, apám, hanem az Amurt! – azt feleli Azmun.

Hát az Amur vize tajtékot ver, annyi temérdek hal úszik benne. Veti lándzsáját Azmun a vízbe. Megáll a lándzsa, úszik a halakkal. Azt mondja Azmun:

– No, nevelőapám, elég-e hát a hal?

– Elég, bizony!

Nem íségekedtek ezután a nyivhek. Tavasszal, ősszel telides-teli hallal az Amur.

Sok embert elfeledtek azóta... Hanem Azmunt még ma is emlegetik.

Mikor felmorajlik a tenger, felcsapnak a hullámok a parti sziklákra – a szél süvöltésében madárszó hallik, ürge füttyöngése, lomb suhogása... A Tenger Vénje muzsikál olyankor a csontlapocskán, hogy el ne aludjon, víz alatti házában táncra is perdül.

A ROSSZ LADO

Igen régen történt, azóta már annyi idő telt el, hogy ahol akkor vizek folytak, ott ma hegyek állnak, ahol kövek heverték, ott ma erdők zúgnak.

A Dungu-nemzetségből való Csumdaga vadásznak kislánya született.

Csumdagának régóta nem volt gyermeke. Nagyon szeretett volna fiút, de a kislánynak is örült. Az anya pedig nem is tudott hova lenni a nagy boldogságtól. Szép nevet adtak a lánynak: Lado lett a neve.

Az öregek mindent megtettek, hogy a kislány szép, jó és boldog legyen. Anyja egy álló esztendeig nem szólította nevén, nehogy a gonoszlelkek megtudják Csumdaga lányának születését. Úgy hívta a leánykáját: „Aranyosom”, „Drágaságom”. Bölcsőcskéjére medvefogat kötözött, hogy a rosszakat elijessze. Taplóból faragott madarat kötött rá, hogy ne sírjon a kislánya. Meg kéregcsüngőket, kakaslábakat, meg púpos öreg anyókat erősített oda, csak hogy szépek legyenek a gyermek álmái. Tejében fürösztötte. Párnáját dunnalúd pehellyel, dunnácskáját kakastollal tömte meg.

S amint nőtt, a szépek szépe lett a kis Ladóból.

Széles volt a képe és fehér, mint a telihold; szemecskéi, mint a fekete ribizke, orcái rózsásak, mint tavasszal a vadrozmaring virága; ajka, mint az érett málna. Termete, mint a tűzliliom. Hál igen-igen szép volt!

Hacsak rápillantottak az öregek, boldogság fogta el a szívüket.

Csak egy baj volt vele – Lado nem értett semmihez. Anyja nem akarta, hogy Lado keze durva legyen; a lány tüzet nem rakott, fát nem aprított, halat nem fogott, evezőt nem vett a kezébe, bőrt ki nem készített. Nem akarta anyja, hogy a lánya szeme kivörösödjön a munkától – hát nem varrt ki köpönyeget selyemmel, nem hímzett inget, nem készített rénszarvas szőrt a hímzéshez. Bizony Lado még tésztát sem tudott gyúrni, lepényt se tudott sütni. Semmit sem tudott a világon.

Ha végigment a szálláson karcsún, kecsesen, a legények nem tudták levenni a szemüket róla, bámulták a szépséges Ladót, fejüket forgatták utána, odamenni hozzá egy se mert.

Kérőnek jött hozzá egyszer egy legény. Nem volt nála jobb vadász a faluban. Ha a vadak útjába akadtak, sírtak, mert tudták, hogy nem menekülhetnek előle. Megkérte a legény, de Lado elbiggyesztette az ajkát, elfintorította az orrát:

– Elmenj tőlem, te vadszagú! Hogy éljek veled? Irháid kezem mind összeszurkálják...

Megkérte egy másik legény. Nem volt nála jobb halász a szálláson: egyszerre tíz halat ütött le a legény, télen meg a jégen át is meglátta, hogy melyik gödörben alszik a hal. Mikor megkérte a legény, Lado hátat fordított neki is ujjával befogta az orrát.

– Elmenj tőlem, te halszagú! Hogy éljek veled? Csak nem fogok örökké vizesen járni...

Harmadik legény is megkérte Ladót. A legjobb fogata neki volt, olyan gyors kutyákkal, mint a szél. Senki sem tudott a nyomába érni. Senki sem tudta az ő fogatát hajtani. Megkérte a legény Ladót, de az még csak rá se pillantott. Amint megjelent a legény a küszöbön, mérgeesen intett Lado s orrát belefúrta a vánkosba:

– Elmenj tőlem, te ebszagú! Hogy éljek én ilyenekkel? Majd tövig lejárom a lábamat, hogy a kutyáidat etessem...

Elmentek a kérők Ladótól:

– Miért szidsz bennünket a munkánkért! Rosszul teszed...

Meghallotta az anyja, ő is azt. mondja a lányának:

– Rosszul teszed, rosszul bánysz az emberekkel, ok nélkül sértegetsz mindenkit.

Megharagudott Lado az anyjára, hadonászott, elvörösödött dühében és így kiáltozott:

– Tudom én, hogy már régen meg akartok tőlem szabadulni!

– Ugyan, lányom – mondta az anyja –, élj ahogy akarsz. Egész életedben itt maradhatsz velünk.

Nyugtattatta a a lányát, s az elhallgatott megint.

Csakhogy, aki legurul a hegyről, köveket is sodor magával: hogy elűzte Lado a kérőket, aztán már a szüleit se kedvelte. Dúl-fúl Lado, hogy miért vett magára anyja csúnya köpönyeget, miért tér meg apja vizesen a halászatról, semmi sem tetszik neki.

Odaadja neki anyja a kását.

– Miért öreg? – kiabál a lány.

Odaadja anyja a halat.

– Miért állott? – toporzékol Lado.

Elébe teszi az anyja a húst.

– Miért, kemény? – nyafogja Lado.

Asztalra teszi anyja a lepényt.

– Miért keserű? – köpdös a szépséges Lado.

Anyja sírásra fakad: semmi sem elég jó a lányának. Odahívta a szomszédgyerekeket és nekik adta a lepényt. Megették a gyerekek a lepényt, dicsérgették:

– Ó, anyóka, milyen jó ízű, milyen lágy, milyen édes ez a lepény!

Erre dühödött meg csak igazán Lado. Ellökte anyját, toporzékol és kirohant a házból, körülnézett, minden csúnyának tűnt a szemében, piszkos, füstös, még az emberek is csúnyák. Feltekintett a magasba, hát látja, hogy hattyúk repülnek az égen. Olyan a tolluk, akár a tiszta hó, csak úgy csillog-villog. Szállnak a hattyúk, nem tudni hová, a tél elől repülnek.

Kiáltozni kezdett erre Lado:

– Átbucskázom a fejemen, sírok-rívok keservesen: fehér hattyúvá változom! Elrepülök e hattyúkkal, ismeretlen vidékre, tiszta embereket keresek. Majd találok más anyát magamnak.

Átbucskázott a fején, hófehér tollak borították el, felemelkedett a levegőbe hattyúszárnyain és elrepült.

Anyja sírásra fakadt, kiáltozni kezdett, szólongatta a lányát. De a rossz Lado még csak nem is pillantott vissza anyjára.

Lado elrepült a hattyúfalkához. Kérdezték a hattyúk:

– Honnan jössz, új nővér?

Lado azt felelte:

– Elrepülök veletek, tiszta embereket keresek, akik nem halszagúak. Ismeretlen vidéken új anyát keresek.

Nem engedték maguk közé a hattyúk erre, nem fogadták be a falkába Ladót.

A vezérhattyú verdesett a szárnyával és így szólt:

– Hogy lehetne más anyát találni? Az embereknek csak egy anyjuk van, más nincs!

Nem vették be maguk közé Ladót, a hattyúk. Csak magában repdesett, repül, repül, haragszik anyjára, haragszik a hattyúkra!

– Más vidékre szállok. Olyan határt keresek, ahol az emberek nem halszagúak, ahol nem vadszagúak, ahol nem ebszagúak, tiszta

vidéket keresek. Más anyát keresek magamnak.

Elrepültek a hattyúk. Lado is elrepült.

Sokáig siratta anyja az elveszett lányát.

... Egyszer csak lehullottak a falevelek, a nyúl fehér subát kapott. A kígyók elszenderedtek a kövek között. A medve téli álomba merült. A vadászok cobolyvadászatra mentek. A Vizek Gazdája jégtetővel fedte be a folyót a hideg ellen.

De az anya mind csak sírt, mind csak arrafelé tekingetett, amerre Lado elrepült.

Aztán csak feketék lettek az utak. A medve nem szopta tovább a mancsát. A mókusok minden diót megettek már. A sítalpakon nedves lett a rénszarvasbőr-borítás. A tengeren túli országból megjött a fűzikemadár.

De az anya csak mind sírdogál, csak mind az eget kémleli, mind csak arrafelé tekinget, amerre Lado elrepült. Mind csak az égre bámul, még a tűzre rakni is elfelejt a kályhában. A tűz csak hunyorgott-pislákol, aztán kialudt. Kiment a tűz a házból. Kiment az élet a házból. Meghalt Lado anyja.

Aztán csak megjöttek a meleg szelek a mennyei birodalomból. Az öreg fűből ifjú fű bocsátotta ki zöld nyilait. A Vizek Gazdája levetette a jégtetőt a folyóról. A medve kijött barlangjából. A nyúl elhagyta az erdőben fehér bundáját. Rügyek pattantak a fákon. A vándormadarak visszaköltöztek régi tanyájukra.

Megérkeztek a hattyúk is távoli vidékekről.

Lado is megjött. Úgy látszik, nem talált magának másik anyát. Keringeni kezdett faluja fölött. Házuk fölé repült. Kiált, szólítja anyját:

– Átbucskázom fejemen, sírok-rívok keservesen – megint lánnyá változom. Régi anyám megölelem, könnyeit felszárogatom.

Senki sem jön ki a házból. Felreppen Lado az égbe, sír. Nem tud lánnyá változni...

Egész nyáron szülőfaluja felett repdesett, mind várta, hogy mikor jön ki anyja a házból, mikor találkozik vele. De csak hiába várakozott. Mikor a hideg szél megjött az Amurról, elrepült Lado meleg országba.

S azóta minden tavasszal hazaszáll, kiáltoz, anyját szólongatja – de senki sem felel neki.

AZ ÁRVA ELGA

Ez igen régen történhetett. Olyan régen, hogy a legöregebb udehe is csak úgy hallotta. Neki is a nagyapja mesélte. Nagyapjának meg az apja beszélte el. Hát igen régen lehetett.

Egy vadásznak, Szoldigának, meghalt a felesége, így leánya, Elga, árva maradt.

Szoldiga eltemette feleségét, sokáig gyászolta, a gyász letelte után pedig másodszor is megnősült. A Puninga-nemzelségből vett magának feleséget. Hármásban éltek hát: Szoldiga, a felesége, Puninga és leánya. Elga.

Szoldiga nagyon szerette leányát. Különbféle játékokat készített neki: pici bölcsőt, nyírfá bögrécskéket, bőrtörőt sulyokkal, hogy tudjon bőrt puhítani. Ilyen és hasonló játékokat készített, hogy hozzá szokják Elga az asszonyi munkához.

A kis Elga azonban ilyen kéréssel fordult apjához:

– Csinálj nekem kutyaszánt, íjat, nyilat, lándzsát.

Amikor ezt Puninga meghallotta megkérdezte:

– Miért kellene neked fiú-játékok?

Elga így válaszolt:

– Majd ha megnövök, segítek apámnak vadászni.

– Hál még mit nem! – szólt Puninga. – Nem neked való az.

Szoldiga rátekintett lányára és látta, bátor hajadonná fejlődik majd. Elkészítene számára a kért játékokat: kis szánt, számszeríjat, lándzsát. Fából faragott kis rénszarvast és kutyafogatot is. Puninga látta, férje nem órá hallgatott. Ettől a perctől nem szívlelte Elgát. Amikor az apa vadászni ment, mindig bántotta a kislányt. A leányka csak tűrt, nem panaszkodott apjának mostohaanyjára, nehogy megszomorítsa.

... Így éltek, éldegéltek.

Egyszer Szoldiga vadkanra bukkant a tajgában. Sokáig űzte, halálra hajszolta. A kifáradt vadkan a sűrűbe húzódott és összerogyott.

Egy amba – tigris – ment arra. Rettenetesen éhes volt. Meglátta a vadkant, rávetette magát, szagatni, marcangolni kezdte. Szoldiga

mindezt nem vette észre és a vadkanra dobta lándzsáját. Az eldobott fegyver célba talált, de horzsolta a tigrist is.

Az amba feldühödött és ráugrott Szoldigára. A vadász hiába erősködött, hogy nem őt akarta megölni, hiszen a vadkant vette célba, a tigris rá sem hederített. Apró darabokra szaggatta.

Az amba megízlelte az emberi vért. Ettől kezdve rákapott a szállásokra. A vadászok, Szoldiga szállásbéliei, elmentek a tigris csapására és kérlelték: ne bántsa őket. Kérték, menjen el más vidékre. Az amba azonban nem hallgatott rájuk. Éjjelenként disznókat, rénszarvasokat, kutyákat rabolt. A kis gyermekeket is elragadozta. Lehet-e ennél borzalmasabb?

Elga apja meghalt, így a kis árvának végleg beborult! Puninga gyűlölte. A rárótt munkával szinte agyongyötörte a leánykát. Állandóan hajszolta Elgát: a leányka vízért ment, kását mosott, halat sózott, szárított a kutyáknak, bőrt puhított, ruhákat varrt a mostohának, tűzre való rőzsét cipelt a tajgából. Puninga pedig egész nap a heverőn feküdt, evett, aludt, dohányzott, semmit sem csinált. Csak kiabált Elgára: „Ezt add ide, leányka, azt add ide, leányka!”

Elga tudta, hogy szót kell fogadni az öregeknek, mindent szó nélkül megtett, amit mostohaanyja parancsolt. Igen nehéz volt a sora. De Elga csak tűrt, tűrt. Így vigasztalta magát:

– Ha felnövök, itt hagyom a mostohámat. Egyedül élek majd. vadászni fogok.

A leányka sohasem vált meg attól a lándzsától, amit még apja készített neki. Nagyon szerette apját. Akárhová ment, mindenüvé magával vitte a lándzsát.

Egy napon nyírfakérget hántani küldte Elgát a mostohája. Új merítőedényeket akart készíteni belőlük.

A leányka elment a tajgába, kikeresett egy szép törzsű nyírfát, fent és lent körbevágta a kérget és hozzákezdett a lefejtéséhez. Egyszer csak hallja, hogy valaki mély hangon kérdezi tőle:

– Hé! mit csinálsz itt, kislány? Ki lánya vagy te?

Elga hátrafordult, az amba, a tigris állt előtte. Már régóta balszerencse üldözte vadászatain. Horpasza egészen beesett az éhségtől. Nagyon dühös volt a tigris. Elga azonban nem ijedt meg tőle:

– Én Szoldiga lánya vagyok. Hát neked mi kéne?

– Én téptem szét Szoldigát... és most téged is felfalak!

Elga rákiáltott a tigrisre:

– Takarodj, gazember!

A tigris rávetette magát Elgára. A leányka azonban – uzsgyi a nyír mögé. A nyírfa oltalmazón a leányka fölé hajolt. Eltakarta a tigris elől. Az ugró vadállat teljes erőből beleütötte fejét a fatörzsbe és összezúzta magát.

Elga döfésre emellé lándzsáját:

– Takarodj, gazember, különben jaj lesz neked!

Az amba akkorát ordított, hogy levelek hullottak a fákról. És ismét ugrott. De most két nyírfa összeborult, s a tigris beszorult közéjük, sehogy sem tudott kicsusszanni. Hasztalan erőlködött, nem tudott ki vergődni a csapdából, olyan erősen szorították a nyírfák. Elga belevágta lándzsáját. A fegyver a tigris egyik szemén ment be s hegye a másikon jött ki. Elga megvakította az ambát. El is pusztult a vadállat.

A leányka lemetszette a tigris csíkos farkát, tarisznyájába dugta és elindult hazafelé.

Amint hazaér, látja, az emberek nagyban csomagolják holmijaikat, bontják sátraikat. Más vidékre készülődtek, annyira rettegetek a tigristől.

Megszólalt Elga:

– Hát ti hová mentek? Az amba többé nem jön már ide!

– Ugyan mit. tudsz, te leány! – leckéztette Elgát a legöregebb udehe. – Ahová a tigris egyszer odaszokott, oda máskor is eljár. Egyikünk sem kerülhetné el a halált.

Elga kihúzta tarisznyájából a tigris csíkos farkát s megmutatta az öregnek:

– Mondom, hogy a tigris soha többé nem jön már ide. Íme itt a farka, levágtam.

Megijedtek az udehék.

– Mit csináltál, leányka! – kiabálták mindannyian. – Ambát nem szabad ölni. Szelleme éjjelenként megjelenik majd és mindenkit elpusztít! A tajga benövi szállásunkat, minden ösvényt felvesz a gaz, mocsár borítja be majd ezt a helyet.

Elga bátran válaszolt.

– Ismerem a vadászok törvényeit. Kétszer is távozásra szólítottam az ambát, rá sem hederített.

– No, az már más – nyugodtak meg az öregek. – Akkor az amba a hibás!

Nem kerekedtek útra az udehek. A leánykát mindenütt dicsérni kezdték.

Bántotta Puningát, hogy nem őt magasztalják. Nagyon megharagudott Elgára. Bármit csinált is a leányka, semmiben sem tudott Puninga kedvére tenni. Ha Elga megmossa a kását, s nekilát főzni, odamegy a mostoha, az egészet kiborítja, kezdheti a lányka a mosást előlről. Ha köpenyt hímez Elga, a mostohának az sincsen ínyére:

– Mit csinálsz, te két balkezes! Hát így kell hímezni? Fejtsd fel az egészet és kezd újra. De szebben, színesebben, ékesebben, díszesebben ám!

Sokat vesződött Elga a köpeny kihímzésével. A mostohának azonban semmi sem tetszett.

Puninga egyre csak kiabált, szitkozódott. Elga kiment a kunyhóból a folyó partjára, leült a páfrányok közé. Csak ül és sírdogál. A páfrányok susogni, hajladozni kezdtek.

Az egyik páfrány Elgához hajolt levelével és megkérdezte:

– Miért sírsz, kicsike?

Elga elpanaszolta, milyen keserves az élete. A páfrány megsimogatta bolyhos leveleivel a leányka arcát:

– Egyet se búsulj, kicsike. Könnyű a te bajodon segíteni. Bízd csak ránk.

A páfrány minden virágot és minden fűvet Elga segítségére hívott. Mindenféle fű és virág odaigyekezett a köpenyhez. Reátelepedtek, mindenféle mintákba, kacskaringókba csavarodtak. És olyan szép hímzés lett egyszeriben a köpenyen, amelyet Elga még sohasem látott.

A páfrány összegyűjtötte Elga könnycseppjeit, meglocsolta velük a köpenyt, és valamennyi minta reárajzolódott.

Akkor így szólt Elgához:

– Sajnálunk, Elga, örökké bánt a mostohád. Sokat sírsz, sírdogálsz, könnyeiddel öntözöd a földet. Könnyeidtől kizöldültünk. Hát íme ezért segítettünk rajtad, ahogy csak tőlünk tellett...

Elga hazavitte a köpenyt a szállásra.

Ott igen sok híres hímzőasszony élt. Amint meglátták Elga köpenyén a mintákat, az irigységtől és csodálkozástól tátva maradt a szájak. Be sem csukták, amíg a tajgából meg nem jöttek a vadászok. Soha senkinek nem volt még olyan köpenye!

De Puninga még jobban megharagudott Elgára.

– Olyan kabátot akarok, ami rénszarvas-szőrrel van kihímezve!

Hanem akkor nyáridé volt. Kurta olyankor a rénszarvas szőre. Honnan vegyen hosszú szőrt a hímzéshez?

Végigjárta Elga az egész telepet, sorra kérdezte a szomszédokat, de senki sem tudott segíteni rajta.

Leült Elga és ismét sírásra fakadt. Sorra előszedte játékait, meleg szavakkal emlegette apját s bőven ontotta könnyeit.

Hát egyszer csak a kis játék rénszarvas, amelyet még Elga édesapja csinált, megszólította a leánykát:

– Ne sírj, gazdasszonyka, könnyű a te bajodon segíteni!

Megrázkódott a rénszarvas. Kis lábával dobbantott és nőni kezdett. Nőtt-nőtt, egyre nagyobbra nőtt. Testét sűrű fehér téli szőr fedte. Szőrét hirtelen ledobta magáról és ismét kicsivé zsugorodott.

Elga hozzákezdett hát a köpeny hímzéséhez. Ujjait mind összeszurkálta, míg végre elkészült, de mostohájának még ez sem tetszett.

– Ezt nem te csináltad. Valaki segít neked. De minden hiába. Nem tudsz te úgy hímezni, ahogy én. No, majd kivarrom én a köpenyt, akkor megláthatod, hogyan kell dolgozni. Fuss csak el az Anyuj menti telepre. Ott él a nagyanyám. Kérd csak el tőle az én varrótűmet. De úgy igyekezz, hogy reggelre itt legyél!

Az Anyuj menti menti telep azonban messze volt. Jó néhány nap beletelik, míg az ember odaér.

Mihez fogjon, hová legyen most Elga? Megint elszomorodott. Ismét előszedi játékait, meleg szavakkal emlékezik vissza az édesapjára. Hirtelen hangot hall:

– Ne szomorkodj, gazdasszonykánk, hát mi mire valók vagyunk?

Körülnéz Elga. Hát egy kis kutyafogát áll előtte. Tizenkét kutyácska, egyik szebb, mint a másik! Barátságosan csóválják bozontos farkukat. Vékonyka lábaikkal tipegnek-topognak. Bundájuk fehér, a szemük sárga, orrocskájuk fekete. Elcsodálkozik Elga.

- Hát ti honnan kerültök ide? – kérdezi a kutyákat.
- Nem ismersz ránk, Elga? Szoldiga faragott minket.

Elga most jobban szemügyre vette őket. Hát a játékkutyák helyén élők állnak, igaziak. Meghallották gazdasszonyuk panaszkodását és életre keltek.

Elga befogta kutyáit s felült a szánkóra. S a kutyák vágatni kezdtek. Erdő mintha nem is volna, folyó mintha nem is folyna, repültek toronyiránt. A leányka behunyja szemét, a kutyák meg egészen a felhőkig emelkednek. Elga egyszer felpillant, hát látja, körülötte fényességes minden. Felhők körös-körül, mint a pihés, puha hó. Megragadja a gyepelőt, hajtani kezdi a szánt.

- Tah, tah! – kiáltja – poty-poty-poty!

Csak úgy repültek szerteszét a felhőcsomócskák a kutyák lábai alól. Nem volt ideje Elgának sem elfáradni, sem összefagyni, olyan gyorsan odaröpítették a kutyák az anyuji szállásra.

Leugrott Elga a szánról, megkereste Puninga nagyanyját. Az anyóka beteg volt, mosdatlanul, fésületlenül feküdt. Megsajnálta Elga az öregasszonyt. Megmosdatta, szépen megfésülte, gyógyító gyökeret keresett s odaadta rágni az anyókának. Amint a néni az utolsó darab gyökeret is lenyelte, nyomban meggyógyult.

– Köszönöm neked, jó leányka. Jót tettél velem, jóval fizetek érte. Nem tű kell az unokámnak, hanem a halálod. Odaadom hát a tűt, hanem ügyelj arra, amikor átadod, fokával magad felé tartsd.

... A nap még alig-alig emelkedett ki a tengerből, Elga máris hazaért a kutyafogatán.

A gonosz mostoha már várta:

- No! Hol van hát a tű?
- Tessék – mondja Elga – tessék a tű.

Át akarta adni a mostohának. Hirtelen eszébe jutott, mire figyelmeztette az anyóka. A tűt fokával maga felé, hegyével a mostoha felé tartotta.

Nem akármilyen tű volt az. Amint Puninga a kezébe vette, amint a tű ujjal közé került, ugrálni kezdett a gonosz asszony s ujjait keresztül-kasul varrta, egyik ujját a másikhoz öltötte. Bármennyit, vesződött is velük Puninga, többé nem tudta ujjait egymástól széjjel választani.

- Na, túljártál az eszemen, leányka – mondta Elgának.

A mostoha nyomban kitalálta, ki segítette Elgának. Megvárta, amíg a leány elalszik. Ekkor tüzet szított a tűzhelyen és a lángokba vetette azokat a játékokat, amiket Elga édesapja készített. Beledobta a rénszarvast is, beledobta a kutyákat is. Lángra lobbantak. Csak egyetlen kutyácska tudott kiugrani a tűzből. Odaszaladt Elgához, orrocskájával bökdösni kezdte, felébresztette:

– Baj van, Elga! A mostoha meg akar ölni bennünket, meneküljünk!

– Hová meneküljünk? – kérdezte Elga.

– Oda, ahol nincs mostoha – felelte a kiskutya.

Kisurrant Elga a konyhából, a kutyácska utána.

Észrevette Puninga s nyomukba szegődött.

Éppen akkor kelt fel a hold. Holdfény-ösvénye ragyogott a folyón. Elga és a kiskutya ezen az ösvényen futottak előre, szaladtak, mint a jégen. Puninga is utánuk vetette magát. Alatta azonban beszakadt az ösvény, gonoszsága súlyát nem bírta el. Elesett a mostoha. Ekkor kezébe akadt Elga kis lándzsája. Teljes erejével a leány után hajította. Szállt a fegyver Szoldiga lányához és így szólott:

– Isten veled kicsi gazdasszonyom! El kell válnunk!

Azzal visszafordult s lecsapott a mostohára. Egyik szemén ment be, a másikon jött ki – és ízzé-porrá tört a lándzsa. Puninga szemei akkorára nőttek, mint két olajmécses. Meglengette karját, hát egyszeribe szárnyá változott. Lábán hosszú karmok nőttek. Kidülledt szemű bagoly lett belőle. Haza akart repülni, szárnyai azonban a tajgába vitték. A mostoha ráröppent egy fára és így kiáltozott:

– Pu-nin-ga! Pu-nin-ga!

Így rikoltoz azóta is mind a mai napig.

Elga és a kiskutya pedig futottak, futottak a hosszú ösvényen, meg sem álltak egészen a holdig. A leányka vissza akart térni, de kelet felől pirkadni kezdett, és az ösvény eltűnt. Így hát a kiskutyával a holdban maradt a leányka.

Elga reggel felé mindig leszáll a földre. Betér minden lakásba, keresi Szoldiga lándzsáját. Mindent szemügyre vesz, rávilágít a fegyverekre, hátha ráakadna Szoldiga lándzsájára. És ha észreveszi, hogy valamelyik gyermek könnyes szemmel alszik, Elga

letörölgeti a könnyeit és szép álmot küld rá, hogy elfeledje bánatát. Ezért nem emlékeznek a gyermekek bánatukra.

Csak amikor a bagoly elrikoltja a tajgában: „Pu-nin-ga! Pu-nin-ga! – amikor tűnik el gyorsan Elga.

Te is megláthatod őt, ha éjjel hirtelen kinyitod szemed, amikor a holdsugár éppen beletűz.

A NYÍRFA -FIÚCSKA

Nagy baj az, ha valaki lusta, és ráadásul még irigy is...

Élt egyszer egy faluban egy öreg. Volt egy fia: Ulenda. Mindenben kitűnt ez az Ulenda: ékesszóló, vállas, erős, szép. Nem is legény – merő gyönyörűség. Csak éppen dolgozni nem szeretett. Nem akaródzott neki semmit sem csinálni.

Ha a tajgában jár vadászaton, ahol csak mohát talál, fekszik le mindjárt aludni.

Ha apja halászni kergeti, letelepedik a parton, nézi a vizet, tétlenül elüldögél egész nap.

Ha elküldi apja, őrizze a szarvasokat, csak leül egy tuskóra, fejét felveti s számlálni kezdi a felhőket az égen, miközben a szarvasok mind szétszélednek.

Az apának öreg napjaira, nemcsak magának, hanem fiának is meg kellett szereznie az élelmet.

Roszul esett ez nagyon az öregnek. Minden fiú táplálja atyját, tiszteli – csak Ulenda élősködik apja nyakán.

Elment az öreg a bíróhoz:

– Segíts nekem, bölcs bíró! Nem tudom mér felnőtt fiam tovább etetni. Nincs annyi erőm. Hová legyek, mit tegyek?

Gondolkozott, gondolkozott a bíró, sokáig gondolkozott: száz pipa dohányt is elszívott, amíg tűnődött. Aztán így szólt:

– A lusta fiú rosszabb, mint a kő az ember nyakában. Nyers ideggel íj-nyilat nem lehet kilőni. Ki kell cserélni az ideget. Másik fiú kellene neked!

Az öreg felsóhajtott:

– Öreg vagyok én már, honnan vennék fiúcskát magamnak?

Azt mondja a bíró:

– Holnap menj ki a tajgába. Két szilfa közt vas-nyírfát találsz ott. Vágd ki. Azon a nyírfán nő a kisebbik fiacskád, kis bölcsőben ringatózik. Neveld föl, s lesz támaszod, segítséged.

Kiment az öreg a tajgába. Megy, megy, s íme látja, csakugyan ott a vas-nyírfa a két szilfa között. Az öreg hozzáfogott kivágni a fát. Odavágott egyszer, odavágott másodszor... A balta kicsorbult, de a

nyírfán nyoma sincs vágásnak. Hű, ez aztán a nyírfa. Az öreg elfáradt. Lefeküdt pihenni és mélyen elaludt.

Álmodt látott: oda jön hozzá egy medve és így szólt: „Jobbra a szakadékban két csermely folyik. Az egyikben fehér, a másikban vörös a víz. Meríts a vörös vízből süvegeddel és hintsd meg a nyírfát.“

Fölébredt az öreg, fölkel. Elindult megkeresni a csermelyt. Amíg a vihar döntötte törzseken átvergődött, egész ruhája ronggyá szakadt: köpenye, inge, nadrágja, prémcsizmája.

Leereszkedett a szakadékba: valóban ott folyik a két megálmodott csermely.

Az öreg merített a vörös vízből. Indult visszafele.

Visszavergődött a nyírfához, meghintette törzsét a vörös vízzel. Most meg nincs mivel vágnia – hiszem a balta kicsorbult.

Az öreg késével kezdte farigcsálni a nyírt. Ahogy egyet vágott rajta, megingott a nyírfa és ledőlt a földre.

Látja az öreg, hogy azon a helyen, ahol a törzs kétfelé ágazik, egy kis bölcső függ. A bölcsőben kis csecsemő fekszik. Termetre a fiú nem nagyobb, mint egy csont tű. Arca kerek, mint a hold; szemecskéi feketék, s csillognak, mint két üveggyöngy.

Így szól magában az öreg:

– Ó, jaj, jaj! De soká kell várnom, míg fogadott fiacskám felnőtt s nekem enni ad.

A nyírfa-gyermek így felelt neki:

– Ha elindulsz, ne számold a lépéseket, apám!

Az öreg a bölcsőt átvette a vállán, hátára eresztette és elindult haza.

Ment, mendegélt... Hát mi történik? A bölcső lépésről lépésre nehezebb lett. Mire az öreg a falu széléhez érkezett, már csak úgy görnyedezett a teher alatt. Leeresztette a bölcsőt a földre, nem bírta tovább vinni. Nézi, hát a bölcső nagyra, igen nagyra nőtt. És a nyírfa-fiúcska ugyancsak felnövekedett. Kimászott a bölcsőből, meghajolt az öreg előtt és így szólt:

– Köszönöm apám, hogy így lábra állítottál.

Most már egymás mellett mentek tovább.

S az öreg fiatalabb fiát Kaldukának nevezte el.

Együtt éltek most már: az öreg, Ulenda és Kalduka.

Még körülnézni se ért rá az öreg, máris megnőtt Kalduka, utolérte Ulendát is. Három helyett dolgozott. Erős is volt, ügyes is. Ha valakivel bot-párharcba kezdett, ellenfele még pislantani se ért rá, máris kiverte kezéből a botot. Nyájuk megkettőződött. Szárított haluk is annyi volt, hogy meg sem tudták enni. Szörme bőségesen, maguknak is, eladásra is.

Ulenda pedig mind csak olyan, mint volt. Minél többet heverészik, annál lustább lesz. Fekszik a dikón, lustasága egyre nő, már alig fér el a házban.

Az öregnek volt két sasmadara. Egyik vörös, a másik fekete. Minden ősszel kitepte a farktollukat. Eddig a vörös sas farktollai mindig Ulendának jutottak. De hogy az öregnek ily dolgos fia került – Kaldukának adta a vörös sas farktollait:

– Kalduka etet engem, ő hát az elsősülött.

Ulenda erre nem szólott egy szót sem. Eltúrte a szégyent, de öccsére megharagudott. Törte a fejét: hogy fizethetne meg a nyírfa-fiúcskának, miként lehetne ártására. Még lustaságát, is elfelejtette. Haragja még tunyaságánál is erősebb volt.

Ulenda kezdte Kalduka csapdáiból lopkodni a zsákmányt. Sőt a halakat is kicsenegette Kalduka hálójából.

Kalduka elment a bíróhoz:

– Bölcs bíró, keresd meg a tolvajt!

A bíró így felelt:

– Házi tolvajodat ugyan hogy találod meg?

Tüzet rakott. Azon a tűzön egy macskát kezdett égetni-pörkölni. A macska felnyávogott és eltorzult a pofája. Azt mondta akkor a bíró:

– Legyen a tolvajnak olyan kajla az arca, mint ezé a macskáé. Legyen úgy, ahogy a törvény parancsolja, akkor megtalálod a tolvajt.

Kalduka hazament. Látja: Ulenda bevette magát a sarokba, s arcát bekötötte egy ronggyal. Kérdi tőle Kalduka:

– Mi van veled, testvér?

– Semmi, a fogam fáj.

Ekkor szél kerekedett, Ulenda arcáról letépte a kötést. Mindenki látta, hogy arca elkajszult. És mindenki megtudta, hogy ő a a tolvaj. Azontúl csak Kajla Ulendának hívták.

Ettől fogva Ulenda még jobban gyűlölte a nyírfa-testvért.

Éjjel-nappal azon törte a fejét, hogyan tehetné el Kaldukát láb alól, hogy lehetne a nyírfa-fiút elveszejtteni. De hát amíg az öreg élt, addig más sem tehetett.

Mennyi idő telt el, mennyi nem, ki tudja – az öreg megbetegedett és meghalt. Eltemették, elsiratták az öreget. A bíró is eltörte a lándzsát az öreg fölött. Két darabját kétfelé dobta, hogy a vadász lelke elváljék a testtől. Így temették el az öreget.

Egyszer azt mondja Ulenda Kaldukának:

– Gyere, testvér, elmegyünk a szigetre, szedünk tűzliliomot, eszünk egy kis édesgyökeret.

S elindultak a kis lélekvesztőn. Ahogy odaértek a szigetre, a fiatalabb testvér elindult tűzliliomot szedni. Messze bement a tajgába. Ulenda ezalatt beugrott a lélekvesztőbe és elevezett. Testvérét pedig ott hagyta a szigeten.

– Hadd egye meg a Kori madár – gondolta magában.

Abban az időben a Kori madár a Hehcir-hegyen élt. Óriási, mint egy felhő. Amikor kirepült fészkeből, szárnyával úgy eltakarta az eget, hogy egyszeriben sötét lett. Jaj volt annak, aki útjába került! Nem lehetett azt soha többé megtalálni,

Járt-kelt Kalduka a szigeten, visszatért a partra s látta, hogy Ulenda nincs sehol. Kiabált, kiabált, szolongatta testvérét. Szolongatta, de az nem felelt. Kalduka evett egy kis édes tűzliliom gyökeret és lefeküdt aludni. Így gondolkozott:

– Holnap majd meglátom, mit lehet csinálni.

A nap lehanyatlott. A Kori madár felszállt a Hehcir-hegy mögül, betakarta az eget, hogy egyszeriben sötét lett. Repül a madár, szárnyai suhognak, mintha zápor zuhogna. Süvít a levegő, mintha nagy szél fújna.

Kalduka fölébredt. Megrémült. A nyilához kapott.

De a Kori madár már a feje felett van. Csőrét csattogtatja. Két szeme mint két lángoló máglya.

Kalduka kilötte nyilát. Csakhogy hiába, a madarat vastollak fedik. Karmaival elkapta Kaldukát:

– Adj föl három találós kérdést. Ha kitalálom, halál fia vagy. Ha nem találom ki, akkor hazaviszlek!

Kalduka gondolkozott, gondolkozott, majd beleegyezett az alkuba és ezt kérdezte:

– Mondd meg nekem, mi az: ül egy béka a sziklán, de ugrani nem tud.

Gondolkozott, gondolkozott a Kori, de nem tudta kitalálni.

Kalduka akkor így szólt:

– Ez az orr az arcon.

Akkor föladta a második találós kérdést:

– Valahonnan útra kél, ahova akar, odaér, de hogy hogy ment, arra nem felel. Mi az?

A Kori ezt sem tudta kitalálni.

– Ez a nyíl – mondta meg Kalduka.

És feladta a harmadik találós kérdést:

– Száz legény alszik egy vánkoston, mégse veszekszenek. Mi az?

A Kori madár ezt a találós kérdést sem tudta megfejteni.

– A háztető zsindelyei ezek – mondta meg Kalduka.

Ekkor a Kori madár megragadta Kaldukát, felröppent a levegőbe és elszállt vele. Meddig, meddig nem repültek, nem tudom. A szülőháznál letette Kaldukát a földre. Kalduka hazaérkezett. Amikor Ulenda meglátta, a rémülettől elsápadt, s remegve-reszketve mondta:

– A szél elsodort a szigetről. Olyan vihar kerekedett, hogy nem tudtam kivezni a partra.

Kalduka csak hallgatott.

A testvérek továbbra is együtt éltek. Kalduka gyűjtögetni járt, a Kajla Ulenda pedig a hasán feküdt. Mérge azonban nem akart csillapodni. Gondolkozott, gondolkozott, és így szólt Kaldukához:

– Nagyon sóvárgok már apánk után. Azt hallottam az emberektől, hogy ha a halott ajakát a Szimu kígyó nyálával kenjük be, a halott életre kel. Milyen jó lenne, ha a mi apánkat is feltámaszthatnánk.

– No és hol az a kígyó? – kérdezi Kalduka a fiút. – Hogy lehetne megtalálni?

– A Hor folyó felső folyásánál – válaszolja Ulenda.

Kalduka felnyergelt egy szarvast, felült rá és elindult. Hogy meddig ment, ki tudhatná. A ledőlt szilfán harmincszor nőttek ki a gombák ez alatt az idő alatt. De Kalduka eljutott a Hor folyóhoz. Szarvasát a parton hagyta, szarvasa nyakára csapott – fává változtatta. S elindult. Ment, mendegélt, míg csak egy faluba nem ért. Látja, hogy ott is orcsok élnek, csakhogy nagyon szomorúak.

Kalduka megkérdezte, miért szomorkodnak. Azt felelték neki, hogy a Szimu kígyó mindig odacsúszik a falujukba, felfalja az embereket, a kunyhókat felégeti – nincs előle menekvés.

– Hát ez meg hogy lehet– csodálkozott Kalduka. – Nincs köztetek senki, aki a kígyót megölné?

– Próbáltuk már – felelték az orocsok –, de tüzet okádik, lángot lehel, menten leszárad tőle az ember karja, kar nélkül pedig, magad is tudod, mit se lehet csinálni.

Egy kicsit gondolkozott Kalduka, majd így szólt:

– No majd én megpróbálom, hátha az én karom nem szárad le.

Kihegyezte lándzsáját, kifente kését, a faluban fogott egy üstöt, s elindult abba az erdőbe, ahol a Szimu kígyó élt. Befedte magát mohával. Az üstbe gyantát szedett. Megmerült a folyóban, vizes lett. Lándzsájával kongatni kezdte az üstöt. Nagy zajt csapott.

A Szimu meghallotta a lármát, kimászott odújából. Csúszott, mászott, sziszegett. A kígyó után vörös nyom maradt: a kövek, füvek égtek.

Meglátta Kaldukát. Lángot lehelte rá.

Kaldukát a nedves moha megóvta a tüztől. Teljes erejéből a kígyó pofájába vágta a gyantával teli vasbográcsot. A gyanta meggyulladt és elöntötte Szimu torkát. A kígyó megfulladt. Szájából tűz helyett fehér hab csordogált. Kalduka magához vett egy kicsit a habból és visszaindult.

Egyszer csak hallja, hogy recsegnek a fák. Füstöl a tajga, a vadak menekülnek, a madarak seregestül repülnek el mellette. Azt mondják az orocsok Kaldukának:

– Jaj, nagy baj van, fiú! Megölted a Szimut, most jön a testvére, a Himu, hogy megbosszulja nővérét. Jaj, micsoda veszedelem!

– Egyet se féljeteK – feleli Kalduka –, a baj csak akkor kezdődik, ha elveszti a fejét az ember.

Összeszedett hét vasüstöt. Egymás hegyibe rakta őket, maga pedig bebújt a legalsó alá.

Jön, száguld a Himu. Körös-körül minden reszket. Remeg a föld, az égből szilánkok hullanak. Meglátta az üstöket, rájuk vetette magát és iszonytatót csapott rájuk!... Hat üstöt átütött a fejével, a hetediket azonban nem tudta, azon széthasadt a feje. Fölszisszent a Himu és besiklott a tajgába megdögleni. Kalduka kibújt az üstök alól. Az

orcsok körülfogták. Örülnek, hogy ilyen hőst láthatnak, s hogy megszabadultak a Szimu kígyótól. Kaldukat meghívták törzsükbe, fiukká akarták fogadni. Az orcs leánykák nézegetik, bármelyik szívesen férjhez menne hozzá. Az öregek pedig egyre unszolják:

– Maradj itt velünk.

– Nem, haza kell mennem.

Megtetszett neki ezen a szálláson egy orcs leányka. Elment vele sétálni. Lementek a folyó partjáig. Leültek egy kidőlt fára. Azt mondja Kalduka:

– Leányka, légy a feleségem! Gyere vélem!

Kalduka int egyet a kezével, s hát menten szarvassá változik a fa. Eliramodik a szarvas Kalduka szállása felé.

Ulenda otthon mulat, dalol, azt hiszi Kalduka elveszett. De Kalduka egyszer csak ott termett, s méghozzá szépséges, fiatal feleséggel! Még jobban megdühödött testvére a Kajla Ulenda: „Ne legyen Ulenda a nevem, ha Kaldukat el nem teszem láb alul s feleségét nem veszem el magamnak.”

Kalduka elment a bíróhoz. Mindent elbeszért neki. Elmondta: elhozta a Szimu kígyó nyálát, hogy feltámaszthassa apját, amint azt Kajla Ulenda akarta. A bíró elszívott egy pipa dohányt, aztán így szólt:

– Ó, te nyírfa szülötte fiúcska, hát még annyit sem tudsz, hogy az emberek nem szülehetnek kétszer? Miért háborgatnád az öreget? Nem azért küldött léged Ulenda oda, hanem hogy meghalj!

A bíró fogta a kígyó nyálát s a folyóba loccsantotta. A víz fölkavarodott, fölbugyborékol s a színére fehér pára szállt fel. Töméntelen hal úszott hanyatt fordulva a vizen. Mind megdőglött.

– Látod, látod – mondja a bíró. – Ezzel a nyállal ölt volna meg téged a Kajla Ulenda.

Aztán ránézett a bíró Kajla Ulendára:

– Ulenda, eredj a tajgába, nincs helyed az emberek között. Nem szereted őket... Eredj a tajgába. Ott élnek a magános erdei emberek. Légy azzá, ami lelked szerint vagy.

És Ulenda kiment a tajgába. Amíg ment. szőr sarjadt rajta. Kezén, lábán hegyes karmok nőttek. Először két lábon lépkedett, aztán négy lábon kezdett futni. Medvévé vált a Kajla Ulenda.

Kalduka pedig boldogan élt feleségével. Sok gyerekük született. És mindig mindenben szerencsével járt...

Ez réges-régen történt. Ha meg akarnád számolni, az egész szálláson, az összes öreg kezén sem találnál annyi ujjat, ahány éve már ennek. Még a gyermekek ujjaira is szükség lenne. De hát a gyermekek futkároznak, azokat ugyan nehéz elfogni. No látod, hát most aztán tudd meg, hogy mikor történt ez!

AZ ÁRVA MAMBU

Az ulcsák már régóta az Amur mellett élnek. Réges-régen költöztek oda, olyan régen, hogy azóta a kis dombok hegyekké, a nagy folyamok pedig patakokká változtak.

Három ulcsa nemzetség – a Szulaki, a Punadi és a Gubatu – rokonságban állt egymással. Közös őstől származtak. Egymás mellett laktak: az Amur partján sorakoztak a szállásaik.

Nagy egyetértésben éltek az ulcsák. Az egész falu együtt építette a házakat: az egyik az agyagot taposta, a másik a gerendákat faragta, a harmadik a tetőfedésre való gallyakat gyűjtötte. Az egész szállás együtt halászott: az egyik a nagy bárkában, a másik fatörzsből vájt csónakban, a harmadik a nyírkéreg-lélekvesztőben fogta a halakat. Az erdei emberek és a vízi emberek jó egyetértésben éltek, így aztán mindegyik ulcsának volt a hombárjában fóka is, lazac is, coboly is, szarvas is.

A Szulaki-nemzetségben volt egy fiúcska, név szerint Mambu.

Amikor született, anyja huszonöt napig mindennap tejével mosdatta. Apja pedig kis baltát és kést tett a bölcsőjébe, hogy hozzászokják a fegyverekhez.

Mambu, amikor meglátta a kést, hirtelen mindkét kezével utánacapott s ki akart mászni a bölcsőből.

Meglátta ezt az apja meg az anyja:

– A mi Mambunk vagy bős, vagy szerencsétlen lesz – vélekedtek a szülők.

Amikor pedig Mambu már ki tudott menni a házból, köveket dobált az égerfára: császármadarakat ejtett el. Az ajtóra madarat függesztett, hogy mindenki lássa: abban a házban vadász született.

– A jó emberek között is a legjobb lesz – mondták akkor Mamburól.

Rossz embereket mind ez ideig nem láttak a Szulaki-nemzetség földjén. Azonban rövid idő múltán a rossz emberekkel is alkalmuk nyílt megismerkedni.

Ősszel, amikor a halak nagy rajokban jöttek fel a folyón, a Szulaki-nemzetség színültig megtöltötte hombárait. Egész télre ellátták magukat szárított és aszalt tokhallal meg lazaccal, a kutyák

számára is összegyűjtötték a szárított-hal-készleteket. Vörös áfonyát, kék áfonyát, szamócát és ehető gyökereket gyűjtöttek, tárolták.

Egyszer csak látják, hogy az Amuron egy bárka úszik. Hatalmas nagy bárka, orra és tatja felfelé kunkorodik. Az ulcsák eddig még nem láttak ilyet. A bárkán sárga vitorlák. Az árbócon arany sárkányt ábrázoló jelvény. A bárka alatt csobogtak, locsogtak a habok. Töménten ember a bárkában, kezükben két tenyérnyi széles kard, kezükben két embernyi hosszú lándzsa. Borotvált fejükön fekete szalaggal átkötött, övig érő varkocs.

Az öregek így vélekedtek:

– Jó embereknek kell lenniök. Idegen emberek, messziről látható. Bizonyára sok újságot hallunk tőlük.

Mambu azonban ellentmondott nekik:

– Rossz emberek ezek, a tajgába kell menekülni előlük. Különben miért volna kard a kezükben? Különben miért lenne szükségük harci lándzsára?

A bárka a Szulaki-nemzetség szállásánál kötött ki.

Az emberek kiugráltak a bárkából. A legfőbbet, hordszéken vitték. Súlya alatt nyolc ember görnyedezett. Fején pávatollal és jáspisgolyóval díszített sapka. Sokszínű kabátja úgy csillogott, mint a szivárvány. Az idegen hasa akkora volt, hogy szinte az arca se látszott.

Amint Mambu rápillantott, kitört belőle:

– Ez nem ember, hanem has. Nem jószándékkal jött.

Az ulcsák odasereglettek az idegen köré. Az ősi törvény úgy parancsolta, hogy a messziről jöttet meg kell vendégelni, a legjobb falatokat neki kell adni. Az asszonyok tálakon halat és kását hoztak.

A has-ember pedig az ulcsákra tekintve így szólt:

– Mi a kínai császár emberei vagyunk. A mi császárunk a legnagyobb császár a világon, a mi császárunknál nincsen nagyobb a föld kerekén! Megparancsolta, hogy szedjünk tőletek adót.

Nem értették az ulcsák, hogy mi is az az adó, hiszen soha senkinek sem fizettek még. Megkérdeztek hát, hogy mi legyen az. A kínai has-ember így válaszolt nekik:

– Minden embertől elszedjük a cobolyprémeket. Ez így lesz mindig! Ezért cserébe a kínai császár könyörületességből megkegyelmez nektek és kegyes lesz hozzátok. Megengedi, hogy

halásszatok a folyón, vadásszatok az erdőben, megengedi azt is, hogy levegőt szívjatok.

Meglepődtek az emberek. Az asszonyok így szóltak:

– Látnivaló, hogy szegények ezek az emberek, látnivaló, hogy nincsenek cobolyprémeik. De úgy látszik, a kínai császár fázik. Hát csak melegedjék a mi szőrméink között.

A kínai emberek most már a házakba is bementek.

Minden egyes házba bementek, minden egyes hombárba bebújtak. mivel az ulcsák soha semmiféle zárat nem használtak – kitől zárták volna, hisz minden az övék! Ide-oda futkostak a kínai katonák, keresték a szőrmét. A coboly-gereznákat már rég elszedték az ulcsáktól, de a többi prém – a medve is, a hiúz is, a foka is, a róka is – mind-mind a bárkába került. Szemük kimeredt, szájuk lihegett, ketten is kaptak egy-egy prém után.

Mambu így szólt, a has-emberhez:

– Tiszteletre méltó ember, katonáid már régen összeszedték azt, amit adónak nevezted, kicipelik összes prémjeinket... Mondd, nem lenne ideje abbahagyni?

Megmozdult a has-ember. Fejét felszegte és Mambura nézett, szeme, akár a kígyóé, zöld tüzet lövellt, majd felfalta a fiút.

– A maradékot katonáim kapják, meg én, azért, amiért mi elhoztuk nektek a kínai császár kegyét. Elfáradtunk, mindenünk elfogyott az úton, mert messziről jöttünk hozzátok.

Látják az öregek, hogy a kínai császár kegyéből minden javuktól megfosztják őket. Fejüket csóválják, megbotránkoznak a kínaiakon. Megszólal Mambu:

– El kell tőlük venni mindent.

– De hogy veszed el tőlük?

A kínaiak minden prémet behordtak a bárkába. A halom tetejére a has-ember ült. Csáklyáikkal eltaszították a bárkát a parttól és elvitorláztak.

Hát ilyen vendégek voltak. A feltálatl ételekre rá se pillantottak, csak a hombárokat fosztogatták. Az asszonyok sírva fakadtak, a férfiak szitkozódni kezdtek.

Mambu éktelen haragra lobbant. „Nem a miénk, de az övék se!” – mondta. Kiment a partra, füttyölni kezdett.

Minden ulcsa tudja: ha a víznél füttyölsz, szél kerekedik. Mambu felfújta arcát: annyi levegőt gyűjtött, hogy képe kerek lett mint a telihold, és hosszan füttyölt. Füttyére előfutott a kis szél. Megmozdultak a fűszálak, fodrozódni kezdett a folyó vize, a kínai bárka árbocán meglobogott az arany sárkány. Mambu pedig tovább füttyölt. Előrerepült a középső szél is: öccse segítségére sietett. Megmozdultak a levelek is az ágakon, integetni kezdtek az ágak is. Feltarajlottak a folyó hullámai. A kínai bárkán az árboc hajladozni kezdett. És Mambu tovább füttyölt. Látja a középső szél, hogy itt az ő ereje sem elég, segítségül hívta hát a bátyját. Hatalmas szélvész kerekedett. A fák hajladoztak, majd derékba törtek. Az Amur árja megfeketedett, hullámai egyre hányták a tajtékot, ház magasságnyira csapódtak. A kínai bárkáról leszakadt a vitorla, az árbocrúd, mint kis gally összetört, a víz már ömlött befelé.

Mambu pedig egyre csak füttyölt.

A szélvihar mind erősebb lett, felborította a bárkát. A kínai harcosok mind a vízbe estek. Akinek nehéz fegyverzete volt, nyomban a folyó fenekére süllyedt: a könnyebb felszerelésűek a hullámokon úsztak, fulladoztak a sok lenyelt víztől. A has-ember pedig, mint a felfújt hólyag, a hullámokon ringott. Nem merült el, olyan hájas volt. Mindaz, amit a kínaiak a Szulaki-nemzetségtől elvettek, a vihar martaléka lett, és majd mindenki vízbe fúlt. Csak egy-kettő jutott el a túlsó partra. A mandzsu *amban*-hoz – hivatalnokhoz – szaladtak. Az megkérdezte: mit hoztak az ulcsáktól a kínai császár számára? A has-ember – kabátjából vizet facsarva így szólt:

– Amur-vizet hoztunk!

A szél pedig mind erősebb és erősebb lett.

Az ulcsa házak rázkódni kezdtek, már hulltak a gallyak a háztetőkről. Az öregek kérelték Mambut:

– Hagyd abba a fúvóst.

Mambu már minden levegőt kifújta szájából. Az elszabadult szelek táncoltak az Amuron. Feléjük kiáltott:

– Elég már!

A szelek azonban belemelegedtek a játékba, nem hallották hangját.

Felkapta hát Mambu a harci íját, felajzotta szarvas ínból sodort húrját, ráhelyezte nyírfából faragott vasvégű nyílveendőjét, hegyére izzó szendarabkát tűzött és beelötte a nagy szélbe. Megijedt az orkán s hazatakarodott. Utána szaladt a közepső és a legkisebb szél is. A fák ismét egyenesen álltak, az Amur vize ismét tükörsima volt.

Mambu azonban így szólt:

– A hiúz mindig ugyanarra a helyre jár inni. A kínaiak ismét eljönnek ide. El kell hagynunk ezt a vidéket. A has-ember mindaddig ellátogat hozzánk, amíg mindannyiunkat fel nem fal...

Az öregek azonban nem hallgattak rá, nem akarták szülőföldjüket. elhagyni.

– Hogy tehetnénk azt – mondták –, atyáink itt vannak eltemetve.

Idő múltával, egy téli napon, megint eljöttek a kínai emberek a Szulaki-nemzetség földjére. Hatalmas szánokon érkeztek. Borzalmas állatok voltak a szánokba fogva: fejük, mint a rénszarvasé, hosszú haj a farkuk, négy lábukon kerek pata, nyakuk egyik oldalán haj. Számuk kétannyi, mint először volt. A has-ember is velük volt.

Mambu így fogadta a has-embert:

– Egy helyről két ágat még senki sem vágott.

A kínai ráripakodott Mambura, mérgesen toporzékolt. A katonák odaugrottak a legényhez, félrelökdösték. Mambu hazament, medveháját szedett elő, s apró darabkákra vagdalta. Odalopódozott a kínaiak szánjaihoz, mindegyiknek az aljára rákötött egy-egy darabkát.

A kínaiak ismét teljesen kifosztották a Szulaki-nemzetség valamennyi hombárját.

Minden prémjüket, összes javaikat, élelmiszerkészletüket elszedték. Felültek szánjaikra és elindították állataikat. A kínai állatok megugrottak, a szántalpak megcsikordultak, és felporzott a hó nyomukban.

Az asszonyok megint sírva fakadnak, az öregek ismét szitkozódni kezdtek. Ekkor megszólalt Mambu:

– Minden kutyát ide!

A falu valamennyi kutyáját odavitték. Mambu kiválasztotta a legerősebb vezérkutyát, megszagoltatott vele egy darab medveháját

s orrát a kínaiak nyomára szorította. Szimatot fogott vezéreb, s eliramodott a nyomon. A többi kutya meg utána!

Megy a has-ember a szánjaival, örvendezik: az ulcsáktól sokat harácsol. Mennyit ad át a kínai császárnak – nem számolja össze, de hogy mennyit tart meg magának – arról mélyen hallgat. Már a befagyott Amur közepe táján járt embereivel. Itt érték utol a kutyák a kínaiakat. Messzire érzik a medveháj szaga. Ahol pedig háj van, ott nem lehet megfékezni a kutyákat. Rátörtek a kínaiakra. Javarészüket behalt a kutyák harapásaiba, minden holmi széthullott a hóban; az erdei vadak mind fellakmározta, ami csak a kínaiak fogatain volt.

Aki megmaradt, futni kezdett, a kutyák pedig utánuk vetették magukat, rájuk akaszkodtak.

A túlsó parton a has-ember végre megszabadult valahogy a kutyáktól.

Mindjárt szaladtak a mandzsu ambanhoz.

Ismét megkérdezte az amban, mennyit adót hozott az ulcsáktól. Azt hányta-vetette magában, hogy mennyit küldjön a kínai császárnak és mennyit tartson meg magának.

A has-ember – kabátjából és testéből kulyafogakat szedegetve – így szólt:

– Kulyafogakat hoztunk!

Haragra lobban az amban. Megparancsolta, küldjenek hadsereget a Szulaki-nemzetség ellen. Mind egy szálig ki akarta irtani őket...

Rengeteg kínai tört az ulcsákra.

Szerencsétlenségükre Mambu nem volt a szálláson. A szomszédos szállásra ment vendégségbe, ott időzött éppen. Csak nyáron tért haza.

Látja, minden Szulaikit megöltek, minden házat felperzseltek. Egyetlen élő lélek sincs az egész faluban. Csak a varjak kárognak, csak a héják köröznek a feldúlt szállás felett az égen. Látja Mambu, bátran küzdött a Szulaki-nemzetség, sok kínai katonát megöltek, de a túlerő és a puskák mégis győzedelmeskedtek.

Sírva fakadt az árva Mambu.

Nem tehet már semmit... Fel kell szednie a rokonok csontjait, amint ezt törvényük parancsolja; a megöltekért pedig bosszút kell

állnia. Minden egyes halottért meg kell ölni egy ellenséget, Hanem egymagában nem képes ő erre...

Mambu elment a Punadi-nemzetséghez, hogy segítséget kérjen. Elért a szállásra, de már ott is csak kihűlt hamut talált: a kínaiak minden házat felgyújtottak s minden Punadit fogságba hajtottak.

Elment Mambu a Gubatu-nemzetséghez, hogy tőlük kérjen segítséget a két nemzetség megbosszulásához.

Odaér a szállásukra – s ott is csak üres hajlékok állnak. Mindent porral szórt be a szél. A faluban csak patkányok tanyáztak.

A Gubatu-nemzetség elhagyta a szállást, megrémülve a kínaiaktól. Hová mentek? Vaj ki tudhatná azt? Hírük-nyomuk sem maradt.

Az árva Mambu sírva fakadt. Hogy állhatna bosszút az ellenségén.

Mambu elment a vízi emberekhez, hogy segítséget kérjen. Azok összegyülekeztek, meghallgatták Mambut. Az öreg tokhalemberek azonban így válaszolt:

– Jó emberek voltak a Szulakik és Punadik! Szíves-örömet segítenék neked. Víz nélkül azonban nem tudunk élni. Hogy tudnánk a szárazon harcolni? A földön mi nem tudunk meglenni.

Mambu ekkor elment a tajgai emberekhez. Körülfogták, hogy megtudják, mi járatban volna. Hallják, kéréssel jött hozzájuk, segítségüket kéri!

Megharagudtak a kínaiakra a tajgai emberek, morogtak, üvöltöttek, bögtek. Az öreg medve-ember ezekkel a szavakkal fordult az árva Mambuhoz:

– A tajgai emberek szívesen bosszút állnának a Szulaki-nemzetségért, szívesen bosszút állnának a Punadi-nemzetségért, hiszen jó emberek voltak. Hanem a nagy folyón a tajgai emberek nem tudnak átkelni...

Ment Mambu az erdei emberekhez. Meghajolt a nyírfa előtt s elmondotta, milyen baj érte őket.

Azt mondta:

– Ti a folyót átússzatok, szárazföldet megjárjátok, kérlek, hogy segítsetek nekem. Egyedül nem tudok bosszút állni.

Az erdei emberek beleegyeztek.

Mambu baltát ragadott s kivágott egy csomó nyírfát. A fatörzseket lehántotta, tuskókra vagdalta őket. Szemet faragott a tuskókra, hogy lássák az utat. Orrokat faragott a tuskókra, hogy megérezzék azoknak a szagát, akik a Szulakikat leöldösték, akik a Punadikat rabságba hajtották.

Kezét összeütötte: a tuskók forgatni kezdték szemüket és Mambura tekintettek: mit parancsol?

– Hé, ti fa-emberek – mondja Mambu – induljatok harcba! Én egymagám nem tudom valamennyi rokonomat megbosszulni. Titeket kérek! Titeket kérek: menjetek! A bűnösök közül egyetlenegy se hagyjatok életben!

Megmutatta a fa-embereknek az utat.

Azok belegázoltak, a vízbe és megindultak azon az úton, amelyen a kínaiak jöttek.

Mambu leült a partra.

Nem evett egy falatot sem, nem ivott egy kortyot sem addig, amíg a fa-embereket várta...

A fa-emberek pedig átláboltak a folyón s kiugráltak a kínai földre. Elmentek egészen a kínai városig. Abban a városban a has-ember az amban palotájában ült, éppen a gazdag zsákmányon osztozkodtak, üdögéltek, s vérengzéseikkel dicsekedtek.

Micsoda háborút vívtak!

Az ulcsáktól harácsolt holmit osztották szét, minden egyes prémen civakodtak.

De hirtelen betört az ablakokon az üveg, az ablakon s az ajtón fa-emberek ugráltak be és hajrá! – csépeltek a gazokat. A kardtól nem féltek, a kiáltozást nem hallották, mert nem volt fülük. Gáncsot hiába vetettek nekik – nem volt lábuk, kegyelmet hiába kértek tőlük – nem volt szívük!

Valamennyi bűnöst leöldösték a fa-emberek. A has-embert úgy kétfelé hasították, hogy csak a zsírfolt maradt belőle a padlón. Az ambannak csak a fejét nyújtották meg, de élete végéig nem ismert maga magára...

... Ül, koplal az árva Mambu, feketévé vált, mint a föld.

Visszatértek a fa-emberek, felmászta a partra.

– Valamennyit megöltük – jelentik –, mit csináljunk még?

– Köszönöm – feleli Mambu.

A fa-emberek szemét becsukta, orrukat legyalulta. Közönséges tuskók lettek új fent.

Fűzfavesszőket, vágott Mambu, ezekkel összekötötte a tuskókat, tulajt csinált, s vízre szállt. A honi parttól eltaszította a tutajt és sírva fakadt:

– Hogy tudnék itt egyedül élni! Az ember meg nem lehet egymagában. Megyek embereket keresni. Nevemet elfelejtem, idegen nemzetségbe kérek.

Mambu úszni kezdett lefelé az Amuron.

Így úszik majd tutajával a folyón, míg csak ereje tart. Amikor szállás mellett halad el, így kiált: „Hé emberek, hadd álljak be közétek! Adjatok nevet nékem! Fogadjatok be nemzetségetekbe.”

De Mambu tutaja nem úszik sokáig.

Az ilyen legényt akármelyik szállás befogadja. Bármelyik öreg fiává fogadja, csak el kell kiáltania magát: Mambu...

A Szulaki-, Punadi- és Gubatu-nemzetségről ettől az időtől fogva mit sem hallani. Csak mesében szólnak felőlük az öregek.

A KIS CSOKCSO

Hogyne állnánk helyt önmagunkért? Hogyne állnánk helyt rokonainkért? Hát meg lehet bocsátani annak, aki megsértett bennünket?

Valamikor élt az egyik faluban egy Beldi nevű nanáj. Volt egy kis fiúcskája, úgy hívták, hogy Csokcso. Igen kicsi fiúcska volt, alig tudott még járni.

Beldi egész télen vadászott. Sok prémet, szörmét gyűjtött. Volt cobolya, mókusa, rókája, fókája, medvéje és farkasa is. Boldogan simogatta szemével kincseit:

– Elmegyek a kínai birodalomba, eladom a prémeket s megvásárolom az egész télire való élelmiszert. Veszek új hálót, puskát, lőport, patronokat és játékszereket.

Nyáron föl is kerekedett. Beldi.

Kérlelni kezdte fiacskája:

– Vigyél magaddal engem is, apa!

Beldi azonban arra gondolt: az út veszélyekkel teli, rablók is rájuk támadhatnak. Ki tudja, mi minden történhetik az úton!

– Hogy képezed le azt, fiam – mondja Beldi –, hogy a ház férfi nélkül maradhat! Vaj ki védené meg anyádat s nővéreidet? Ezért hát itthon a helyed!

Beldi egyedül indult útnak.

Telt-múlt az idő.

Csokcso közben megtanult ügyesen bánni a késsel. Csak ült és faragott. Csinált kanalat, aprócska csónakot, fából faragott rénszarvast, szánkócskát, medvét és kiskutyákat. Sok mindenféle játékot csinált. És az édesapja még mindig nincs sehol.

Már a levelek is megsárgultak a fákon, már a fű is elszáradt, és Beldi még mindig nem érkezett haza.

Egyszer a szomszédos telephelyről látogatók jöttek.

Csokcso édesanyja gyorsan készített valami harapnivalót: megvendégelte a szomszédokat szárított hallal.

Ültek, csak ültek, dohányoztak, dohányoztak, ették, ették a szárított halat, végre megszólaltak:

– Mi együtt mentünk Beldivel. Mi is kereskedtünk. Most már hazafelé tartunk...

– Hál apám hol van? – vágott közbe Csokcso.

Az emberek csak egymásra tekingettek.

Az egyik nagy nehezen kibökte:

– Atyád üzletet kötött egy emberrel, Ljangnak hívták. Beldi minden prémjét neki adta el. Elment ehhez a mandzsuhoz, hogy elszámoljanak, és nem tért vissza. Ljang nem kereskedő volt, hanem rabló. Beldi minden prémjét elrabolta, őt magát pedig megölte... Hát így történt a dolog.

– Miért nem keltetek apám védelmére? – kérdezte Csokcso.

Az emberek ezt válaszolták:

– Ennek a Ljangnak nagy bandája volt, mi pedig kevesen voltunk. Nem tudtunk apád védelmére kelni, megijedtünk: Ljang emberei bennünket is utolértek volna, minden árunkat elvették volna, minket is megöltek volna...

– Rosszul tettétek – válaszolta Csokcso.

Az emberek megsértődtek, beültek csónakjukba és hazamentek.

Csokcso édesanyja zokogni kezdett, nővérei is sírva fakadtak. Annyit sírtak, hogy szemük egészen bedagadt.

– Jaj, mi lesz most velünk?

De nincs mit tenni, könnyekkel Beldit nem támasztják fel!

Élni pedig kell. Sírtak, sírdogállak, aztán a dolguk után néztek. Az idősebb leány fogta lándzsáját és elment a tajgába vadászni. A fiatalabb leány csónakba ült s indult az Amurra halászni. Az anya továbbra is otthon maradt, a tűzre vigyázott, ebédet főzött.

Csokcso pedig anyjához fordult:

– Varrj nekem magasszárú szőrmezsizmát, süss lepényt. Elindulok Ljang megkeresésére. Elmegyek: bosszút, állok apámért, visszaszerezem a prémeket.

Édesanyja hitetlenkedett:

– Mi jut eszedbe, Csokcso! Ugyan hová mennél? Hiszen még olyan picike vagy!

Csokcso anyja szemébe nézett:

– Apám azt mondta, hogy férfi vagyok. A férfiaknak pedig meg kell védeni a nemzetséget, bosszút kell állniok az ellenségem.

Édesanyja látta: Csokcso megingathatatlan, hiába próbálná lebeszélni. Sütött hát számára lepényt s megvarrta a hosszúszárú csizmát is.

Csokcso fogta kését, vadászsapkát nyomott fejébe, telerakta tarisznyáját szárított hallal, felhúzta csizmáját, búcsút vett nővéreitől meg édesanyjától és útnak eredt.

Ment, mendegélt Csokcso, az ösvény egyszer csak hatalmas erdőbe vezetett. A fák magasak, igen magasak. Fenyők, tölgyek zúgtak ebben az erdőben, ringatták koronájukat. Se vége, se hossza nem volt annak az erdőnek. De Csokcso nem ijedt meg, nekivágott az erdőnek. Ette a lepényt, játszott késével s dalolászott.

Hirtelen hangot hall:

– Hová méz, kis nanaj?

Körülnéz Csokcso, de senkit sem lát. A hang azonban ismét szólítja.

Megszólalt hát Csokcso:

– Megyek apámat megbosszulni!

– Segíts rajtam, majd én is megsegítelek – mondja ismét, az iménti hang.

Körülnéz Csokcso: hát a kövön egy makkot lát. Lehullott a fáról és egy kőre esett. Most ott aszalódik, szinte már egész kiszáradt.

– Vigyél magaddal engem – kérleli a makk. – Majd hasznomat látod

Felvette Csokcso a makkot; és továbbindult.

Egyszer csak egy elhagyott kunyhóra bukkant. Letanyázott egy kicsit, hogy kifújja magát.. Lehúzta csizmáját, hogy lába is megpihenjen. Falatozni kezdett. Hirtelen csikorgó-nyikorgó hangot hall:

– Hová méz, férfi?

– Apámat megbosszulni – válaszolt Csokcso. – Hát te ki vagy, hol vagy?

– Én itt vagyok melletted!

Lepillant Csokcso, hát a tűzhelynél, benne a hamuban, egy vasnyársat lát. A vadászok szokták a húst sütni rajta. Valaki beledobta a tűzbe. Meggörcbült a nyárs, szinte egészen elhamvadt, vastagon fedte a pörk. Csokcso segített rajta: a pörköt lekaparta, majd kiegyenesítette. Egészen olyan lett, mintha új volna.

– Köszönöm, Csokcso. Segítettél rajtam, én is segítek majd neked. Vigyél magaddal – mondta a nyárs a kisfiúnak.

Csokcso magához vette a nyársat és továbbindult. Egy elhagyott halászkunyhó mellett megint csak hangokat hall. Kérdi tőle valaki, hogy hová megy. Csokcso illendően válaszolt s csak akkor pillantotta meg a börtöröt és a sulykot, amivel a halbört puhítják. Valaki a börtöröbe szeget vert, a sulyok nyelét meg letörte.

Csokcso a börtöréből kihúzta a szeget, a sulyoknak pedig új nyelet faragott.

– Köszönjük, Csokcso – mondták neki ismét. – Segítettél rajtunk, mi is segítünk majd neked. Vigyél minket magaddal.

A legényke magához vette a börtöröt meg a sulykot és továbbindult.

Ment, mendegélt Csokcso, míg egy folyócskához nem ért. A folyócska kiáradt – nincs tovább út. Hát hogy s mint lesz most?

Csokcso hallja, valaki ismét szólítja:

– Hé, szomszéd, segíts rajtam, én is segítek majd neked, barátod leszek.

Körülnéz a legényke, hát látja: a víz alámosott egy nyírfát, a nyírfa kidőlt s egy csukát maga alá nyomott. A csuka csak fekszik a nyírfa alatt, se előre, se hátra, hiába csapkod a farkával, nem tud szabadulni. A csuka el volt már csigázva. Csokcso felemelte a kidőlt fát, a hal kiszabadult. Így szólt a csuka:

– Hogy mész át a folyócskán? Ülj a hátamra, átviszlek.

Csokcso felült a csukára. Egy szempillantás alatt a túlsó parton voltak. Ott azt mondta a hal:

– Vigyél magaddal engem, még hasznomat veszed.

Csokcso beledugta tarisznyájába és továbbindult.

Végre felbukkant előttük az Amur folyó. Hirtelen a fű közölt észrevett egy sítalpat. „Jaj de kár, sóhajtott Csokcso, milyen jó sítalp, de csak egy darab.” Ebben a pillanatban azonban a másikat is megpillantotta. Nem messze hevert az előbbitől, valaki a bokrok alá dobta. Nem sokat töprengett Csokcso, kihozta a bokorból. A két sítalpat egymás mellé lette.

A sítalpak ekkor megszólaltak:

– Segítettél rajtunk, mi is segítünk neked. Hová igyekszel, kis nanaj?

– Apámat megyek megbosszulni – válaszolta Csokcso. – Csakhogy még kevés az erőm, nem tudom, eljutok-e. Az út hosszú, hogy jutok át az Amuron?

A sítalpak így válaszollak:

– Hát ez nem nagy dolog. Állj ránk, s mi elröpítünk téged. Egykettőre átjutsz.

Nagyot kacagott Csokcso:

– Ugyan ki jár fűvön sível?

De azért mégis ráállt a lécekre. Hirtelen szárnyai nőttek a léceknek. Felemelkedtek a levegőbe és repültek. Hej, de milyen sebesen szálltak! A szél majd hogy le nem tépte a vadászsapkát a kisfiú fejről. Mint egy kék szalag, olyan volt alattuk a folyó. A csuka mozgolódni kezdett a tarisznyában és kidugta a fejét. Amint megpillantotta alant az Amurt, megszólalt:

– No, Csokcso, ügyes gyerek vagy, így aztán hamarosan megérkezünk Ljangékhoz.

A sítalpak pedig csak repültek, repültek, süvített a szél a legényke füle mellett. Suhantak alattuk a folyók, szállások és az erdők. Csokcsónak még a lélegzete is elállt.

Megérkeztek oda, ahol Ljang lakott.

Körültekintett Csokcso és megrémült.

Nagy-nagy telephely, sok-sok ház, Csokcso sohasem gondolta volna, hogy egy helyen ennyi ház lehet. Sorokban állnak, egyik a másik mellett, se szeri, se száma a rengeteg háznak. És mennyi a nép, hogy nyüzsög-kavarog. Akkora a hangzavar, a zúgás, mintha szélvihar döngetné a fákat. Tolakodtak az emberek, kiabáltak. Adtak-vettek, csereberéltek. Rengeteg ember, de nincsen ismerős. Csokcso kérdezősködni kezdett: hogy lehet Ljang házához jutni. A járókelők nevettek a fiúcskán: nem értették a nyelvét. Volt aki megütötte, volt aki odább taszigálta, volt aki hajfonatát húzgálta, volt aki rákiáltott. Szerencséjére jött egy öreg, aki értett nanajul. Kikérdezte Csokcsót és megmutatta neki, hogy hol lakik a kereskedő Ljang. Elindult arrafelé a kis nanaj.

Látja, gyönyörű ház áll ott. Tetejének pereme felfelé hajlik, csücskein ezüst harangocskák függnek, s meg-megcsendülnek. Az ablakokon átlátszó papír. A ház körül különféle gyümölcsfák nőnek: meggyfák, almáfák, ágaikon pedig arany madárcák ülnek. Mindenütt

zene hangja zendül. A fák között kis patakok folynak, csobognak, mintha halkán beszélgetnének.

Csokcso belépett, a házba, s így kiáltott:

– Hé Ljang, gyere viadalra. – És előkészítette botját, hogy megküzdjön Ljanggal, élle-re-halálra.

Senki sem válaszolt a kis nanajnak. Úgy látszik, a házban egy lélek sem tartózkodott.

Csokcso belépett Ljang szobájába. A makkot bedugta a tűzhely hamujába, hogy puha helye legyen. A csukát Ljang mosdótáljába helyezte. A nyársat a kemence mellé állította, a bőrtörőt meg a sulykot pedig az ajtóba. Maga pedig a fekvőhelyre heveredett és elaludt.

Este hazatért Ljang vidáman, részegen.

Hozzáfogott, hogy tüzet gyújtson a tűzhelyen. Föléje hajolt, fűjni kezdte a parazsat. Hát abban a pillanatban felszökkent a makk és belevágódott Ljang szemébe! Ljang fájdalmában felkiáltott, a mosdótál felé kezdett tapogatózni, hogy szemét locsolgassa. A csuka azonban kidugta fejét a vízből és belecsimpaszkodott Ljang orrába. Elugrott Ljang a táltól, s háttal beleszaladt a nyársba. A kalmár nagyon megijedt. Odarohant az ajtóhoz, hogy elfusson. Ott azonban a sulyok meg a bőrtörő kezdett munkába. Döngetni, törni, csépelni kezdték, hogy a világ egyszerre elfeketedett Ljang előtt. A bőrtörő és a sulyok addig dolgozott, amíg Ljangot vékony bőrré nem kalapálták.

Felébredt Csokcso és megkérdezte:

– Ljang még mindig nem jött meg?

Barátai azt válaszolták:

– Megjött, de vesztére! Nézd csak, mi lett belőle.

Látja Csokcso: puha, fehér bőr hever előtte. Csokcso köszönetet mondott barátainak, s csak azt sajnálta, hogy nem maga végzett Ljanggal.

A kalmár házában Csokcso megkereste Beldi prémjeit összeszedte a vadászszerszámokat, összeszedte mindazt, amit Ljang másoktól elrabolt – s ráarkta a kereskedő bőrére. Azután összegyűjtötte barátait: a bőrtörőt, a sulykot, a makkot, a csukát meg a nyársat. Majd ráállt a sítalpakra.

Azok ismét fölemelkedtek és suhantak, mint a kilőtt nyíl. Ljang szolgálainak az orra előtt szálltak el.

A sítalpak elrepültek arra a helyre, ahol Csokcso rájuk bukkant. A fiúcska otthagyta őket.

– Köszönöm a segítséget. Más holmija nem kell nekem.

A csukát a folyó mélyére eresztette, a bőrtörőt meg a sulykot otthagyta az üres halászkunyhóban, szüksége lesz rá a gazdának, majd ha visszatér. A nyársat a régi tábortűz helyére tette, a makkot pedig puha földre dobta, hogy csírázzék ki, s új fa növekedjék belőle.

S megindult hazafelé.

Gazdag emberként érkezett haza. Kigöngyölte Ljang bőrét – s mindannyian elcsodálóztak a szálláson: mennyi minden fért a bőrbe.

Örvendezett anyja, örvendeztek nővérei, hogy visszatért Csokcso. Ölelik, csókolják, egy lépésnyire sem távolodnának el mellőle.

Csokcso pedig úgy beszél, mint férfihez, vadászhoz illik.

– Csizmám elvásott, varrjatok újat: holnap a tajgába megyek.

Nővérei új csizmát varrtak neki Ljang bőréből.

Sokáig hordta ezt a csizmát, mivel nincs a földön erősebb bőr a másokat félrevezető, a másokat kifosztó ember bőrénél. Hiszen az illet a részvét meg nem lágyítja, a megkárosítottak könnyei meg nem puhítják.

A HÉT BORZALOM

Ez még akkor volt, amikor az udohe, ha kőre tekintett, kőembert látott; ha medvére tekintett, erdei embert vélt látni; ha halra tekintett, azt hitte, vízi embert lát; ha fára tekintett, az hitte, fa-ember áll előtte. Annak idején az emberekkel még mindenféle megtörténhetett. Olyan dolgok estek meg velük, amilyeneket ma már el sem képzelhetünk.

Volt egyszer két testvér: Szolomdiga és Indiga; a Koppi folyó felső folyása mentén laktak.

Haldoklott az apjuk. Halála előtt végrendelkezett: tartsatok össze mindéig. Ha egyikőtöknek rosszul megy a sora, segítsen rajta a másik. Egy felé nézzetek mind a ketten. Ahogy mondtam, úgy tegyetek.

Meghalt az apa.

A testvérek fehér szöszt fonlak varkocsába, koporsóba fektették. A koporsót lábbal kelet felé fordították, hogy apjuk halála után is láthassa a napfölkeltét. Két napig hordták neki az ételt, táplálták a lelkét.

Aztán vadászni mentek.

„Egyfelé nézzetek mind a ketten”, mondotta az apa a testvéreknek. De a kisebbik testvér, Indiga, ahogy bátyja nyomában lépkedett, minduntalan oldalt tekingetett: vizslató szeme volt Indigának, nem szeretett mindig egyféle nézni.

Mentek, mentek a testvérek, Indiga hol jobbra, hol balra nézegetett. Egyszer csak valami nesz hallatszik. Megfordul, hát a bozótból egy tigris ugrik a bátyjára. Annak meg lándzsát szegezni, kést rántani sem volt ideje. Indiga távolabb volt. Lándzsát kellett volna dobnia a tigrisre. Hanem a kisebbik testvér egyszerre nyúlszívű lett, inába szállt a bátorsága. Lerogyott a földre, összetette kezét, kérlelte a tigrist, menjen onnan, ne bántsa se őt, se testvérét.

Sokáig feküdt így Indiga. Majd fölemeli fejét, s látja: se a tigris, se a bátyja. Mind a ketten eltűntek, nyomuk se maradt. Indiga szíve megsajdult. Hívogatta bátyját. Kiáltozott, kiáltozott, de senki sem felelt, csak a hegyek verték vissza kiáltását: Szo-lo-om! Di-di! Gaga! A-a-a!

Sírva fakad a legény. Hogy él majd testvére nélkül? Mit mond a rokonoknak? Hogy törli le a képéről a szégyent?

Sírt Indiga, sírt, de mit sem tehetett. Otthon az anyja várja, vadásznia kell.

Kezdi vizsgálni a csapdákat. Az egyikben ott ül egy menyét. Alighogy meglátja Indigát, nyomban rákiált:

– Tágulj innen, te testvért elvesztő!

Átrágt a csapdába szorult lábát, s három lábon futva elmenekült.

Indiga a hurkokat kezdte átnézni. Az egyikben egy görényt talált. Ahogy a görény meglátta Indigát, kiabálni kezdett:

– Dehogy kerülök ilyenek a kezébe! Hiszen veszni hagyta testvéredet!

A hurkot szétszakította és a tajgába menekült.

Indiga rálőtt egy vadlibára. A nyíl elszállt, eltalálta a ludat a szárnya alatt. Hanem a csőrével kilépte a nyilat, visszadobta Indigának:

– Hogy lehetnék ilyen ember zsákmánya? Elvesztette a testvérét, Szolomdi-gá-gát!

A folyó közepe fölé repült a liba, belecobbant a vízbe és elmerült.

A nyúlszívű legénynek nem adják meg magukat sem az állatok, sem a madarak.

Leült Indiga, kezdi törni a fejét. Sokáig töprengett. Elszívta dohányát az utolsó szálig és elszívta mind a mohát is, amit maga körül talált. Fáj a szíve nagyon. Azt gondolja magában: „Lám csak, veszni hagyta testvéremet. Csúnya dolog az, ha az ember veszni hagyja a testvérét. Most fáj a szívem. Ha a pipádat elveszted, abba sem nyugszol bele, míg meg nem találod! Én pedig testvérem vesztettem el... De el is megyek, megkeresem Szolomdigát, Megtalálom, s nem fáj többet a szívem. Ha én is elveszek, akkor se fáj majd a szívem!” Indiga hazament anyjához. Térdre ereszkedett, mindent elbeszélte, Hogy szállt inába a bátorsága, azt is elbeszélte. Megcsókolta az édesanyja. Azt mondta sírva:

– Apátok arra tanított benneteket, hogy előre nézzetek. Nem hallgattál rá, veszni hagyta a testvéred, nyúlszívű lettél. Most eredj, keress magadnak férfit. Menj, keresd a bátyád. A te rémületed miatt vesztett el. Most már csak bátorsággal hozhatod őt vissza.

Indiga fogta pipáját, tűzcsiholóját, kését és lándzsáját. Elindult. De hogy merre tartson, azt bizony nem tudta Indiga.

Nyugat felé ment... Találkozott egy csúszómászó kígyóval. Megkérdezte tőle, hogy hol keresse bátyját. A kígyó nem tudta. Megy hát tovább. Földön futkosó egérrel találkozott. Kérdi tőle, nem látta-e Szolomdigát, Az egér nem látta. Ment tovább Indiga. Fákon mászkáló mókust pillantott meg. Attól is kérdezősködött. Nem, a mókus sem látta a testvérét. Lement a folyóhoz, úszkáló halakat látott. Kérdezi a halakat: nem látták-e Szolomdigát? A halak nem látták. Ment Indiga tovább. Egy ugrándozó békát kérdezett. De az sem látta. Meglátott egy repdeső füzike-madarat. Kérdezi azt is. A füzike azt feleli, nem látta Szolomdigát, mert ő nagyon alacsonyan repdes. A magasan repülő darut kérdezte hát Indiga. Az azt mondta neki: a sas mindenkinél magasabban repül, tőle kérdezd. Indiga a sastól tudakozódott, vajon nem látta-e a bátyját, Szolomdigát. A sas így válaszolt: a te testvéred nagyon messze van. Megtalálni meg lehet, ha hét borzalmat kiállsz. Neked most nyúlszíved van. Majd ha bátor szíved lesz, akkor megtalálod! A sas leejtett egy szál tollat s így szólt: segítek neked. Amerre a tollam repül, arra felé tarts.

A toll nyugatnak repült. Indiga utánaindult.

Meddig, meddig nem ment, nem tudom. Átkelt három patakon. A toll mind csak repül előtte. Indiga csak előre néz, ahogy apja oktatta. Megy-megy Indiga, aki elvesztette testvérét.

Elért a legény egy folyóhoz. A sastoll átrepült a folyón. Indiga ladikot ácsolt, vízre taszította. Tajtékozott a folyó, bugyborékol, forrt, sustorgott. Buzogott a víz, akár az üstben. Színéről pára szállt az égnek. A völgyekben köd kúszott szerteszét. Indiga ladikja megvetemedett, elsüllyedt. A folyóban megfőttek a halak, hasukkal felfelé fordultak, fehér szemüket Indigára meresztették. A legény elborzadt, de mit volt mit tenni, át kellett mennie a folyón, mert ha visszafordul, örökre nyúlszívű marad. Biztatta magát: „Ez még semmi. Ezután jön csak a neheze.“

Indiga két fa közé állította íját. Megfeszítette, egy ággal megakasztotta. Nyílvesszőt fektetett rá. Egyik kezével a nyílba kapaszkodott, a másikkal eltörte az ágacskát. Pattant a húr, rúgott az íj, röppent a nyíl. Keresztül a zuborgó folyón. Felhőzik a gőz Indiga

körül, égeti a bőrét. Indiga túri... Széles a folyó, amíg repült a legény, teljesen összeégett. „Annyi baj legyen, majd begyógyul.”

A túlsó parton földet ért a nyíl. Indiga talpra állt. Látja, hogy a sastoll már várakozik rá. Alighogy a legény lába földet ért, tovább repült a toll. Indiga utána. Ment, ment. Átugrott három csermelyt, megmászott három hegyet. Látja, két hegy között sziklamező terület. Keskeny csapás vezet oda. A csapáson szanaszét csontok, koponyák szegélyezik az ösvényt. Megborzad Indiga. A sastoll azonban csak tovább repül, végig az ösvény felett, a sziklamezőre. Látja Indiga, hogy a sziklamezőn tigrisek tanyáznak. Nyüzsögnek a tigrisek, mint méh az odúban. Zsákmányt marcangolnak. Tépik, marják egymást, bőgnek, mintha a tanya fölött maga Agdi, az Égzengés dörögne.

A sastoll csak egyre száll, át a tigristanyán.

Indigának dobog a szíve. „Felfalnak!” – rémül meg a legény.

Gondolta, utoljára elszív még egy pipárávalót. Hát ahogy szikrát pattintana, eszébe jut: a tigris fél a tűztől. Száraz fűcsomócskát tépett, csutakba csavarta s a fejére tette. Szikrát csiholt rá, lánggra lobbantotta.

Ég, lobog a csutak Indiga fején, mint a tábortűz. Egy ugrással átvette magát a tigristanyán. Hátrahőköltek a tigrisek. Elvakította őket a tűz, semmit se látnak. Indigát nem látják. Bőgnek a tigrisek, farkuk a földet veri. Vörös szájukat nagy kerekre tátják. Indiga pedig nosza el mellettük! S azt mondja magában: „Ez még semmi, ezután jön a neheze.” Így rohant át a tigristanyán. Egy tigrist megölt. Véréből jót húzott, vitt magával a húsából s a bőrét is magához vette.

A sastoll pedig már megint Indiga felett lebeg.

Alighogy a tigrisekkel megküzdött, a toll már szállt, vezette tovább. Nem nézi az utat, repül toronyiránt. Három csermelyt átugrott, három hegyet megmászott, három folyón átlábolt Indiga.

Az utolsó folyón túl erdő kezdődött.

Abban az erdőben égisz éris fák nőttek. Olyan sűrűn álltak, hogy még a napsugár sem tör át az ágak között. Még a szél sem fúj át az ágak között. Állnak a fák, indák szövik-fonják keresztül-kasul őket. Az ágak, mintha csak karok volnának, nyújtózkodnak, megragadják az embert. Az állatot átengedik, az embert nem.

Látja Indiga: az ágakon csontok fehérленek. Megborzad Indiga, ver a szíve, keze remeg, de biztatja magát: „Ez még semmi, ezután jön csak a neheze.”

Magára öltötte a tigris bőrét, a húst szétdarabolta, lándzsára tűzte. S indult bátran neki az erdőnek. A fák Indigához hajolnak, érzik a hús szagát. Ág-karjaikkal körültagatják. Amint egy ág hozzáér, Indiga mindjárt odavet egy darab húst. A fák elkapják a koncot, összekapnak a zsákmányon. Csapkodják egymást hosszú ágaikkal, csak úgy repül a szilánk, csak úgy repül a kéreg szerteszéjjel. Indiga meg beljebb, egyre beljebb halad, a sastoll után. Ágakat tördel a fákról, úgy véli, tűzüknel jó lesz szárítkozni. „Tüzel rakok rögvést, amint lehet.” Száll-repül a sastoll, vezeti a vándort. Hat csermelyen átszökött, hat hegyet megmászott, hat folyón átlábolt Indiga.

Egyszer csak egy mocsárhoz érkezett. Száll a sastoll egyenesen tovább. Hát most már mit tegyen?

Az ágakat sorban a mocsárra dobja. Azokon lépeget tovább, tovább. Merülnek az ágak mind alább és alább, bugyborékol a mocsár. Kék lángok röpködnek-libegnek körülötte. Eljutott a posvány kellős közepéig. Azután egy púpos kis emberke áll eléje. Egy lába van s egy keze. Megrettent Indiga, szíve hevesen vert, reszketett a keze, foga összekoccant. Megismerte az emberkét, bár sohasem látta. Azt a púpost Bokónak hívják, mindig ártására van az embereknek. Vezeti, vezeti a mocsáron a gyanútlan, míg csak el nem nyeli az ingovány.

Megszólal Boko:

– Hová mész, te legény?

– Éppen téged kereslek – feleli Indiga.

– Lám, itt vagyok! Mit akarsz tőlem?

– Azt beszélnek az emberek, hogy egyetlen lábad erősebb, mint mások két lába... Én meg sehogy se akarom elhinni. Hát eljöttem megnézni. Gyere, próbáljuk ki, melyikünk tud nagyobbat ugrani?

– Ugorj te elsőnek – mondja Boko.

Indiga felugrott. A fáknál magasabbra ugrott. Ahogy leesett, lábát szétterpesztette és fennakadt az ágakon. Derékig süllyedt a mocsárba, de az ágak nem engedték elmerülni.

Boko fölnevetett.

– Hát ez is valami? Nézd csak, hogy kell azt csinálni!

Leguggolt egyetlen lábával, fölszökött, s láttátok volna csak, mekkorát ugrott! A felhőig repült, estében fejjel lefele fordult és úgy zuhant vissza.

Indiga gyorsan tovább rakta maga előtt az ágakat, hogy kijusson a mocsárból.

Lezuhant Boko, bele az ingoványba. Amíg kikecmergett, s szemét megtörölte, Indiga már kiért a mocsár partjára. Áll a szilárd földön, nem retteg már a féllábú Bokótól.

Így biztatja magát: „Ez még semmi, ezután jön csak a neheze.”
Odakiált Boko:

– Hé, fiú! Láttad-e, hogy kell ugrani? Gyere csak ide!

– Nem érek rá – kiáltja vissza Indiga –, dolgom van!

A sastoll pedig csak repül, száll tovább. Indiga még meg se szárítkozhatott. Nyakig sárosan lépkedett tovább.

Kilenc csermelyt átugrott, kilenc hegyet megmászott. Leszakadt a botos a lábáról. Mezítláb megy, felsebzi a talpát. Átkelt kilenc tapon...

Az utolsó tóból óriási kígyó csúszik elő, karikába tekeredik. Kődiadém fénylik rajta, meg-megcsendül rajta a diadém. Lángot okádik a szája. Alatta ég a föld, a fű. Rálehelt Indigóra, leégette ruháját, leperzselte szemöldökét. Megrettent Indiga. Elsápadt a képe, kalapált szíve, keze-lába reszketett homlokát verejték verte ki. Nyugtatgatja magát a legény: „Ez még semmi, ezután jön csak a neheze.”

Erőt vesz magán, s odakiált a kígyónak:

– Hé, ha meg akarsz enni, kóstolj meg belőlem előbb egy falat szalonnát! Hátha egy falattal is beérnéd?

Felkapott a földről egy követ, levakarta testéről a mocsár iszapját, rámozgatta a kőre, s a hulló torkába vetette.

Fulladozott a kígyó, torkán akadt a kő, nem tudott tüzet fújni Indigóra. Szaladt a legény teljes erejéből, míg a hulló a kővel bajlódott.

A toll meg csak szállt tovább, nem nézte az utat, repült toronyiránt.

Kilenc csermelyt átugrott, kilenc hegyet megmászott, kilenc tapon átgázolt, kilenc erdőn áthaladt a legény.

Mezítláb megy, lábát kövek sebzik, vágják. Sziklaszorosba érkezik. A legborzalmasabb veszedelem itt várt Indigóra. Élő sziklák körös-körül. Megfordulnak, utánanéznak, szétválnak, könyelven beszélgetnek egymással. A toll meg csak repül tovább. Indiga követi.

Egyszer csak látja, hogy a sziklák közt egy ember áll. De nem közönséges ember ám: feje retek forma, lába görbe, termete meg olyan, hogy csak feltartott fejjel lehet az arcába nézni. Indiga még sosem találkozott hozzá hasonlóval, mégis nyomban felismerte: Kakzamu ez, a gonosz hegyi ember. Elsápadt Indiga, szíve hevesen vert, keze-lába reszketni kezdett, égnek állt a haja nagy rémületében. Mégis azt mondja magában: „Ez még semmi, ezután jön csak a neheze.” Meghajolt Kakzamu előtt.

Azt kérdezi tőle a hegyi ember:

– Hát te ugyan mit keresel itt, bogárkám?

„No, most, végem” – gondolta Indiga s így válaszolt:

– Ej, szomszéd, azt mondják, igen erős vagy te.

– Igazat mondanak – feleli Kakzamu. – Látod-e ezt a sok sziklát körös-körül? Ember volt mindahány, hanem én kővé változtattam őket. Hadd őrizzék bérceimet, hadd vigyázzák a föld gyomrát. Téged is mindjárt kővé változtatlak!

Megérintette Indiga karját, s hát menten kővé merevedett a legény karja. Nem tudja már mozdítani, nem tudja már felemelni. Fekete lett egészen a keze. Majd szörnyethalt a borzalomtól.

De erőt vett magán s így szólt:

– Ej, ezt még az én nagyapókám is meg tudta tenni! Hát ehhez biz' nem kell valami nagy erő, az élő húst kővé változtatni. Hadd lám, tudsz-e kőből eleven húst varázsolni! Az én nagyapám ehhez is értett. Csakhogy régen meghalt. Ma már erre senki sem képes.

Elnevette magát Kakzamu, nagy dübörgés támad a hegyekben, lába kelt valamennyi sziklának... Görgetegek zuhogtak, s felett Indigának a hegyi ember:

– Nagy az én erőm, nagy az én hatalmam: amit akarok, azt meglehetem!

Megérintette Indiga karját, s ismét eleven lett Indiga karja. A forró vér eláradt benne, ismét mozgatni tudta a kezét.

– Ej, ez még mind semmi – kiáltja Indiga. – No csak hajolj ide hozzám, hadd súgjam a füledbe, amit nagyapáim tudott, de sírba

vitte tudományát.

A hegyi ember Indigóhoz hajolt. Hegyezi a fülét. Forgatja a szemét. Orra luka öklömnyi. Dohányzacskót húzott elő öve alól Indiga s mind a dohányt beleszórta Kakzamu orrába.

Kakzamu tüsszögni kezdett. Tüszögött, tüszögött. Minden ereje elszállt az orrán keresztül. Míg erejét összeszedi, idő telik abba. És Indiga, uccu neki, amíg nem késő! Elszökött Kakzamu elől.

Megy megint a sastoll után. Egy csermelyt átugrott, három hegyet megmászott, hat tavat elhagyott, kilenc erdőn áthaladt. Lába csontig sebesedett.

Megy, megy Indiga, látja, hogy kőfal állja útját. Ezt a falat meg nem kerülheti, át sem mászhat rajta, jobbra-balra, messzire vége se látszik, a felhőig nyúlik.

Hanem a sastoll nekiütődött a falnak, s hát csak por maradt belőle, mintha sohase lett volna.

No, itt aztán igazán olyan borzalom várt Indigára, de olyan, hogy nincsen szó azt elbeszélni. Ezt a falat erővel le nem döntheti! Ezt a falat csellel be nem veheti! Sírva fakadt Indiga, ahogy végignézett magán. Lába csontig elvászott. Keze összeégve. Ruhája rongyokban. Hasa az éhségtől egészen behorpadt. Sok borzalmat állt ki, s bátyját mégsem látta! Kihúzta kését s így szólt:

– Vissza nem megyek – senki soha nem hátrált meg rokonaim közül. Kihasítom nyúlszívemet, letörlöm a szégyent arcomról...

A kést mellének szegezte. S hát látja, ajtó van a falon. De miféle borzalom lehet még mögötte?

Erőt vett magán: „Hogyan félhetnék! Hiszen férfi vagyok.” S egyszerre csak hallja, hogy mellében férfiszív dobog. Lándzsáját megmarkolta s ahogy csak bírta, az ajtónak vágta. Kitárult az ajtó. Indiga mindenre elszántan beugrott a résen...

Miféle csoda ez?

Látja a legény, ott áll, ahol egykor bátyját elvesztette, A falnak meg nyoma sincs.

Körös-körül tűzvörösen lángol, virít a turbánliliom, madarak csivitelnek.

Ellőtte áll testvére: Szolomdiga. Ott áll a testvére s egy gyönyörű leánykát tart kézenfogvást. Hanem ilyen gyönyörűt sosem látott még Indiga. A leány pillája akár a sás, szeme sárgás, fénylik, mint a nap.

Sárga menyegzői ruha a hajadonon. A ruhán sötét csíkok, akár a tigris bandáján.

Szolomdiga így szól:

– Köszönöm neked, testvér! Semmitől sem féltél, értem mindenre kész voltál.

A leányka Indigára mosolyog:

– Én tigris-vérből való vagyok. Megszerettem a bátyádat, azért ragadtam el. De látom, testvéred nélkül nem tudsz élni. Elkérezkedtem a tigris-gazdától a közönséges emberek közé. Most már veletek fogok élni. Veletek élhetek, mert ti bátor emberek vagytok!

Kézen fogták egymást, és elindultak.

Megörvendezették anyjukat.

Szolomdiga s a hajadon egybekeltek.

Indiga pedig megtanult előre nézni és többé sohasem volt nyúlszívű.

A TIGRIS ÉS A FIÚCSKA

Réges-régen történt. Egy apa a fiával vadászott. A legényke még olyan kicsike volt, hogy nem értett a vadászathoz. Teát főzött, tűzifát vágott – így segített apjának.

Egyszer, a vadászat idején, az apa álmot látott: mintha egy tigris azt mondta volna neki: – Hagyd itt nekem a gyermeket. Ha nem hagyod itt, nem engedem meg, hogy hazatérj, mindannyiotokat megöllek.

Amikor a gyermek még aludt, felkelt az öreg s így töprengett magában:

„Mit tegyek? Ha az édes gyermekemet nem hagyom itt, mindannyiunkat elpusztít a tigris. S ha megmentem életemet s a gyermekei itt hagyom? Így teszek majd: egy ideig otthon maradok, majd pedig eljövök megnézni a fiút. Ha a tigris felfalná, eljövök összegyűjteni a csontocskáit.“

Így döntött és a tajgában hagyta alvó fiát.

Egy ideig még aludt a gyermek, majd felébredt. Felébredt – hát az apja nincs sehol „Ej, vadászni ment” – gondolta. Felöltözött és kilépett a kunyhóból. Egyszer, amint oldalt pillant, látja, hogy egy tigris közeledik feléje. Halálra rémülve felkapaszkodott egy fára. A tigris is kezdett felfelé mászni, de beszorult az ágak közé. Moccanni sem tudóit. A fiúcska pedig átugrott egy másik fára és leereszkedett a földre. Teát főzött, ennivalót készített apja számára. Várta apját. Már beesteledett, de apja nincs sehol. Lefeküdt hát aludni. Éjjel álmot látott: a tigris sírt és kérte, hogy szabadítsa ki, s ezért különféle ajándékokat ígért.

Reggel fogta a baltát és odament a tigrishez. Egész nap vágta a fa törzsét.

Végre a tigris kiszabadult. Háromszor felbődült és csendben elosont.

Éjjel megint megjelent a tigris és azt mondotta:

– Reggel kelj fel, állíts csapdákat s kesztyűddel húzzál kört köréjük.

A fiú úgy is cselekedett, másnap pedig elment megnézni a csapdákat. Minden csapdában volt egy-egy coboly. Napokon

keresztül fogta így a zsákmányt.

Apja azalatt odahaza élt. Egyszer azonban felkerekedett, indult fia látására. Amikor a konyhá közelébe ér, látja, hogy füst szállong felette.

– Úgy látszik, él – gondolta magában.

Kinyitja az ajtót, belép, hát a fia bent ül, s az egész konyhá tele van cobollyal.

Amint ezt az apa meglátta, odaszaladt, megölelte és megcsókolta a fiát. Megvacsoráztak, majd aludni tértek. Korán reggel felkeltek, mindent összecsomagoltak és hazatértek.

SZELEMEGE

Élt egyszer egy ember a feleségével. Az asszony teherben volt. Így éltek, éldegéltek.

Egyszer az ember így szólt feleségéhez:

– Elmegyek, megnézem Szelemegét, akiről azt mondják, vassal táplálkozik.

Az asszony így felelt:

– No, ha mi így fogunk élni, arra a helyre, ahol Szelemege lakik, sosem jutunk el, elpusztulunk az úton.

– Elmegyek én! Miféle ember volnék én, Geentej, ha nem jutnék el hozzá? Elmegyek én bizony.

Az asszony azt felelte:

– No, ha mindenáron el akarsz menni Szelemegéhez, készíts elő fát. Egy nap alatt hét farakást rakj.

Geentej csak hatot rakott. Felesége mondta is neki:

– Hogy jutsz el Szelemegéhez, ha csak ennyire futja az erődből? Hagyd, ne menj! Hogy is mennél el, ha egyszer ilyen gyenge vagy?

– Amíg el nem megyek – nem nyugszom. Megyek! Készíts bőrcsizmát.

Az asszony elkészítette. Egy fél rénszarvasbőrből az egyik lábára, másik fél rénszarvasbőrből a másik lábára. Azt mondja a férj:

– Nagyon nagy! Miféle csizmát csináltál? Vágj le belőle, hogy kisebb legyen!

Az asszony levágott belőle, s az ember elindult.

Megérkezett egy öregasszonyhoz. Ez az öregasszony egyik kezével egy sziklát támasztott alá, másikkal kukoricadarát szelelt. Az asszony így szólt Geentejhez:

– Hová mész, Geentej?

– Szelemegéhez megyek.

– No, ha te Szelemegéhez mész, egyik kezeddel támaszd alá ezt a sziklát, a másikkal pedig szeleld a kukoricadarát!

Geentej megpróbálta egyik kezével alátámasztani a sziklát, másikkal kukoricadarát szelelni, de nem bírta, belefáradt.

Akkor azt mondta az öregasszony:

– Hát ha csak ilyen erős vagy, amikor hogy jutsz el Szelemenéhez?

Geentej otthagya az anyókát.

Ment, mendegélt, találkozott egy öreg emberrel, Kanda-Malával.

– Geentej, hová mész?

– Szelemegéhez.

– No ha Szelemegéhez mész, nyeld le az én krumplimat, ennek a növénynek a gumóját.

Nem tudta megtenni. Nem nyelte le. Továbbindult.

Ment ment Geentej és rátalált egy nyomra. Aki azt a nyomot hagyta, hosszúkat lépdelt. Csizmája is nagy lehetett Geentej is megpróbált akkorákat lépni, de nem tudott. Képtelen volt nyomból nyomba hágni. Tovább ment. Ment, mendegélt, messzi-e, közel-e, ki tudja, egyszer csak meglátott valami tanyát. Arrafelé vette útját. Bement. Ott ült egy öregasszony, Szelemege anyja. Mikor Geentej belépett, az öregasszony egy vasat hevített. Már vörösen izzott. Odanyújtotta Geentejnek.

– Nesze, melengetőzz a fiam melegítőjével.

Geentej azonban nem állt kötélnek:

– Eszem ágában sincs – mondta.

Szelemege anyja fogta a vasat, szétrágta és beleköpte Geentej arcába. Egész arca megégett és megráncosodott.

Este hazajött Szelemege. Megölt medvéket hozott. Az egyiket övéhez kötve hozta, a másikat pedig átnyalábolva. Azt, amelyik a karjában volt, odadobta Geentejnek, ő azonban – hupp! – a földre ejtette. Geentej a medvét visszadobta Szelemegének. Az röptében elkapta a medvét és újra odadobta Geentejnek. Hupp! – Geentej megint elejtette.

Szelemege így szólt:

– No, Geentej, gyerünk hát, versenyezzünk gyorsaságban.

Nyúzni kezdték a medvéket. Szelemege már ráncigálja a bőrt, amikor Geentej még csak nekikészülődik. Szelemege már levágta a sonkát, amikor Geentej még csak nekilát a nyúzásnak. Szelemege már fölállította a tűzre a bográcsát, hogy húst főzzön. Amikor föltette bográcsát, Geentej még csak a sonkát kezdte levágni. Szelemege már földarabolta a húst, amikor Geentej még csak a tetemet kezdte szétszedni. Szelemege levette bográcsát, enni kezdett. Amikor

Szelemege már enni kezdett, Geentej csak akkor állította bográcsát a tűzre. Szelemege már végzett az evéssel, amikor Geentej még mindig főzött. Szelemege már befejezte az evést, Geentej éppen hogy csak levette bográcsát és nekilátott az evésnek. Már hosszú idő eltelt azóta, hogy Szelemege befejezte az evést, Geentej csak akkor kezdett enni.

Majdnem egész éjszaka evett, a másik meg már réges-régen befejezte.

Végre Geentej is végzett az evéssel. Lefeküdtek aludni.

Reggel fölkeltek. Szelemege így szól Geentejhez:

– No, Geentej, mit találhatnék ki, ami neked is megfelelő lenne? Kihívjalak próbára? – fölösleges dolog. Legjobb lesz, ha a halszárítókön a hollókat riogatod majd.

Geentej nyelvébe tüskéket böködtek, karjára kalapácsot kötöttek s odavitték a szárítókhoz:

– Ha ide repülnek a hollók, ütögesd a kalapáccsal: kopp-kopp, kopp-kopp! Riogasd el őket.

Így éltek, éldegéltek, sok idő eltelt már. Geentej felesége, férje távollétében, megszülte gyermekét. Egy erős fiúcskát. Éltek, éldegéltek, s Geentej fia már mászni kezdett. Éltek, éldegéltek, és a fiúcska már járni is tudott. Éltek, éldegéltek, és a fiúcska megnőtt. Egyszer megkérdezte édesanyját:

– Anyám, volt apám, vagy nem volt?

Az anya így szólt:

– Volt, volt, fiacskám.

– Anyám, hogy hívták az én apámat?

Az anyja így felelt neki:

– Nem szabad, bűn az ő nevét kimondani, hiszen a te apád már alighanem meg is halt.

A gyermek elsírta magát. Akkor az anyja azt mondta:

– Apádat Geentejnek hívták.

Így megtudta a fiúcska, hogy mi volt az apja neve. Megörült:

„Geentej, Geentej, Geentej!” Ismételte, miközben fel s alá futkosott. „Geentej, Geentej...” – puff! – és a fiúcska elesett. Elesett és elfelejtette, hogy hívták az édesapját. Sírdogálva újra odament anyjához:

– Mama, hogy hívták apámat? Elfelejtettem.

– Bűn, kis fiam, bűn, bűn az ő nevét kimondani. Hiszen alighanem meghalt már s azért nem tér vissza.

De a gyermek sírt:

– De én tudni akarom, hogy hívták apámat.

– Geentejnek, Geentejnek nevezték – mondta az anyja.

És íme, megnőtt a fiú. El-eljárt a tajgába vadászni.

– Anyám, elmennék apám keresésére.

– Dehogysis menj, anyádat ki istápolja majd?

– Mégiscsak elmegyek!

– No hát ha egyszer már elhatároztad magad az útra, készíts tüzelőt. Egy nap alatt hét farakást rakj fel.

Egy nap alatt összehordott hét farakást.

– Anyám, csinálj nekem bőrcsizmát!

Mit volt mit tenni, anyja készített neki. Egy szarvasbőr egy feléből egyik, más feléből a másik lábára.

Elkészült a csizma. A fiú felhúzta.

– Ó, ó, de kicsi – mondja – toldd meg, hogy nagyobb legyen.

Az asszony megtoldotta. A fiú újra felhúzta a csizmát. Elindult. Anyja kiment megnézni, hogy indul a fia. Azt mondta neki:

– Apád erősebb volt, mint te.

A fiú azt mondta:

– Ha gyenge vagyok is, mégis elmegyek apám keresésére.

Elindult, ment, mendegélt.

Odaért az öregasszonyhoz, aki egyik kezével sziklát támasztott alá, a másikkal kukoricadarát szelelt.

– Tuguma, hova mész?

– Megyek apám keresésére.

Akkor az öregasszony így szólt:

– No ha te az apád keresésére mész, egyik kezeddel támaszd alá a sziklám, a másikkal szeleld a kukoricadarát. – A fiú kezével tartotta a sziklát, a másikkal szitálta a kukoricadarát. Úgy megtámogatta, hogy elferdült az öregasszony sziklája. Akkor az öregasszony azt mondta:

– Tuguma, apád erősebb volt nálad, te gyengébb vagy, mint ő.

Tuguma elindult. Ment, mendegélt és elérkezett az öreg Kanda-Mafához.

– Tuguma, hová mégy?

– Megyek apám keresésére.

– No, Tuguma – mondta Kanda-Mafa –, ha te apád keresésére mész, nyeldesd öregapád krumpliját.

A fiú lenyelte.

Kanda-Mafa azt mondta:

– Apád erősebb volt nálad, te gyengébb vagy, mint ő.

Indult a fiú tovább.

Ment, mendegélt és rátalált a csapásra. A lépések hosszúak, a csizma nagy. És valaki kis csizmában ugyanúgy próbált lépkedni, de nem tudott nyomból nyomba hágni. Ezekben atyja nyomai voltak. A hosszú lépések és nagy csizmanyomok pedig Szelemegétől származtak. Tuguma megpróbált Szelemege nyomaiba hágni – sokkal nagyobbakat tudott lépni. Ment, ment, így ment tovább. Odaért valami tanyához. Ott ül egy öregasszony. Mikor bement a házba, megkérdezte az öregasszony:

– Tuguma, hová mégy?

– A fiadhoz jöttem! Nem tudtok-e valamit apámról?

– Nem tudunk.

Szelemege anyja megtüzesített egy vasat. Izzóra hevítette.

– No, Tuguma, melengetőzz a fiam melegedőjével!

Odanyújtotta. Tuguma szétrágta, és beleköpte Szelemege anyjának arcába. A vén banya egész arca megégett és megráncosodott.

Este Szelemege is hazajött. Két medvét zsákmányolt. Az egyiket az övéhez kötve hozta, a másikat a hóna alatt. Odavágta Tugumához az egyik medvét. Tuguma röptében elkapta, s csak úgy ültében visszadobta Szelemegének. Szelemege – hupp! – leejtette a földre, medvétjét kiejtette kezéből. Újra odadobta Tugumának. Ő még csak fel sem állt röptében elkapta. Szelemege így szólt:

– No, megnyúzzuk őket. Hadd látom, melyikünk a gyorsabb.

Tuguma gyorsan megnyúzta a medvét, lerántotta bőrét. Szelemege még alig-alig kezdte lehúzni a bőrt, Tuguma már feldarabolta, bográcsát föltette a tűzre. Szelemege még alig kezdte lekanyarítani a sonkát, Tuguma már jóllakott és bevégezte az evést. Szelemege pedig csak nagysokára lett kész.

Leszállt az éjszaka. Aludni tértek. Lefeküdt Szelemege és így gondolkozott: „Ezt, úgy látszik, érdemes kihívni párviadalra.”

Reggel fölkeltek, jóllaktak és készülődni kezdtek.

– Elmegyünk próbára – mondta Szelemege.

Elindultak. Mentek, mendegéltek, végre megszólalt ismét Szelemege:

– Ha erős vagy, nem halsz meg. Ha gyenge vagy, meghalsz.

Elérkeztek egy sokélű szekercéhez. A szekerce a viadal helyén fokával a földre volt ütve, éle fölfelé. Tuguma csizmája talpát megkente nyállal, megnedvesítette. Ugrálni kezdtek. A szekerce egyik éléről a szekerce másik élére ugrottak át. Majd tovább futottak. A vadászlándzsákig szaladtak, amelyek hegyükkel fölfelé voltak a földre szúrva. Most azokon kezdtek ugrálni. Szelemege lába vérezni kezdett... Tuguma lábának semmi baja, csepp vére sem csordul. Így ugrálva eljutottak a görbe faragókésig. Szelemege elesett, rá a kés élére. Ott nyomban szörnyelhalt. Tugumát pedig karcolás sem érte. Mert erős ember volt.

Tuguma visszament Szelemege anyjához. Keresni kezdte az apját. Valahol – kopp, kopp! – ülögetnek valamit. Kiment az utcára. Látja, hogy a halszárítókön egy ember ül. Kezéhez kalapácsot kötöttek. Tuguma bevitte Szelemege házába. Leoldotta a kezéhez kötött kalapácsot és megkérdezte:

– Hogy hívnak téged? Ki vagy?

– Ba-ba – dödögött az ember.

Tuguma szétfeszítette a száját, hát uramfia! – rengeteg tüske van beletűzdelve. Kiszedte a tüskéket és ismét kérdezi:

– Ki vagy te?

– Geentej.

– Akkor az apám vagy! Én a fiad vagyok – mondta Tuguma. Fölélték Szelemege minden eleségét. Tuguma beletette apját övön függő vadásztarsolyába és elindultak hazafelé.

Ment, ment Tuguma és elért az öreg Kanda-Mufához. Kérdi Kanda-Mufa:

– Szerencsével jártál-e, Tuguma? Megtaláltad-e apádat?

– Megtaláltam – mondja a fiú.

– Akkor add vissza a krumplimat, Tuguma.

Az pedig kiköpte a krumplit.

Elindultak tovább. Megérkeztek az öreganyóhoz.

– Szerencsével jártál-e Tuguma?

- Szerencsével.
 - Megtaláltad-e apádat?
 - Megtaláltam.
 - Igazítsd meg a sziklámot.
- Tuguma megigazította a sziklát.
Megérkezett az anyjához.
- Fiam, szerencsével jártál-e?
 - Szerencsével.
 - Megtaláltad-e apádat?
 - Megtaláltam.
- És kihúzta tarsolyából. Anyja visszakarta az öregjét újra.
Így éltek, éldegéltek – itt a vége a mesének.

A NAGY CSAPÁS

Az öregnek az élet már a háta mögött van. Az öregek sokat tudnak, mindig tudnak jó tanácsot adni. De a fiatal is tud okos szót szólni: hisz nagyobb az ereje, jobb a szeme, keményebb a karja, az egész élet előtte áll, ő előre néz.

Régen az udehék meleg tájakon éltek, a síkságon, a tenger partján. Sokan voltak, mint erdőben a fa. Csendesen éltek, nem háborúskodtak senkivel. Lőtték a vadat, fogták a halat, betartották a törvényt, nevelték gyermekeiket. Ez bizony régen volt.

Abban az időben egy szálláson Kandiga, az öreg sámán volt az úr. Ha valaki megbetegedett, Kandiga elővette dobját, amelyre Agdi, a mennydörgés volt felrajzolva, tüzet gyújtott, megmelegítette a dobot és elkezdte a sámánkodást. Járt a tűz körül, táncolt, mindenféle szavakat mondott, verte a dobot, mintha az ég dörögne. Kandiga mikor dobolt, azt mondta, hogy ijesztgeti a gonosz szellemeket. Olyan zajt ütött, hogy utána három napig is felelgetett a visszhang. Némelyik beteg meg is gyógyult. És ha meghalt... a sámán akkor is megtette a maga dolgát: a vörös csőrű szürke madáron a halott lelkét elviszi a föld alatti világba, a *buni*-ba. Igaz, hogy azt a madarat soha senki sem látta, de hogy lehetne a sámánnak nem hinni!

Az udehék féltek a sámántól, hallgatnak szavára. Amit a sámán el akar venni, odaadják neki. Amit mond, megteszik. Hogy lehetne a sámánnak nem adni? Ha nem adsz, az összes gonosz szellemet ráereszti a szállásra, jaj lesz mindenkinek... Kandigáról azt beszélték, hogy nagyon nagy sámán. A szellemek szerették – Kandigának mindig volt mindene, még akkor is, amikor a többi udehe mind éhezett, amikor éhségükben csizmájukat rágták.

Élt ezen a szálláson egy fiatal fiú, Dimdiga. Kitűnő vadász: egy nyíllövessel két vadludat is ejtett. Olyan legény, aki nem hitványabb a többinél, inkább különb. Elnézte a legény Kandigát, de egy dolog nem ment a fejébe. Hogy lehet az, hogy ha ő két kacsát lő, egy az övé, egyet pedig Kandigának kell odaadni? Ha két cobolyt elejt, egyik az övé, a másik ismét Kandigáé. Kandiga nem jár vadászni, a lápon nem ázik, a nap nem szikkasztja, a hidegen nem fagyoskodik,

s mégis ugyanannyi zsákmányban részesül, mint Dimdiga. Hogy lehet ez?

A férfiak tanácsában Kandiga egyszer azt mondta, miután elosztotta a zsákmányt:

– No, ezt jól csináltuk, mindenki meg van elégedve...

Mire Dimdiga azt felelte:

– Gazda! Én nem vagyok megelégedve. Hogy lehet ez? Te ülsz a kunyhóban s a kisujjad sem mozdítod. S minden férfi odaadja neked zsákmánya felél. Miért van nekem, vadásznak, kevesebb javam, mint neked?

– Bolond vagy te – mondja Kandiga –, nekem a szellemek hozzák a szerencsét. Hogy miért? – kérdezd meg tőlük... Rögtön idehívom összes szellemeimet.

Agancsos sapkát lesz a fejére, csörgős övet köt fel, kezébe fogja dübörgő dobját. Dörög a dob, messzire hallik a dörej.

Az öregek kérlelik:

– Ne sámánkodj, ne hallgass a gyermekre! Ő a vadászaton észet nem szerzett, a vadászaton csak vadakat ejtett.

– Jól van – mondja a sámán – a kedvetekért megbocsátok neki.

És Dimdiga ismét a vadakat űzi. Vadakat ejt el, egyel magának, egyet Kandigának. És a sámán mind csak korholja Dimdigát.

Bármit mondjon is a legény, a sámánnak semmi sincs kedvére.

... Abban az esztendőben egy távoli szállásról emberek menekültek hozzájuk. Lerongyolódott, kiéhezett emberek menekültek oda. Sírva beszélnek: rettenetes emberek támadtak meg bennünket. Haddal jönnek... Töménten sokan vannak! Olyanok, mint a tigrisek, vadállatok hátán lovagolnak.

– Miféle állatok azok – kérdezi a tanácsban Dimdiga –, talán kutyák?

– Nem, nem kutyák.

– Szarvasok?

– Nem, nem szarvasok. Mi ne ismernénk a szarvast? Hisz egész életünkben szarvast tartottunk. Azoknak az állatoknak négy lábuk van, sima szőrük, pofájuk hasonlít a szarvaséhoz, de mégsem egészen olyan. A farkuk bosszú, lábukon kerek pata van, s a nyakukon hosszú szőr nő. Úgy ordítanak ezek az állatok, hogy messze, messze elhallatszik. S azok az emberek senkinek sem

irgalmaznak. A férfiakat megölik, a nőket elhurcolják, a gyermekeket pedig állataik patái alá vetik.

– Rossz emberek – mondja Dimdiga. – El kellene menekülni. Nekünk nem lesz ahhoz erőnk, hogy megverekedjünk velük.

– Azok nem emberek – mondja Kandiga.

– Dehogyan nem, hiszen ma magunk láttuk: két karjuk, két lábuk, egy fejük van. Nem a mi nyelvünkön beszélnek. A falvakból csak hamu marad nyomukban. Ahol átvonulnak, ott többet nem nő fű.

– Azok nem emberek – mondja Kandiga – azok gonosz szellemek! Ezeket Dimdiga idézte fel... Rossz jelenést láttatok. Ilyen emberek nincsenek. Sámánkodni fogok, adjatok nekem ajándékokat, s elűzöm azokat a gonosz szellemeket.

S a távoli szállás menekültjei tovább futnak.

Egyszer csak megérkeznek a középső szállás emberei.

– Fussatok! – kiáltják. – Rossz emberek törtek ránk. Ellenük nincs erőnk. Kunyhókat égetnek, embereket ölnek.

– El kell menekülni – mondja Dimdiga a tanácsban. – A kunyhókat a gonosz szellemek nem égetik fel.

– Azok nem emberek – erősködik Kandiga – azok gonosz szellemek. Nincs olyan szellem, aki engem megijeszt. Sámánkodni fogok, minden ördögöt halálra ijesztek. Hozzatok ajándékokat.

S a középső szállás menekültjei is tovább futnak.

Menekülnek a legközelebbi szállás emberei.

Azokat a gonosz embereket mungáloknak hívják. Azt mondják, végigszáguldtak már az egész világon, senkit sem hagytak életben. Már csak mi élünk, meg ti.

– No és a mungálok leszállnak az állataikról? – kérdi a tanácsban Dimdiga.

– Leszállnak, amikor esznek, s amikor ölnek.

– Mit esznek a mungálok?

– Azokat az állatokat, amelyeket vezetéken visznek magukkal.

– Ezek emberek – mondja Dimdiga. – Fegyvert kell készíteni. El kell vonulnunk az útjukból. Mit esznek a mungálok állatai?

– Fűvet – felelik az emberek.

– Ki kell menni az erdőbe, ki kell menni a hegyekbe – mondja Dimdiga. – Azok az emberek biztos nem szoktak hozzá az erdőhöz és a hegyekhez.

– Azok gonosz szellemek – mondja Kandiga –, akiket Dimdiga bolydított fel. Hozzatok nekem ajándékokat. Nagy sámán vagyok, minden nagy csapást elűzők! *Mangni*-t, bálványt csinálok, szétkergetem mind a gonosz szellemeket.

És Kandiga sámánkodni kezdett. Éjjel-nappal veri a dobot, összeesik a fáradtságtól, de újra felpattan és tovább sámánkodik. Egy borzasztó bálványt készített, a *mangni*-t, és ekörül keringett.

A *mangni* egy kis dombon állott, háromszorta nagyobb volt egy embernél. Hasa üres, hogy örökké éhes legyen. Karjait kígyók fonták át, hogy hajlékonyuk legyenek a viaskodásban.

Ennek a *mangni*-nak a lábain gyíkok voltak, hogy gyorsan futhasson. Mellében a szíve helyett egy madár volt. Mellén kifényesített rézkorong, amely csillog, mint a nap, hogy elvakítsa az ellenséget. Ebben a rézkorongban minden visszatükröződik.

Azt mondja Kandiga:

– Megjönnek a mungálok az állataikkal, meglátják magukat a rézkorongban, azt fogják hinni, hogy rajtuk kívül senki sincs itt. Így majd eltakarodnak.

– Kopjával és nyilakkal kell a mungálokat elűzni – vág közbe Dimdiga.

Az emberek tódulnak Kandigához. Ugyan ki más védhetné meg őket?

Kandiga még két bálványt faragott, segítségül a *mangni*-nak, hogy megverjék a gonosz szellemeket.

Akkor így szólt Dimdiga:

– Ej, emberek! Nagy csapás jött ránk, amit nem Kandiga fog elhárítani. Ragadjatok íjat, nyilat, lándzsát, menjetek ki az erdőbe, menjetek ki a hegyekbe. Azoknak a mungál állatoknak fűre van szükségük. Amikor odaérnek a mungálok az erdőkhöz, a hegyekhez s meglátják, hogy állataikat nincs mivel etetniük, visszafordulnak!

Lárma keletkezett a szálláson. A fiatalok kiabálni kezdtek:

– Dimdiga igazat beszél! A férfiak verekedjenek, harcoljanak!

Az öregek siránkoztak:

– A gonosz szellemek ellen senki sem elég erős!

A mungálok már közel voltak. Már hallatszott ordítózásuk. Már látni lehetett a lángokat: a mungálok Dimdiga törzsbelijeinek kunyhóit gyújtogatták.

Kandiga sámánkodni kezdett. Szája már tajtékzott. Dobja, mint az égzengés, dübörgött. Övének csörgői csilingeltek. Agancsos sapkája ingott a fején. Az öregek megreszkettek, amikor ránéztek.

Dimdiga rokonaihoz fordult:

– Aki velem tart, keljen át a folyón! Akinek kedvesek a gyermekei, keljen át a folyón! Aki nem restell fegyvert fogni, keljen át!

Akik nem hittek a sámánnak, átkeltek a folyón. Csak azok maradtak vele, akik jobban hittek a gonosz szellemekben, mint a saját karjukban.

Dimdiga is elment.

A mungálok valóságos felhőként jöttek. Mint homok a tengerparton, annyian voltak! Dobajuktól megremegett a föld. A mungálok felett állandó zaj hallatszott, mintha áradó víz morajlana: kiabálnak, lármáznak, hajszolják állataikat. Markukban hosszú, görbe szablya, hátukon tegez, tele nyílvesszővel, nyeregkápájukon nagy harci szekerce. Igaza volt Dimdigának, hogy a mungálok nem szellemek, hanem emberek.

Meglátván a szállást, a mungálok még nagyobb ordítózást csaptak. Sűrű nyílfelhőt lőttek ki, még a napot is eltakarta.

És Dimdiga az övéivel már nem volt messze az erdő szélétől. De a mungálok észrevehették őket. Utánuk vágattak. Már-már utolérték őket, a fiú azonban beért a fák közé. Az asszonyokat és gyermekeket beljebb küldte Dimdiga. Maga a férfiakkal a fák mögé bújt.

Ajzott íjükből a mungálokra kezdték eregetni nyilaikat. Süvöltve repültek a nyílvesszők. Belefúródtak a szellemekbe – hát az ember megölheti a szellemet? Pedig a mungálok hullanak a nyeregből...

Dimdiga fától fáig egyre mélyebben húzódik be az erdőbe. Fától fáig egyre mélyebben húzódnak be az erdőbe azok is, akik vele együtt jöttek el a szállásról.

A mungálok sokáig üldözték Dimdigát. Csakhogy állataik nem voltak hozzászokva az erdőhöz. Csakhogy állataiknak szűk a hely az erdőben. Csakhogy állataikat nincs mivel etetni az erdőben. Csakhogy a mungáloknak nincs hol legeltetni az állataikat. Csak a penészes moha tapad körben a fákhöz, és óriás páfrányok zöld falai emelkednek.

A mungálok visszafordultak.

Dimdiga pedig embereket küldött az összes törzsbeliekhez, hogy mondják el, beszéljék el, hogy lehet a mungáloktól megmenekülni. És az udehék elvonultak az erdőbe, hegyekbe. A hegyekben és az erdőkben éltek. Erdei emberek lettek az udehék. Így is nevezik őket mind a mai napig.

... Milyen tenger idő telt el azóta, nem tudjuk. Dimdiga visszatért a régi szállásra. Meg akarta nézni, hogy a *mangni* egy lábú bálványaival segítette-e Kandigán.

Látja Dimdiga, hogy a mungálok visszamentek a tengerhez, visszafordultak. Visszatértek sztyeppeikre.

Látja Dimdiga; a régi szálláson ott fekszik a *mangni*, elpusztították... Üres hasában fű sarjad, üres mellében gyíkok futkároznak. Egy lábú segítői elüszkösödtek, a mungálok tűzre vetették őket.

Látja Dimdiga, a sámán is ott fekszik. Lárait szétvetette, kezében szekercét tart. Mellette egy mungál fekszik, szekerce ölte meg. Úgy látszik, a sámánnak eszébe jutott Dimdiga, de már késő volt. Fekszik Kandiga, fekete holló tollázkodik rajta... Görények és torkosborzok futkároznak szerte a szálláson...

Dimdiga újra visszament az erdőbe. Azt mondta rokonainak: „Erdő és szikla, ez a mi legjobb védelmünk!”

Az udehék ettől kezdve az erdőben élnek. A fiatalok hallgatnak az öregekre. De az öregek is várják a fiataloktól az okos szót.

A KAPZSI KANCSUGA

Ez még akkor történt, amikor a vadállatok értették az emberi nyelvet. A tigris rokonságban volt az udehékkel. Abban az időben Biszanka nemzetségében szívesen látott vendég volt a tigris.

A biszankák a Koppi felső folyásánál laktak. Nagyon sokan voltak. Ha mindannyian egyszerre beszéltek, még az Anyuj folyó partján is meghallották.

Az egyik évben igen jól ütött be a vadászat. Annyi cobolyt, vidrát, mókust, görényt, medvét és rókát ejtettek, amennyire még sohasem sikerült szert lenniük.

A vándorkereskedők ellepték a biszankák földjét, már minden árujukat odaadták, a prém azonban csak nem akart elfogyni

A biszankák az Amur folyó mellé készülődtek, hogy ott adják el szőrméjüket. Hús szánt készítettek elő, a szállás legjobb kutyáit fogták eléjük, maguk pedig legjobb ruháikat öltötték magukra. Varkocsaikat új vörös zsinórral tekerték körül, cobolyfarokkal díszített pézsmaprém sapkát csaptak a fejükbe. Fehér bogdokat – kötéseket – csavartak fejükre. Selyemmel hímzett fehér kabátot és fehér nadrágot öltöttek. Felültek a szánokra, botjaikat meglengették s elindították a kutyákat:

– Tah, tab! potty, potty, potty!

A kutyák nekiiramodtak, az ösvényt borító hó felporzott, a szántalpak megcsikordultak.

Futnak a kutyák, csaholnak. Az éktelen ugatást hallva minden állat messzire elmenekül, fák mögé, hóbuckák mellé rejtőzik. Vágtatnak a kutyák, mint a szél.

Megállás nélkül repülnek, az úton szárított halat falnak...

Hegyvonulaton át vezet az útjuk, a kutyák szalmára minden akadály könnyű, ha hegyek, ha folyók, ha szakadékok, csak röpítik a szánokat árkon-bokron át. Elértek az Anyuj felső folyásához, azután a Horhoz, majd az Usszurihoz, s végre az Amurhoz. Mennyi ideig tartott, míg odaértek, ugyan ki tudná megmondani? Vidáman utaztak, mit sem törődtek az idővel!

Az Amur menti Mullakában áll a hatalmas vásár. Sokféle nép gyűlik itt össze: nanajok az Amur mellől, halbőr ruhába öltözött

szigonyos nyivhek, kutyákon érkező Amguny menti negidalok, a távoli legelőkről érkező báránybőr ruhás orocsonok, szarvasbőr csizmás ulcsák...

Vaj ki tudná valamennyiüket felsorolni!

Nagy a vásár.

Rengeteg kereskedő gyűlik össze: ferde szemű mandzsuk, hosszú körmű, simára borotvált arcú kínaiak, a tengeri szigetek fapáncélt viselő kalmárai díszes markolatú kardokkal oldalukon.

A kereskedőkkel együtt azonban megérkezett a fekete halál is. Ki tudná, hogy min jött? Csónakon, kutyákon, rénszarvasháton-e vagy pedig gyalog? Hogy milyen volt a ruhája, azt sem tudom. De hamarosan ő lett a nagy vásár ura.

Alig ültek le a bizsankák, hogy a prémet árulják, máris ott termett a szörnyű veszedelem.

Az emberekre egymás után lecsapott a fekete halál. Egymás után szedte áldozatait. Sorra haltak a nanajok, kínaiak, negidalok, orocsonok, mandzsuk és ulcsák, akár vadászok voltak, akár kereskedők.

Látják az emberek, a halál senkivel sem. alkudozik, mindenkit sorban elragad, rémülten menekültek hát szerteszét.

A bizsankák közül nem volt, aki fusson, egyetlen legény maradt csak életben, Kongának hívták. Fivérével együtt érkezett ide, testvérét azonban elragadta a fekete halál. Konga eltemette a rokonokat és gondolkozni kezdett:

„Hogy hagyhatnám fivéremet idegen földben? Hadd jöjjön csak velem, hadd temessük el szokásaink szerint. Hadd álljon minden rokon majd a Gazda előtt!”

Konga hatalmas ládát ácsolt és belefektette bátyját.

Eldobálta mind az árukat – kinek lenne már szüksége rájuk?... Felült az utolsó szánra, rikkantott a kutyáknak, csak minél gyorsabban el az átkozott helyről, csak hazafelé!

Vágtat Konga, hátra se néz, menekül a betegség elől.

A fekete halál azonban fivérével együtt a ládában fekszik... Mennyit ment, mennyit nem ment Konga, vaj ki tudja? Először elért az Usszurihoz, azután a Hor, majd az Anyuj folyóhoz, végül pedig a hegygerinchez.

Ezekben a hegyekben sziklás tisztások sorakoztak, a sziklák közt pedig tigrisek tanyáztak. Az egyik tanyán most is voltak tigrisek. Sok ösvény vezetett ide, s a csapásokat csontok és koponyák szegélyezték.

Konga elért a tigris-csapáshoz.

Az ösvényen egy tigris állt. Amikor Kongát megpillantotta, a levegőben bukfencet vetett és emberré változott. Köszöntötte Kongát s megkérdezte tőle, miként sikerült a vásár, mi minden jót vásárolt.

A legény elmesélte, milyen szerencsétlenség történt milyen borzasztó csapás érte. A tigrisember fejét csóválva mondta:

– Menj tovább. Temessétek el bátyádat, én is elmegyek megsíratni. Bátyád jó vadász volt.

Ismét bukfencet vetett tigrissé változott és elment.

Konga elérte az ösvény végét és megérkezett a telephelyükre.

Odahaza elbeszélte édesanyjának és a rokonoknak, hogy mi történt. Anyja kinyitotta a ládát, hogy elbúcsúzzék fia tetemétől.

Kinyitotta a ládát, de kibocsátotta a betegséget is...

A fekete halál járni kezdte a telephelyet.

És minden ember elpusztult.

Csak Konga kisöccse és kis húga maradt életben, meg Kancsuga sámán.

Kancsuga gyáva és kapzsi volt. Soha senkin nem segített. Amikor meglátta, hogy rajta kívül csak két kisgyermek maradt életben, ezt gondolta:

„Amíg a halál el nem távozik, egymagámnak elég lesz az élelem. Miért segítek a gyermekeken? Hiszen akkor nekem sem lesz elég.”

Becsukta Konga kunyhójának ajtaját s betámasztotta egy gerendával. A gyermekeket otthagya, maga pedig visszatért kunyhójába s bezárkózott. Csak ült és evett.

Eleinte ki sem bújott kunyhójából, később azonban hatalmába kerítette a kapzsiság.

„Miért pusztuljon el a telep minden elesége? A halottaktól semmit sem szabad elvenni, az igen nagy bűn. A holtak ételét gonosz szellemek őrzik – mondta magában Kancsuga –, de annyi baj legyen! Ők sokan vannak, én meg csak egyedül. Amikor majd rám

támadnak, egymásba gabalyodnak, s amíg így veszekszenek, megfeledkeznek rólam!”

Kancsuga sorra járta a kunyhókat, hogy összegyűjtse az eleséget.

Savanyított áfonyát, fókazsírt, sózott fagyalbogyót, szarvashúst, tokhalat, aszalt turbánliliomot, fagyalbogyólepényt, mindent-mindent összegyűjtött a maga tanyáján. És csak ült és evett.

Konga kunyhójában sírtak az éhes gyerekek.

Ekkor ért a tigris a telepre. Bukfencet vetett és emberré változott. Körülnéz: nem száll sehonnan sem füst, nem járkálnak emberek, nem szól a sámándob, nem ugatnak a kutyák – mindenütt halottak fekszenek. Eljött, hogy megsirassa Konga bátyját, itt pedig egy könny se hullik, mindenütt csak halottak, halottak.

A tigrisember egyszer csak hallja ám, hogy Konga kunyhójában sír valaki. Kinyitotta az ajtót s megpillantotta a gyermekeket. Karjába kapta őket és elindult, hogy valaki élőt keressen a telepen. Kiáltására senki sem válaszolt...

Végre Kancsuga kunyhójához ért. Nyitná az ajtót, de az nem enged. Azonban hallja: valaki mocorog, csámcsog odabenn.

Bekopogott.

Kancsuga meghallotta a kopogtatást. Azt gondolta, Konga gyermekei szabadultak ki a kunyhóból s eljöttek hozzá, hogy enni kérjenek. Csak tovább rágcsál, szinte fuldoklott, úgy teletömte száját. Mikor jól megrágta s lenyelte az ételt, kikiáltott:

– Takarodjatok, ne kolduljatok! Nekem magamnak sincs mit ennem!

Ekkor megszólalt a tigrisember:

– Ej, ej, Kancsuga, hát elfeledted az emberek törvényét? A gyengének segíts, az éhezőnek adj enni, az árvának nyújts menedéket. Eszerint éltek az udehék, s így kell élniök továbbra is. Nincs helyed az igaz emberek között. Háromszor halsz majd meg a borzalomtól. Tested egyre kisebbé válik, falánkságod pedig egyre nagyobbá, amíg csak teljesen el nem fogysz!

Bukfencet vetett és tigrissé változott. A gyermekeket hátára ültette és elvitte a tigristanyára. Amikor megérkezett, így szólt rokonaihoz:

– Íme nagybátyám gyermekei, tápláljátok őket...

És a tigrisek gondoskodtak a gyermekekről, a legjobb falatokat nekik adták. A gyermekek növekedtek. Új nevet kaplak, hogy a fekete halál a régi név nyomán rájuk ne találjon az új tanyán. A leánykát Ingának, a fiúcskát Egdának nevezték.

Csakhamar felcseperedtek.

Inga hímező lett, Egda pedig vadász...

Elérkezett az idő, hogy az öreg tigris, övéivel végighaladva a tigriscsapáson, megmutassa az emberek ösvényét. Elmondta a törvényt, amely szerint élniök kell, hogy ne vétkezzenek, A tigris ezután visszament sziklás tanyájára.

Inga és Egda pedig elindultak az emberek közé. Már közel jutottak apjuk szállásához, az odavezető utat felverte a gaz. Egda egy csutak száraz füvet kötött az ösvény fölé, hogy az emberek elkerüljék, rá ne lépjenek.

Hát ez történt a gyermekekkel.

És mi lett Kancsugával?

Alighogy elhangzottak a tigrisember szavai, Kancsuga orra nyúlni kezdett, szájából agyarak meredtek elő, testén sörték, kezén és lábán pedig disznókörmök nőttek. Vadkanná változott. Termete kisebb lett, étvágya azonban megnövekedett. Mindent felfalt, amit csak a kunyhóban talált, majd elrohant a tajgába. Tépi a fa héját, rágcsálja, hersegteti a sarjadó füvet, makkot keres és felhabzsolja, a mohóságtól szinte fuldokló, de mégsem tud jóllakni. Egész nap a tajgát bújja. Keres, rágcsál, ropogtat, habzsol, de mégsem lakik jól. Álmában is habzsol, csámcsog: falja a makkot, a madárzsigereket és mindenféle más ételt. Amint felébred, mindjárt élelem után lát, hasa mégis mindig üres!

Így találkozott a tajgában Kancsugával Inga és Egda, amikor elindultak a tigrisemberektől.

Amint Kancsuga meglátta a két testvér, felvillant agyában: „Felfalom őket, végre jóllakhatom!” És rátört Konga véreire.

Egda azonban dőfésre emelte lándzsáját – és vadkan-Kancsuga szörnyethalt félelmében. De abban a pillanatban bukfencet vetett és hiúzzá vált. Száját kitátotta, fogait vicsorgatta én Egdára vetette magát. Fel akarta falni.

Egda ismét dőfésre emelte lándzsáját, s a hiúz-Kancsuga ismét szörnyethalt félelmében. Megint bukfencet vetett – patkánnyá

változott. A teste kisebb lett, falánksága pedig nagyobb. Vörös szemét meregeti, csupasz farkával a földet veri, hegyes fogait villogtatva ráront Egdára: „Felfalom és végre jóllakom!” Egda csak rácsapott kezével a patkányra, s Kancsuga harmadszor is szörnyethalt ijedtében. Most is bukfencet vetett, s bogárrá változott. Olyan picike bogárrá, amelyik a fenyőfát rágcsálja, s porrá, korhadékká őrli. A bogár cirpeg, szárnyait meglendíti, csápjait mozgatja, lábait összedörzsöli. Kirepüli Egdára, a homlokára ült. Kitértette száját s azt gondolta, elevenen felfalja a legényt.

Egda-legény haragra gerjedt:

– Ha termeteddel nem fogy mohóságod, azért magadat vádold, és ne engem. Nem tehetek róla!

Ahogy ezt kimondta, kezével a homlokára ütött.

Csak egy kis nedves folt maradt a bogár helyén.

Örökre elpusztult a falánk Kancsuga, aki sajnálta az ételt a gyermekektől.

Az ő kezüktől pusztult el.

Senki sem sajnálta.

AZ ARANY KARIKA

A buta ember nagyon rossz, a buta és a kapzsi hétszeresen az! A buta és kapzsi ember másoknak sem, magának sem tud jól tenni.

Valamikor az egyik szálláson élt Csumboka sámán.

Azon a szálláson sok gyermek volt. Szerettek birkózni, versenyt futni, erejüket összemérni. Jó gyermekek voltak; mindegyik apa szerette gyermekeit.

A sámánnak is volt egy fia: Akimka. A sámán gazdag volt. Azt mondták róla, hogy sokat tud, mesélték róla azt is, hogy ismeri az ördögöket: bárkit megronthat vagy meggyógyíthat. Ha valaki megbetegedett, a sámánt hívták. Csumboka odament, rápillantott a betegre:

– Ördög telepedett belé! Ismerem ezt az ördögöt, ismerős ördög. Ki kell űzni ökelmét!

Fogta dobját, ütni kezdte; a máglyára szegezte szemét és keringett, forgott... Mindenféle szavakat mondott, mintha az ördöggel beszélgetne: kérte, hagyja el a beteget, hordja el magát, más ördögökkel fenyegette. Ha a beteg felgyógyult, a sámán azt mondogatta: „Íme, elűztem az ördögöket. Erős vagyok én! Adjatok nekem ajándékokat.” Ha a beteg meghalt, így szólt a sámán: „Silány volt az ajándék, kevésbé hittek bennem az emberek. Íme, az ördögök magukhoz ragadták a beteget.”

Féltek az emberek a sámántól, mindenféle ajándékokat adtak neki. Ha nem is maradt saját maguknak, Csumbokának akkor is jutott.

Csumboka gazdag, igen gazdag lett. Kérkedett is vele eleget. Jár-kei szállásszerte, kövér, hájas olyannyira, hogy kabátja keresztül-kasul zsírosodott. Orrát magasan hordta: mindenkinél különbnek tartotta magát.

A sámán fia, Akimka, éppen olyan volt. mint a többi gyerek.

Bosszantani kezdte a sámánt, hogy fia hasonló a többiekhez. Kitalálta, hogy megkülönbözteti Akimkát mások gyermekeitől. Elment a kovácshoz s adott neki egy darab aranyat.

– Hallod-e, kovács, csinálj nekem karikát!

– Minek neked karika? – kérdi a kovács a sámánt.

– Fiam nyakára teszem – mondja a sámán. – Ismertetőjel lesz ez Akimkán, hadd lássa mindenki, milyen gazdag az apja.

A kovács így szólt:

– Nem jó lesz így, Csumboka. Nem jó, hogy elkülönözöd fiadat a gyermekektől.

Haragra lobbant a sámán:

– Ostoba vagy, ostoba és még te adsz nekem tanácsokat!

– Nem vagyok én ostoba – sértődött meg a kovács.

– Ha nem vagy ostoba – mondja Csumboka –, akkor felelj erre a kérdésre: Fehér ember vágja, vörös ember szállítja. Mi az?

Gondolkozik, gondolkozik a kovács, de nem tudja kitalálni.

Csumboka nevet:

– Ó, te! Hát a fogak és a nyelv. És te nem tudtad megfejteni.

Hallgatott a kovács. Megcsinálta a karikát, átadta a sámánnak.

Csumboka hazament, fia nyakába akasztotta a karikát és megtiltotta, hogy a többi gyerekkel barátkozzék.

Akimka egyedül jár a szálláson. A karika nyakában fénylik. Csumboka boldog: most mindenki látja, Akimka atyja nem közönséges ember.

Az idő azonban múltott...

Akimka felnövekedett, elszokott már a gyermekjátékoktól. Meghízott. A karika szűk lett, szorította a nyakát. Akimka panaszkodik:

– Apám, vedd le a karikát!

Csumboka megfogta a karikát, forgatta, forgatta, de nem tudta levenni: megnőtt Akimka. És Akimka zihál, fuldoklik.

Azt mondja Csumbokának felesége:

– Vágd szét a karikát, Csumboka!

Csumboka szinte megijed:

– Hova gondolsz, hogy lehetne azt? A karika drága dolog, ha szétvágom, tönkremegy! És Akimka különben is attól fuldoklik, hogy itt sok a közönséges ember, rossz a levegő. Hát üljön Akimka kint a halmocskán.

Akimka a halmocskán ül, de ott is hörög. Csumboka maga is majdnem sír – sajnálja a fiát. De még jobban sajnálja tönkretenni az arany karikát. Hát odajön a sámánhoz a kovács, és azt mondja:

– No, kettőnk közül melyikünk az ostoba?

– Te, te vagy ostoba! – ordít Csumboka.

– No, ha te olyan okos vagy, fejtsd meg ezt a találós kérdést: Mi, mi, mi az – korsó, fenék nélkül?

Elgondolkozott a sámán:

– Ej! – mondja. – Hát ez is valami? Korsó fenék nélkül? Hát a lék!

Feleli a kovács:

– Látod, Csumboka, nem találtad el! Korsó fenék nélkül, az a te telhetetlenséged. Akármit dobsz bele, mindegyre üres marad a korsó. És a fiad is ebben a korsóban tűnik el. Fűrészeld szét a karikát!

– Még mit nem – kiáll a sámán. – Tönkremegy a drága holmi.

Szembeköpte a kovács Csumbokát és elment.

És Akimka, a sámán fia úgy halt meg, arany karikával a nyakán. A tiszta levegő sem segített rajta. Csumboka, meglátva halott fiát, sírva fakadt. De hiába – Akimkát feltámasztani nem lehetett.

A KAKUKK HOZTA GAZDAGSÁG

Ne félj a munkától. Ha a kezed nem jár, a szerencse is elhalad melletted. Csak épp messziről látod!

Egy faluban élt három testvér. Halba, Adunga és Pokcso. A két idősebb testvér szerette a vadászatot, vadászni járt. Értettek a csapdák készítéséhez. A mókust szemén találták el nyilaikkal. A legfiatalabb gondoskodott az idősebbekről. Testvérei cobolyvadászatra mentek. Pokcso meg utánuk. A testvérek kunyhót készítenek, tüzet raknak, az erdő urának meghajolnak, hogy szerencsével járjanak, és indulnak a tajgába. Pokcso pedig otthon ül, kását főz, számolja a csillagokat az égen és azt gondolja: „Hej, ha nekem ennyi cobolyprémem volna!” De ő a maga részét bátyjaitól várja. És neki, az otthon ülőnek, az egész zsákmánynak csak a tizedrésze jár. Ezért volt Pokcso valamennyiök közül a legszegényebb. Csak akkor volt öröme Pokcsónak, amikor bátyjai medvét ejtettek: a lakomán torkig zabálta magát. Az evésben Pokcso hármuk között az első volt!

A két idősebb testvér szerette a halászatot. Eljártak a folyóra. Értettek a csónakkészítéshez. Szigonnyal halat ejtettek. Hálót kötöttek. Egy dőféssel szúrták át a vizát. A háromágú szigonnyal egyszerre három halat ejtettek. Pokcso pedig ül a parton, rőzsét vet a tűzre, a leveleket számlálja a fákon. S magában ábrándozik: „Ej, ha nekem egyszer ilyen fogásom volna!” De ő a maga részét bátyjaitól várja. És bizony a zsákmánynak csak a tizedrésze az övé. Ettől bizony nem fogsz meggazdagodni... Pokcsónak csak abban tellett öröme, ha bátyjai vizát fogtak, jóllakott torkig olyankor. Mikor bátyjai esznek, ő is eszik.

Ebben Pokcsót senki utol nem érte! Így éltek a testvérek.

Pokcso irigyelte Halbát és Adungát. Telt-múlt az idő, s azoknak egyre gyarapodott a jószáguk. Pokcsónak pedig alig-alig volt valamicskéje.

Pokcso meg akart gazdagodni. Jár-ke, nézi a földet, hol hever valahol egy medvefog: azt mondják, az meghozza a szerencsét. Ha meglát a földön egy rongydarabot, gyorsan az öve alá dugja... Hátha feltűnik hirtelen egy ilyen szerencsejel – s meghozza a szerencsét!

Nézegeti a vörösfenyőket: hol lehet az a szerencsehozó vörösfenyő, amelyiken magvas fenyőtoboz nő?

Pokcso egyszer testvéreivel a tajgára ment.

A testvérek munkára, Pokcso a kunyhóba. „Lám csak, gondolja magában, ha annyi cobolyt foghatnék, ahány szem dara van a kásában, akkor élnék én csak jól!”

Egyszer csak valahonnan felülről leesik egy száraz gallyacska. Pokcso föltekint, látja, a fenyőágon egy kakukk ül. Ül, tollászkodik, farkával lefelé billeget.

– Az ősszel sok áfonya lesz – gondolkozik hangosan Pokcso. – Ez biztos jel.

Eszébe jutottak sorban a jelek, és szinte felugrott: azt beszélnek az öregek, hogy ha elejt az ember egy kakukkot, megeszi, alszik rá egyet és alvás közben megizzad – a gazdagság egyenesen a markába szalad.

Akármilyen lusta volt is Pokcso, most már fészkelődül kezdett. Magamagát kínálja a szerencse, hogy ereszthetné el! Kapja a bográcsot a kásával és a kakukkhöz vágja. A forró kása ráfolyt a madárra. A kakukk lefordult a földre. Megette Pokcso tollastul, belestül. Aztán lefeküdt kalács-formára tekeredett, és elaludt. Hamarosan melege lett.

Egyszer csak látja Pokcso: a tajgából egymás után jönnek elő a cobolyok. Elöl egy nagy állat, fekete, mint a szén, úgy csillog a szőre, hogy szinte belesajdul a szeme. Hát csak elbámult a semmirekellő Pokcso. Rádöbbsent, hogy a tajgából maga a cobolygazda jött elő. „Lám csak a kakukk!” – örvendezik Pokcso.

Jött a cobolygazda, egyenesen Pokcso felé tartott. Odaért hozzá, felugrott egy fára és eltűnt. Azok a cobolyok pedig, amelyek a gazda után mentek, egyenesen Pokcso kezébe futottak. Pokcso sem jött zavarba, kapta a nagy kanalat és nosza, egymás után agyonverte a cobolyokat. Alig vágja az egyiket orron, a másik már ott van a keze ügyében. Szinte belefáradt Pokcso. Jobb kéztől egész hegyet púpozott belőlük, Hallja, hogy felülről a cobolygazda kérdezi: nem elég még, Pokcso?

– Gyerünk csak, gyerünk – ordítja Pokcso.

Kezet cserélt és balra dobálja a zsákmányt. Olyan halmot rakott, hogy az erdő sem látszott tőle.

– Nem elég még? – kérdezi ismét a coboly-gazda?

– Gyerünk csak, gyerünk:– kiáltja Pokcso.

Két marokra fogta a kanalat, jó erősen és csépelni kezdte a cobolyokat. Előtte is coboly-hegy emelkedett.

Pokcso kimerült. Akkor harmadszor kérdezte a coboly-gazda:

– Nem elég még, Pokcso? Egy álltó helyedben annyi cobolyt agyonvertél, amennyit száz vadász egy egész évad alatt sem zsákmányol.

Pokcso kiáltani akart, hogy „gyerünk még, gyerünk még!”, de fulladozott a cobolyok halmaza alatt.

– Elég – mondotta.

A testvérek visszatértek a tajgából. Látják, hogy a töméntelen cobolyból ki se látszik a kunyhó, csak Pokcso csizmái merednek ki alóluk.

Kihúzták öccsüket és talpra állították. Pokcso leült. Pipára gyújtott és így szólt:

– Elfáradtam, megpihenek, elüldögélek egy kicsit. Ti meg nyúzzátok le addig a gereznákat.

A testvérek hozzákezdtek a nyúzáshoz. Sokáig dolgoztak. Bele is izzadtak. Alattuk elolvadt a dió, zöld fű nőtte be a földet. Fölöttük pára gomolygott, s szivárvány játszott benne.

Pokcso pedig siettetti testvéreit, rájuk kiabál.

Végül befejezték a munkát.

Akkor honnan, honnan nem, kutyaszánok suhantak elő. A kutyák szebbnél szebbek: mind fehér, csak a mancsuk fekete, a hámszínük agancsdíszes, rézpitykével van kiverve. A bőröket maguk a kutyák rakták fel a szánokra.

A három testvér elindult a szállásra.

Az első szánon nagy fontoskodva maga Pokcso ült.

Alig ér Pokcso testvéreivel a szállás szélére, a kereskedők már várják.

Nosza, lett nagy alkudozás, a kalmárok örvendeztek, civakodtak egymással a cobolyprémek miatt. Gyönyörű prémek voltak. A kereskedők adtak két zsák ezüstöt, isten tudja, mennyi köpenyeget, darát, lisztet, édességet egy egész hombárra valót.

Pokcso olyan gazdag lett, hogy összes rokonai hajlonglak előtte.

És Pokcsóra egyre csak dől, dől a szerencse, mint télen a hó az ember fejére.

Pokcso elküldte bátyjait a hálókat felnézni. A két testvér elment, kezdik húzni a hálót, hát uramfia, nem bírják: olyan gazdag a fogás! Az egész szállást segítségül hívták. Alig-alig tudták kihúzni a hálót: tele volt az mind hallal rogyásig, de nem ám akármilyenel, hanem vizával. A szállás egész évre való húsa megvan egyetlen fogással. Úgy bizony. Az egész faluban Pokcso lett a legtekintélyesebb ember.

Pokcso jó fiú volt. Elhatározta, erre az öröme mindenkit megvendégel. Nagy bogrács kását főzött, belerakta mind a darát meg az összes lisztet. Pokcso akkor összehívta az embereket:

– Egyetek, amennyi csak belétek fér!

Megjöttek az emberek és leültek a bogrács köré.

Azt mondják az öregek:

– Először a gyerekeket kell megetetni...

– Igaz, igaz – mondja Pokcso –, hadd egyenek először a kicsinyek.

Egy kisfiú kiskanállal a kezében odament a kásához.

Pokcso biztatta:

– Fogj egy nagy kanalat.

Mire a kisfiú:

– Ez is megteszi, nekem nem sok kell.

A kisfiú belementette kanalát a rengeteg kásába, s hát a bogrács egyszeriben üres lett.

– Jóízű, csak kevés.

Pokcso kimeresztette szemét:

– Hál ez meg hogy lehet?

Az emberek pedig méltatlankodnak:

– Na mi az, Pokcso? Megígérted, hogy minden embert jól lakatsz, és íme, még egy kis gyermeket sem tudsz megvendégelni! Látod, hogy nyalogatja a szája szélét. Még ehetnék, de nincs mit.

– Annyi baj legyen – mondja Pokcso –, majd veszek darát. Hívjátok ide a kalmárt!

Az emberek elfutottak érte.

Pokcso kioldotta a pénzes iszákot. A pénzdarabok kiugráltak az iszákából és gurultak azon az úton, amelyen a kalmár jött. Pokcso vissza akarta tartani őket, de sehogy se sikerült. Mint a víz az ember

ujjai között, úgy elfolyt a pénz. Mire Pokcso körülnézett, mind a két iszák lapos volt.

– Sebaj – mondja Pokcso. – Az embereket mégiscsak meg kell vendégelni! Eladom a köpenyeimet, de a vendégeket jóllakatom.

Bement a hombárba. Itt különféle köpenyek lógtak: vattások, selyemből, iramszarvasbőrből, rénszarvasprémből, halbőrből valók. Selyemmel, rénszarvasszőrrel kivarrottak, aransárkányokkal díszítettek. Pokcso valamennyit kihordta a hombárból. Kiált, hogy hívják hamar a másik kereskedőt. Az emberek azonban így szóltak:

– Mit akarsz te eladni, Pokcso?

– Hogyhogy mit! – mondja Pokcso.

Nézi, hát kezében csak harkály-lyuggatta nyírfakéreg van. S nyírkéreggel teli az egész hombár. Pokcso így kiált:

– Sebaj, kakukkot ettem én, szerencsés vagyok. Majd eszünk vizát, hiszen így egész évre valót fogtunk.

– Ej, ugyan – mondják Pokcsónak. – Nincs neked vizád!

– Hát hova lett?

– A kakukk szétvágta éles csőrével.

– Hogyhogy szétvágta?

– Hát úgy: ide repült, ráült a viza fejére, belevágott a szemébe, és a viza eltűnt!

– Azt mondtad, te ettél kakukkot, most meg kisül, ő evett meg téged...

S az emberek elszéledtek.

Pokcso elkeseredésében lefeküdt aludni. Ehhez aztán értett!

Hallja, hogy szölongatják:

– Hej, ne aludj, Pokcso. Egész életedet átalszod!

Pokcso elszégyellte magát. Melege lett. Erre fölébredt.

Látja, hogy a vadászkunyhóban ül, a tűz annyira szétterjedt, hogy már odaér hozzá, a melegtől a csizmája szinte zsugorodni kezdett.

Pokcso rágyújtott. Gondolkozott, töprenkedett. Hát látja, hogy közvetlenül a kunyhó mellett friss cobolynyom vezet. Látszik, hogy coboly futott el itt, amíg ő aludt.

Felugrott a lusta Pokcso, fölkapott egy égő fenyőágot, felkötötte síjét s a coboly után iramodott.

– Ej, jobb egy coboly, amit saját kezemmel fogok, mint az egész kakukk-gazdagság!

És azt hiszem, hogy ez így is van.

HOGY NŐSÜLT MEG UDZJA?

Volt egyszer két testvér. Az idősebbet Egdigának, a fiatalabbat Udjának, „Ütődött”-nek hívták. Vadászgattak, halászgattak, így éltek, éldegéltek. Ínségesen, szegényesen éltek. Ruházatuk nem volt. Száraz fűből fontak maguknak ruhát, köpenyt. Az emberek nevelték őket.

Egyszer azt mondja Egdiga:

– Mihez fogjunk, hol keressünk magunknak menyasszonyt? Meg kell nősnülni.

Udzja így válaszolt:

– Én kigondoltam, mit kellene csinálni. Elmegyünk a másik szállásra. Ott él Kanda-Mafa. Neki két lánya van, eljegyezzük őket.

Egdiga megharagudott, és így szólt:

– Bolond vagy te, Udzja, nem tudsz te semmit. Hogy mehetnénk mi őhöz? Ő gazdag, nagy kalimot kér majd. Nekünk míg semmink sincs.

Udzja nagyot kacagott, és így szólt:

– Most az egyszer hallgass rám, és minden jó lesz. Menjünk!

Át is mentek a másik szállásra. Ott élt Kanda-Mafa. Bementek hozzá a házba s megálltak a küszöb előtt.

Az idősebbik leány elkezdett rajtuk nevetni:

– Ki varrt nektek ilyen köpenyt?

És cérnákat kezdett tépkedni köpenyükből és a tűzbe dobálta.

A fiatalabbik leány így szólt nővéréhez:

– Miért cselekszel így? Nem szép dolog kinevelni őket.

Az idősebbik azt felelte:

– Együgyűek ezek úgyis.

Kanda-Mafa sokáig nézte őket, majd megkérdezte, mi járatban vannak. A testvérek elmondták, hogy leánykérőbe jöttek.

Kanda-Mafa elnevette magát.

– Nem tudom, hogy mekkora a vagyonotok. Ha gazdagabbak vagytok nálam, akkor feleségül vehetitek leányaimat.

Egdiga megijedi az öreg szavaira. De az öreg még egyet mondott:

– Ha szegényebbek vagytok nálam, elszegődtek hozzám, mindenféle munkára, szolgáltok nekem.

Akkor a fiatalabb testvér, Udzja, így szólt:

– Rendben van, Kanda-Mafa, helyesen határoztál, megegyeztünk. Rajta, nézzük meg, melyikőnk vagyona nagyobb.

Mikor kimentek a házból, Egdiga szidni kezdte öccsét. Odahaza is egyre csak korholta.

Így szólt:

– Mire van a fejed, ha nem gondolkozol? Most egész életünkben küszködni fogunk. Kanda-Mafa bottal ver majd bennünket...

– Hallgass – mondja Udzja –, nem tudod te azt, milyen álmot láttam. Fel kell mennem a hegycsúcsra.

Ezt mondván, kiment a kunyhóból. Fölment a csúcsra. Ott a tetőn meglátott egy teknősbékát. Kérdi tőle:

– Miért másztál fel ilyen magasra?

Azt mondja a teknős:

– Hát te nem tudod, hogy nagy víz jön, áradás lesz...

Udzja hazafutott, összegyűjtött minden embert s mindent elbeszélt, amit az imént hallott. Az emberek hallgattak, nem tudták, mitévők legyenek.

Egy asszony, a legöregebb, így szólt: – Kellene egy jó magas dombot találni, akkor megmenekülnénk.

Az emberek találtak is egy magas dombot, s kezdtek odahurcolkodni. A prémet kivitték a hombárokba, csónakba rakták valamennyit, vitték át a halomra, a hímzett köpenyeket felaggatták az ágasokra, vasbográcsaikat lerakták a dombtetőn.

Udzja azt mondta bátyjának:

– Egdiga, menjünk gyorsan, Kanda-Mafa vár minket.

Odaértek. Kanda-Mafa mutogatni kezdte vagyonát. Előszedte a sok cobolyprémet, köpenyeket, mindenféle ruhaanyagot. Így gondolkozott:

„No, akadt két bolond, aki velem akar mérkőzni gazdagságban.”

Udzja, nem vesztegetve az időt, így szólt:

– Sok mindenféléd van neked, Kanda-Mafa, de nekünk több van. Gyerünk, nézzük meg.

Fölment Kanda-Mafa a dombra, látja, hogy milyen sok vasbogrács, mennyi különféle prém, mennyi mindenfajta köpeny van

ott, és az irigységtől majd megpukkadt. Haragra gerjedt:

– Rendben van, vegyétek hát lányaimat, látom, gazdagok vagytok.

Így Egdiga elvette az idősebbik nővért, Udzja pedig a fiatalabbikat.

AZ OKTONDI GAZDAG

A gazdagság nem gyarapítja az észet, a kapzsiság pedig még a meglevőt is elveszi...

Élt valamikor az Amur partján két ember: Li-Fu, a kínai kereskedő és Aktinka, a nanaj vadász. Nagyon különböztek egymástól.

Aktinka halászott, vadászott, egész életében dolgozott. Mégis szegény volt, mint a templom egere. Li-Fu még egy nyílveesszőt sem tudott az íj húrjára tenni, a szajkót sem tudta megkülönböztetni a császármadártól, élete folyamán még egyetlen halat sem fogott, azt sem tudta, hogy milyen a háló. Mindig csak boltjában ülve pénzt számolt, kereskedett, mégis gazdag volt. Aktinka egész zsákmányát odaadta neki kásáért és lisztért.

Li-Fu kapzsi és becsstelen volt. Megvásárolta Aktinkától a prémeket. Vastag könyvébe sorra beleírta: mit vett, mit adott el érte. De hamisan írta fel. Aktinka nem ismerte az írást, nem tudta kiszámítani, mennyivel tartozik Li-Funak.

Mindig úgy adódott, minél sikeresebben vadászott Akimka, annál jobban drágultak Li-Fu áruai; a vadász nem tudta megadni Li-Funak a tartozást.

Nem tudta megfizetni az adósságát.

Li-Fu pedig mindennap odaszaladt hozzá és veszekedett:

– Hé! Mit henyélsz, eredj vadászni! Fizesd meg a tartozásodat!

Egy napon elvette Aktinka hálóját a tartozás fejében. Kapzsisága erre az esztelen cselekedetre készítette a kereskedőt. Mit sem törődött azzal, hogy vadászfelszerelés nélkül Aktinka nem ejthet zsákmányt.

Aktinka csak gondolkozott, gondolkozott, sokáig gondolkozott. Végül szarvasínból hurkokat csinált, számszeríjat állított arra a csapásra, amelyen a vaddisznók a vízre jártak. Az inni járó vaddisznókat a számszeríj lelőtte. Újból volt hát zsákmánya.

Aktinka nekilátott megfőzni a húst.

Li-Fu megérezte a fővő hús szagát és odaszaladt. Ráivallt a vadászra, vadul toporzékolt, ujjával vastag könyvét bökögte:

– Hallod-e, add meg a tartozásod!

Aktinka odaadta az egész húst. Li-Fu azonban mindezt kevesellte, elvette a számszeríjat és a hurkokat is!

Aktinka felesége – Ainka – siránkozni kezdett:

– Mi lesz velünk, Li-Fu úr? Vadászfelszerelés nélkül nem ejthetünk zsákmányt, nem jutunk se húshoz, se prémhez.

Li-Fu rá se hederített, mindent összenyalábolt és elment. Ainka keservesen zokogott.

Aktinka vigasztalta:

– Nincs semmi baj, asszony, majd csak megélünk valahogy.

A vadász gondolkozott, gondolkozott, sokáig gondolkozott.

Azután faágból kis íjat csinált és elment a tajgába.

Aktinka szeme éles, keze erős volt. Ahogy kilőtte nyilát, mindjárt eltalálta a madarat. Sok madarat ejtett, hazaindult hát. Ainka otthon sülni kezdte a madarakat.

A kapzsi Li-Fu megérezte a sült hús szagát és ismét odaszaladt:

– Add meg a tartozásodat!

Aktinka nem tudott törleszteni. Li-Fu ekkor fogta az íjat, a nyílvevesszőket és madarakat s elment.

Ainka sírni kezdett.

– Jaj, jaj, jaj! hogy fogunk most megélni?

Aktinka vigasztalta:

– Ne sírj, asszony, sokkal jobb, ha gondolkozunk.

Aktinka gondolkozni kezdett. Egész éjjel törte a fejét. Majd az egész dohányját elszívta, amíg gondolkozott.

Reggel így szól feleségéhez:

– Készíts csak egy kis gyantát.

Ainka elment az erdőbe, hogy gyantát gyűjtsön a fenyőkről. Igen sokat gyűjtött. Tüzet rakott és megfőzte.

Aktinka merített egy bögre gyantát s felment az oromra, ahol egy magas fenyőfa nőtt.

Felmászott a fára, a legtetejébe és körülnézett. Mindenféle madarak röpködtek. Lassan lefelé kezdett mászni a fáról, közben a törzset és az ágakat bekente gyantával. Lejjebb ereszkedik és csak mázol, lejjebb ereszkedik és egyre csak mázol. Az egész fát bekente így, majd hazament aludni.

Reggel így költögette feleségét:

– Hé, asszony! Menj, szedd össze a zsákmányt!

Aktinka felesége elment a fához, hát látja, az egész fa tele madarakkal. Mert este a madarak a fára szálltak éjszakázni és mind egy szálra odaragadtak. Akárhogyan csapkodtak is szárnyukkal, nem tudtak szabadulni. Ainka összeszedte a madarakat és hazavitte. Otthon hozzáfogott, hogy megsüsse őket.

Li-Fu még aludt, álmában éppen a nyereséget számolta. Hirtelen hús szaga áradt ki Aktinka kunyhójából. Felugrott, odaszaladt. A kapzsiságtól egész teste reszketett, karja remegett, hosszan lelógó hajfonata vadul himbálódzott a hátán, cipője leesett lábáról, kabátja magasan fölcsapódott térde fölé.

Li-Fu odaszaladt Aktinkához, ujjával böködni kezdte a vastag könyvet:

– Hé – rikácsolta –, a tartozásod nem adod meg, de húst azt eszel? Add meg az adósságod!

– Nem tudom, nem tudom – hajtogatta Aktinka – nem tudom megadni, ó gazdag úr.

– Akkor add ide a fölszerelésed.

– Nékem már nincs fölszerelésem, le magad vetted el minden vadászszerszámomat.

Li-Fu kezével mélyen belekotort Aktinka katlanjába s kihúzott egy nyírfajdot. Amint a nyírfajdot megpillantotta, szeme kimeredt, a dühtől kivörösödve toporzékolt és magából kikelve rikácsolta:

– Hát hogy fogtad meg a nyírfajdot? Tán magától repült a katlanodba?

– Szerszám nélkül fogtam, csak be kell kenni gyantával a fát. A madarak ráülnek a fára és odaragadnak. Akkor pusztá kézzel összefogdoshatod őket és bedobhatod a katlanba.

Megörült ennek Li-Fu:

„Hát ez kitűnő – gondolta magában. – Minden vadlibát, minden vadkacsát megfogok majd. Kitűnő üzletet csinálok. Aktinkának pedig nem adok sem lisztet, sem kását, sem faggyút!”

Azonnal hazaszaladt, feleségét elküldte az erdőbe, megparancsolván, hogy gyűjtsön gyantát. Egy egész hordó gyantát hozott a gazdag ember felesége. A hordót nagy üggyel-bajjal felcipelték a hegyre, ahol magas fenyőfák álltak.

Li-Fu rézbográcsba öntötte a gyantát és felmászott a fára. Mászott és mázolt, mászott és mázolt...

Mire felért a csúcsra, az egész fát bekente. Vastag rétegben kente a gyantát, hogy minél több madár ragadjon oda.

Felesége felkiált alulról:

– Hé, mássz le. mássz le, Li-Fu! Hiszen minden madarat elriasztasz. Nem látod, egész falka vadlúd közelít. És olyan, de olyan kövérek, hogy a folyóba csöpög a zsírjuk!

A kereskedő végre lefelé kezdett mászni, a fa azonban ragadt. Minél lejjebb ér, annál vastagabban van rajta a gyanta.

Li-Fu a fához ragadt. Keze is, lába is, hímes kabátja is odaragadt.

Felesége sürgetni kezdte:

– Mássz, mássz, Li-Fu! Már közelednek a vadlibák.

Li-Fu azonban mozdulni sem tudott, se lefelé, se felfelé. Azt mondja a feleségének:

– Nem tudok lemászni... Vágd ki a fát! A madarak a kidőlt fára is rászállnak.

Az asszony fejszét ragadott és vágni kezdte a fát. Teljes erőből vágja, csak úgy repül a forgács szerte szét.

Li-Fu egyre sürgeti:

– Gyorsabban, gyorsabban! Mert a vadludak elrepülnek!

Az asszony végre kivágta a fát; az ledőlt, teljes súlyával hozzáütődött a földhöz. A kapzsi Li-Fu agyoncsapta. Egy visszapattanó ág az asszonyt úgy homlokra ütötte, hogy beleesett a gyantáshordóba.

A hordó feldőlt, gurulni kezdett, s az oktondi és kapzsi Li-Fu feleségével belegurult a folyóba. Nem kár érte, semmivel sem volt jobb férjénél.

Aktinka pedig elment Li-Fu házába, visszavette szerszámait: a nyílvevőket, a számszeríjat és a hurkokat. Élt, éldegélt, vadászott, halászott.

Zsákmányát senki sem rabolta el többé.

AZ ÜRESFEJŰ

Élt egyszer a Zakszorov-nemzetségben egy legény, név szerint Csungu. Legény, akár a többi: akárcsak a többi embernek, volt két füle, két szeme, egy orra, két lába, két keze, egy feje. Hanem Csunguról azt beszélték, hogy a feje egészen üres. Keveset dolgozott, sokat evett. Nemigen gondolkozott, mindenkinek mindent elhitt Csungu legény. Evett, aludt, a parton üldögélt, fejét vakargatta, sehová se járt.

Apja szerette volna megtanítani fiát a vadászmesterségre, magával akarta vinni a tajgába.

Csungu tetőtől talpig vadászruhába öltözött. Lábára szarvasbőr botost húzott, föléje hímezett térdmelegítőt vett, nadrágja a legfinomabb irhából készül. Rénszarvas-szőrrel kivarrt kabátot öltött, derekát kacsafejekkel díszített övvel övezte. Fejét selyemfonállal hímezett kendő és mókusfarokkal ékesített pézsmaprém sapka fedte. Kezébe rovátkás lándzsát fogott. Oldalán íj és tegez lógott, övén pedig két kés: az egyik görbe, a másik egyenes.

Gyönyörű legény lett Csungu, a vadász.

Legjobban azonban önmagának tetszett: kezével egyre kabátját csapkodta, s csak kacagott, kacagott nagy boldogságában.

Megszólal végre apja:

– Elég volt, Csungu, indulás.

Csungu csak fejét rázta, nem akaródzott neki elindulni, eszébe se volt, hogy elrontsa kedvét.

– A férfi szépsége nem a ruhában, hanem lándzsája hegyében van! Gyerünk, fiú!

Csungu azonban se lát, se hall, csak örül magának. Táncra kerekedik. Előbb helyben topog, majd vadul forog s nadrágját, kabátját csapkodja tenyerével. Íját elejti, lándzsája hegye mindenbe beleakad, de mit se törődik azzal, hogy sebet ejt.

Apja haragra lobban, ütögetni kezdi forgó fia fejét. Nagyot kondul Csungu feje, mint a rézüst. Megijed az apja:

– Jaj, jaj, jaj! A fiam feje, úgy látszik, egészen üres. Nagy baj ez bizony, jaj, most mit csináljak?

Nem vitte magával vadászni a fiát, üres fejjel aligha ejtett volna sok vadat!

Csungu letelepedett a folyó partjára, s kitűnő foglalatosságot talált magának: a vízbe nézve gyönyörködött magában, s közben önfeledten kopogtatta fejét. Kongása az egész falut betöltötte.

A nanajok mindenfelől odacsődültek, azt hitték csodálatos dobot ver valaki. Hát látják: csak Csungu kongatja üres fejét. Jót kacagtak rajta s dolgukra mentek.

... Telt-múlt az idő.

Csungu édesapja hol vadászni járt a tajgába, hol pedig halászni ment az Amurra.

Anyja halat sózott, bőrt puhított, ételt főzött urának, fiának.

Nem is tudom, hány év szaladt el így. Az öregek ereje lassan fogyatkozott. Csungu anyja egyre jobban belefáradt a munkába, nehezebbre esett már mindent egymagában végeznie.

Egyszer így szólt az öreghez:

– Egemagam nem tudok már tovább dolgozni.

Az apa is, az anya is rágyújtott, fújták a füstöt és töprenkedtek...

Végre megszólal az öreg:

– Meg kell Csungut házasítani, akkor majd lesz segítség.

– Hogy lehetne Csungut megházasítani? – kérdezte az anya. – Szegény fiunk feje üres, akár az üres üst. Ugyan ki adná hozzá feleségül a lányát?

– Nagy kalimot kínálunk – válaszol az apa.

S az öreg az anyókéval gyűjteni kezdte a kalimra valót.

Vettek egy hatalmas rézüstöt, tengeren túli kardot, három selyem-meg három prémkabátot, kerek réz tükröt, tizenkét pár fülbevalót, ezüsttel kivert lándzsát, három vég selymet, a távoli szigeteken készült bambusz-vértezetet réz csatokkal, embernyi hosszú új húrt sodortak s csont díszítésű hadi íjat vettek. Gazdag kalimot gyűjtöttek össze.

Csakhogyan az ő szállásukon senki sem akart Csungu felesége lenni.

A szomszédos szálláson azonban élt egy öreg anyóka a leányával. Nagyon szegény volt az az anyóka. A leányt Angának hívták. Egy kutya fogaton kívül semmi kelengyéje nem volt Angának.

Olyan szegénységben élt az anyóka leányával, hogy még egy takaró sem volt a házban.

Ennek az Angának kérték meg a kezét. Szegényke sírt először, de mit tehetett mást: beleegyezett. Csak az vigasztalta, hogy édesanyja könnyebben él talán.

Anga – ősi szokás szerint – küszöbükhöz verdeste pipáját, nehogy elvigye a tüzet s vele a szerencsét is a szülői háztól. Nanaj szokás szerint ráállott a maguk üstjére, arról átlépett a vőlegényére – amit a küszöbön kívül helyeztek el, s Csungu máris vitte Angát a házába.

Alig érkeztek Csunguék haza, a fiatal férj letelepedett a heverőre, teleette magát és hencegni kezdett:

– Tudod asszony, milyen legény vagyok én? Nem akad párom sehol se! Tudod milyen fejem van nekem? Ilyen feje senkinek sincs ám!

S kongatni kezdte Csungu a fejét. Megzendült a feje, mint száraz vörösfenyő a nagy szélfúvásban.

Megrémült Anga: „Ó, hiszen a férje feje egészen üres. Hogy éljek ilyen emberrel?” És keservesen sírva fakadt.

Csungu sehogy sem értette, miért sír a felesége. Csak ült és hallgatott. Majd csendben elszunnyadt.

Anga figyelmesen szemügyre vette. A legény arcában semmi különös, éppen olyan, mint a többi emberé: két szem, két fül, egy orr... S Anga haragra gerjedt: hogy lehet az, hogy ennek az üresfejűnek éppen olyan az arca, mint a többi emberé? Haragra lobbant és azt mondta magában: „Csak legyen csúnya az arcod, hogy külsőddel ne csaphasd be az embereket!”

A tűzhelyről vörös agyagot kapart, a széndarabok közül pedig fekete kormot seperi össze. Hulló könnyeivel elkeverte az agyagot meg a kormot. S kétféle festéke lett: fekete és vörös.

S Anga szépen telerajzolta Csungu arcát vörös és fekete mintákkal. Úgy telerajzolta, hogy a végén maga is megrémült tőle.

...Aludt, aludt Csungu, végre mégiscsak felébredt. Megszomjazott. Fogta a vízmerítőt és inni kezdett. Szokásához híven most is belepillantott a vízbe. Abban pedig meglátta a tükörképét. Nem ismert magára Csungu. Kétkedve kérdezte:

– Hé, ki az ott? Mit keresel a merítőkánalamban?

Körülnézett, minden ismerős: az ő tűzhelye, az ő háza, az ő felesége ül a beverőn... az arc azonban nem az övé.

Megszólal Csungu:

– Anga, gyere csak ide! Ki bújt bele a vízmerítőbe? Miféle ocsmány ábrázatú?

Anga megdöbbenve kérdezte:

– Jaj, ki szólít engem?

– Én szólítalak – mondja Csungu –, a férjed.

Anga tagadóan ingatta fejét:

– Vajon te volnál Csungu? Az én férjem arca szép, a te képed pedig igen visszataszító!

– Igaz – erősítette meg Csungu –, az én arcom szép, én szép legény vagyok, azt magam is láttam.

Gondolkozott, gondolkodott Csungu, majd megszólalt:

– Ó, milyen szörnyű dolog történt! Úgy látszik, valahol elvesztettem az arcomat. Megyek, megkeresem.

Lemászott a heverőről, kiment a házból s útnak indult. Folyton a lába alá nézett. Szokása szerint megkopogtatta fejét. Öblösen megkondult a kobakja... Megörült Csungu: „Hisz ez én vagyok!” Gyorsan leszaladt a folyópartra és belenézett a vízbe. De újra elszomorodott: undorító ábrázat tekintett rá. „Hm, ez mégsem én vagyok.”

S Csungu csak ment tovább, s akivel találkozott, rendre megkérdezte:

– Nem láttad valahol Csungut?

Az emberek csak kacaglak rajta.

– Nem láttuk – válaszolták.

Töprenkedve vakargatta fejét:

– Úgy látszik, Csungu nincs ebben a faluban. – És továbbindult.

Ment, ment Csungu magát keresni. Faluról falura járt, sohasem tért vissza. Mind a mai napig sem tudta megtalálni magát. Senki se tudott felőle semmit.

Mert ugyan mi szüksége a világnak naplopóra, üresfejű tökfilkóra?

A BETELJESÜLT ELŐJEL

Ült egyszer egy szálláson egy házaspár, Csurka és Pigunajka. Csurka csendes legény volt, többet hallgatott, mint beszélt. Feleségének, Pigunajkának pedig szaporábban járt a nyelve, mint a keze. Még álmában is beszélt. Alszik, alszik, s egyszer csak mormogni kezd, mind gyorsabban és gyorsabban. Ugyan mi szakíthatná félbe! Felébred Csurka, oldalba böki feleségét:

– Hé, asszony, ugyan kivel beszélgetsz?

Pigunajka felül, szemét dörzsöli:

– Okos emberekkel.

– Hát csak folytasd – mondja Csurka az asszonynak.

– Okos emberekkel álomban is kellemes beszélgetni ám. Veled úgysem beszélgethetek soha, hisz egy évben kettőt se szólsz, mindig csak a tajgát bújod.

... Csurka csak három dolgot szeretett: vadászni, halászni és pipázni. Ezekhez kitűnően értett!... Ha egyszer elmegy a tajgába vadászni, amíg barátai kötéllel ki nem húzzák onnan, mindig az állatokat hajszojja. Ha halászni kezd, akkor addig sűrög-forog, míg teljesen bele nem gabalyodik a hálóba. Ha pedig dohányozni kezd, a füst gomolyagokban kavarog, hatalmas oszlopként emelkedik az ég felé. Ha otthon dohányzik, a falu lakói mind összeszaladnak: tűz van? tűz van? Odarohannak a füsthez, hát csak Csurka ül a küszöbön és pipázgat. Ha pedig a tajgát járja Csurka, és a többi vadász észreveszi, hogy a fák fölött füstfelhő gomolyog, már jól tudják: Csurka rágyújtott lábszár vastagságú pipájára. Sokszor becsapódtak: a pipából gomolygó dohányfüstöt hatalmas erdei tűznek vélték!

Három dolgot szeretett Pigunajka is: beszélni, aludni és álmot fejteni. Ezekhez kitűnően értett!... Ha beszélni kezd, mindenkit agyonbeszél. Szomszédai már az ágy alá bújnak, ha megjelenik. Csak egy segítség van: a süket Kojnüt anyót ültetik melléje. Az csak ül, fejével bólongat, mintha egyetértene vele... Ha pedig Pigunajka lefekszik aludni, addig senki fel ne keltse, amíg minden álmot végig nem álmodott! Egyszer a szomszédos legények fekvőhelyestül kivitték az erdőre. Amikor felébred s körültekint, látja ám, hogy az

erdőben van. Úgy gondolta, álmot lát: s így szólt magában: „Lám, milyen vagyok, már ülve is álmot, látok, hát még ha fekszem.” Két hétig feküdt egyfolytában, csak aludt meg aludt, A legények ágyastul cipelték vissza. Ha pedig Pigunajka álmot kezdett fejteni, olyan borzalmakról beszélt, hogy a fehér-népek éjjel leestek az ágyukról. Beteljesültek-e azok az álmok, amiket Pigunajka megfejtett, ugyan ki tudná megmondani? De még egy hét múlva is hideg borzongatta őket...

Senki sem tudott Pigunajkánál jobban álmot fejteni.

Egyszer lefeküdt aludni. Szótlatlanul fekszik, egy hangot sem ejt. Csurka rátekintett, megijedt: Vaj miért hallgat most a felesége? Csak nem szerelmeskedik valakivel?

– Mi van veled, Pigunajka?

– Álmomban vörös bogyót láttam – feleli az asszony. – Veszekedést...

– Ugyan már, hát miért veszekednének?

– De bizony ez veszekedést jelent – erősködik Pigunajka. – Ez biztos előjel. Vagy talán nem tudok álmot fejteni?... Emlékezz csak vissza, a minap tehenet láttam álmomban. Ez, jól tudod, hóvihart jelent. És vajon nem támadt utána hatalmas hóförgeteg?

Hallgatott Csurka, nem akart szólni, mivel felesége minap tehenet látott álmában s az udvart csakugyan telehordta hóval a fergeteg, hogy az ajtót még ma sem tudták kinyitni.

– Mit hallgatsz? – kérdi Pigunajka. – Vörös bogyó: veszekedés, abban bizonyos vagyok.

– De én nem akarok veled veszekedni, Pigunajka – dörmögi Csurka.

Az asszony haragra gerjedi:

– Már hogyné akarnál, ha egyszer ilyen álmot láttam!

– De miért veszekedjem?

– Majd akad rá ok. Lehet, hogy a hal megbüdösödött, amíg egy pillanatra ledőltem aludni...

– Igen, ez igaz, asszony. A hal csakugyan megbüdösödött, hiszen már három napja egyebet sem csinálsz, csak mindig alszol. Hiszen csak azért ébredtél lel, mert a heverőnk lángra lobbant, mivel a tűzhely parazsára senki sem vigyázott...

– No lám – kiáltja Pigunajka. – Szóval a feleséged még le sem dőlhet egy kicsit. Az kéne, ugye, hogy mindig csak veled törődjek! Hát ilyen vagy te...

– Ej, asszony – békíti Csurka –, mért kell neked ezt emlegetned? Ha megbüdosődött a hal, hát. dobd ki. Majd fogok én kétannyit,

– Ahá – rikácsolja Pigunajka – még szemrehányást is teszel! Azt akarod, hogy én nézzem fel utánad a halászhálókat? Látom már: mindenáron össze akarsz veszni velem!

– Dehogy akarok én veszekedni veled – csitítja az asszonyt Csurka.

– De igenis akarsz – ellenkezik az asszony. – Ha vörös bogyót látok álmomban, akkor bizony veszekedés lesz!

– De én nem akarok veszekedni.

– De igenis akarsz!

– Nem akarok.

– Akarsz!

– Nem.

– Dehogynem akarsz, látom a szemedből!

– Asszony! – mondja Csurka, hangját felemelve.

– Jaj-jaj, hát máris kiabálsz velem? – szól Pigunajka és csatt, szájon üti a férjét.

Csurka igen békés, csendes természetű, de hogy az ajkán jókora vérhólyag támadt, még neki is felforrt az epéje.

Hajbakaptak.

Pigunajka azt kiáltja:

– Lesz veszekedés!

– Nem lesz.

– De bizony lesz.

– De nem lesz, ha mondom!

Olyan zajt csaptak, ahogy a Pigunajka megálmodta, hóvihar se okozott különbet.

A szomszédok mindenünnen összeszaladtak. A férfiak Csurkát, az asszonyok Pigunajkát igyekeztek lefogni. Rángatták, cibálták őket, de sehogy sem tudták a civakodókat szétválasztani. Végül is vízért futottak a folyóra s azzal öntözték a verekedőket.

– Hé, asszony – mondja Csurka –, várj csak! Úgy látszik, kilyukadt a telő, mert becsorog az eső!

Végre szétválasztották őket.

Csurka leül, számlálni kezdi a vérhólyagokat, Pigunajka is leül, dörzsöli bedagadt szemét.

– Mi történt? – kérdezik a szomszédok.

– Semmi – panaszolja Pigunajka –, csak azt álmodtam, hogy vörös bogyót szedtem. Ez pedig csalhatatlan előjel – veszekedést jelent.

S ugyan ki más tudná, ha nem ő, hiszen vörös bogyót látott álmában és lám, össze is veszett a férjével.

A FAKANÁL

Közel-e, távol-e, nem tudom hol, élt egyszer egy öregapó.

Az öregapó minden vagyona egy hánCBSból font szita, egy ezüst vízmerőkanál és egy fakanál volt. Egyebe semmi se volt.

Így éldegélt magában.

Hát egyszer meghallotta, hogy a szomszéd telephelyen a gazdag sámán halotti emlékűnnepet ül.

Az öreg elment az ünnepre és magával vitte a szitáját is.

De nem akármilyen szita volt az. Akár homokot tesznek bele, akár havat, csak meg kell rázni, mindjárt mindenféle étel hull belőle.

Amikor az öreg megérkezett a sámánhoz, a szitát a kampóra akasztotta, úgy lépett be a házba.

A sámán szolgálai megvendégelték az öreget bogypálinkával. Az öreg csak ült és ivott.

Amíg a házban poharazgat, a sámán kimegy az udvarra és látja: a kampón egy fonott szita függ.

Fogta a szitát és rázni kezdte. Hát csak úgy hullanak a kalácsok, lepények és sütemények a szitából.

„Hm – gondolja a sámán – ez aztán jó kis szerszám!”

Vette a szitát és elrejtette.

Az öreg lassan hazafelé szedelőzködött. Odamegy az akasztókampóhoz és látja: nincs a szita. Keresi, keresi, sehol se találja. Haragra gerjedt az öreg, de nincs mit tenni, hazament a szitája nélkül.

Másnap az öreget ismét meghívta a sámán, akkor az ezüst merítőkanalat vitte magával.

Azonban az öreg merítőkanala sem volt mindennapi. Ha megfordítják, mindjárt bor folyik belőle.

Amikor az öreg a sámánhoz ért, a kanalat a kampóra akasztotta, úgy lépett be a házba.

Leül a házban, bogypálinkát iszik. Amíg poharazgatott, a sámán kiment az udvarra. Látja: az akasztókampón ezüst merítőkanál függ. Fogja a kanalat, megfordítja, hát csakúgy ömlik belőle a bor. Akármennyi kifolyt, akármennyit megivott, csak nem apadt el a forrása!

Gondolja magában a sámán:

„El kell lopni a merítőkanalat is.”

És ellopta.

Indul az öreg, nézi, hát nincs a merítőkanál sehol.

Kereste, kereste, végül is hazament.

A harmadik napon megint kezd szedelőzködni az öreg, hogy elmegy a sámánhoz. Odamegy a hombárjához, nézi: a fakanalán kívül semmije se maradt.

Ez a kanál, fából volt ugyan, mégse volt akármilyen.

Fogta az apó a kanalát, hátára vetette, s útra kerekedett.

Megint bement a sámán házába, a kanalat pedig az akasztókampón hagyta.

Alig ült le a vendégek köze, alig látott neki a bogypálinkának, hirtelen hallják a vendégek: az udvaron csattogás, kiáltozás, lárma...

Kiszaladnak a házból, hát látják: a fakanál döngeti a sámánt.

Az meg rimánkodik, kiabál:

– Jaj, ne ölj meg!

A fakanál meg csak ugrál a hátán: döngeti a tolvajt.

Ismét kiáltja a sámán:

– Jaj, ne ölj meg, odaadom a szitát...

– Nem – mondja az öreg –, nekem még egy merítőkanalam is volt.

A sámán beszaladt a házába, kihozta a szitát meg a merítőkanalat és átadta az öregnek.

Most végre rászólt az öreg a fakanálra:

– Jól van, hagyd abba a tolvaj döngetését. Megkapta már a magáét.

Fogta fonott szitáját, ezüst merítőkanalát meg fakanalát s elindult hazafelé.

Attól fogva mindig otthon maradt, a sámánhoz sem ment el többé soha.

Így élt az öregapó. Közel-e, távol-e – nem tudom.

AZ ÓRIÁS HÚSOSDERELYE

Élt egyszer két fitestvér. Egyszer a fiatalabb is meg az, idősebb is elment más-más helyre vendégségbe. Mikor haza tértek, azt mondja az idősebb fiú az öccsének:

– Öcsém, én olyan háznál voltam, ahol egyetlen hatalmas húsosderelyét ettem, de olyan nagyot, hogy azt el sem lehet mondani.

– Hát mekkora volt az a derelye?

– Bizony igen nagy volt! Akkora, hogy hatan egyetlen húsosderelyét ettünk, de három nap s három éjjel sem tudtuk a burkot átfúrni. Végre az ötödik ember átfúrta. Mindannyian a húsosderelye belsejébe jutottunk. Amint a belsejét ettem, egy kőoszlophoz értem, amelyen ezt olvastam:

„Ha innen meg tizenöt mérföldnyit eszel, csak akkor érsz ám a töltelékhez!”

Ilyen óriás húsosderelye volt.

AZ ELMARADT SEGÍTŐTÁRSÁK

Egy kunyhóban élt egy öreganyóka.

Egyszer elindult, hogy nádat hozzon, amikor a nádat tépte, megvágta a kezét.

Így szólt az anyóka:

– Megállj nád, tüzet hozok s elégetlek.

Hazament és mondja a tűznek:

– Tűz, elviszlek téged, hogy égesd el a nádat.

A tűz azt mondja:

– Hisz jószerint szikrát szórni sincsen érkezésem.

– No, ha nem jössz, vízért megyek, egyszeriben kioltalak.

A víz azonban azt mondja:

– Hisz jószerint bugyborogni sincsen érkezésem.

– No, ha nem jössz, megyek s hozom a disznót, hogy kiigyon téged.

Az anyóka elment a tajgába a vaddisznóért.

– Disznó, elviszlek magammal, hogy idd ki a vizet.

A disznó azt mondja:

– Hisz jószerint még rőfögni sincsen érkezésem, nemhogy a vizet kiinni.

– No, ha nem jössz, hívom a vadászt, hogy megöljön téged.

Az öreganyó ment, mendegélt, végre elért egy házhoz. Ott egy vadász fonalat font a vadfogóhálóhoz.

– Gyere, vadász, elhívlak, öld meg a vaddisznót.

A vadász így válaszolt:

– Fonalam megfogni sincsen érkezésem.

– Hát te is ellenszegülsz? Akkor hívom a patkányt, hogy rágja szét a fonalat.

Sarkon fordult az öregasszony és elment a patkányhoz.

– Patkány, gyere vélem, rágd szét a vadász fonalat.

A patkány így válaszolt:

– Hisz jószerint még cincogni sincsen érkezésem.

– Hát te is ellenszegülsz? Akkor hívom a macskát, hogy megöljön.

Az öreganyó elment, odaért a macskához.

- Macska, gyere velem, öld meg a patkányt.
 - Hisz jószert miákolni sincsen érkezésem.
 - Ti mindannyian ellenem szegültök!
- Megharagudott az öreganyó és hazatért.

A SZEGÉNY ÉS A GAZDAG ÖREG

A szegény ember a feleségével élt, a gazdag ember is a feleségével élt.

Egyszer a szegény öreg vadászni ment, vette tüzszerszámát, baltáját, vadfogó hálóját és elindult arra a helyre, ahol bogyót szoktak szedni.

Ott rengeteg fagyalbogyó volt. A szegény ember úgy jóllakott, majd szétdurrant, azután bogyókat dugott a fülébe, orrába, szemébe, szájába és lefeküdt.

A tajgából kiszaladt egy nyúl.

„Mitől halt meg ez a szegény öreg? – töprenkedett. – Talán bizony szomjan veszett vagy éhen halt? Nem, ez nem lehet, hiszen orra, füle, szeme, szája tele van fagyalbogyóval. Talán bizony megfagyott? Nem, ez sem lehet, hiszen van baltája és tüzszerszáma.”

– Tajga vadjai! – kiáltott a nyúl. – Gyertek, hurcoljuk el szegény öreget!

Ekkor mindenfelől odafutottak a nyulak, görények, mókusok, rókák és más állatok.

Megragadták kezénél, lábánál fogva és vonszolni kezdték.

Beledobták a vízbe, azzal el akartak menni.

Akkor odaért az öreg felesége és így szólt:

– Hogy tudom én innen elcipelni? Gyertek, hozzátok haza.

Az állatok hazacipelték.

Az anyóka beengedte a nyulakat és a többi állatot a kunyhóba, az ajtót azonban gyorsan bezárta utánuk, betömte a kemence száját s ekkor botot ragadott. Talpra szökött az öregember is, és az anyókéval együtt sorra agyonverték az állatokat. Valamennyit megölték, egyetlen nyulacska menekült meg csupán, mert ki tudta nyitni a betömött kemencenyílást és azon át eliszkolt. Amikor a nyúl a kéményen keresztül futott, fülét bepiszkolta a fekete korom.

Az öregember és az anyóka megnyúzta az állatokat s a bőröket felaggatták a gereznafára.

Odavetődött a gazdag öreg felesége s amikor meglátta a sok gereznát, kíváncsian kérdezte:

– Hogy tudtatok ilyen nagy zsákmányt ejteni?

– Hál csak úgy agyonverdestük őket.

Amikor a gazdag öreg felesége hazaindult, adtak neki egy mókuszprémet. Hanem az a heverőre dobta a gereznát és így szólt:

– Majd ejtünk mi vadat magunknak.

Amikor a gazdag öreg felesége hazaért, mindent elbeszél a férjének.

A gazdag öreg fogta tűzszerszámát, baltáját, vadfogóhálóját és útnak indult. Elért arra a helyre, ahol a szegény öreg bogyót gyűjtött. Amikor odaért, pukkadásig falta magát fagyalbogyóval. Azután ő is bogyót dugott a fülébe, orrába, szemébe, szájába és lefeküdt.

A tajgából kiszaladt egy nyúl.

„Mitől halt meg ez a gazdag öreg? – töprengett. – Talán bizony szomjan veszett vagy élten halt? Nem, ez nem lehet, hiszen orra, füle, szeme, szája tele van fagyalbogyóval. Talán bizony megfagyott? Nem, ez sem lehet, hiszen van baltája – tűzszerszáma.”

– Tajga vadjai! – kiáltotta a nyúl. – Hurcoljuk el szegény öreget!

Ekkor mindenfelől odafutottak a nyulak, görények, mókusok, rókák és más állatok. Megragadták az öreget kezénél, hibánál fogva és vonszolni kezdték hazafelé.

Hirtelen odaszaladt egy nyúl. Füléig tiszta hófehér, füle azonban fekete, mint a korom.

És megszólalt a feketefülű nyúl:

– Megálljatok, nyulak! Becsapnak minket az emberek! Be akarnak csalni a kunyhóba, és mindannyiunkat megölnék. Sokkal jobban tesszük, ha bedobjuk az öreget a vízbe.

Bedobták hát a vízbe és szétszaladtak.

A gazdag öreg kimászott a vízből, megragadta baltáját és az állatok után vágta. Egyetlen nyulat ütött le a lábáról. Megfogta ezt a nyulat, így csak ezt az egy vadat ejtette el.

A TENGER ÚRNŐJE

Élt egyszer a folyó torkolatánál egy öregember. Halászgatott. Ez az öregember egy medvét nevelt. Olyan gondosan óvta, mint a tulajdon gyermekét. Ha halászni indult, a medve vele ment.

Egyszer az öreg, megpillantva egy borjúfókát, így szólt a medvéhez:

– Elejtem ezt a fókát s bőréből kötényt varrok neked. Te csak őrizd a csónakot!

Óvatosan lopakodott a fóka közelébe az öreg – s a bunkóval rásujtott. A fóka elkábult, az öreg megragadta úszólábánál fogva.

A fóka azonban húzta, vonszolta az öreget. Levitte egész a tenger fenekére.

Másnap az öreg nagy házban ébredt. Mellette a fóka. Ajtó sehol. A házban tűz, edények, fókabőrök. A fóka pedig gyönyörű foltos fajta volt.

– Hát én meg hová kerültem? – töprengett az öreg.

Megszólalt a fóka:

– Meg akartál ölni. Miért?

– Ember vagy te, vagy fóka?

– Én a tenger úrnője vagyok.

„Micsoda baj – gondolta az öreg –, majd hogy meg nem öltem a tenger úrnőjét.”

– Add nekem a medvédet – mondta a fóka. – Ha megtagadod tőlem, megöllek.

– Odaadom, csak könyörülj rajtam.

A fóka folytatta:

– Beszéld el, hogyan élsz, miért dolgozol?

Az öreg nyomban beszélni kezdett:

– Már koros vagyok, a Tim folyó torkolatánál lakom, egy kunyhóban. Egymagamban élek, halászgatva, fókára vadászva. Ősszel és télen erdei vadak után csapázok. De néha van úgy, hogy csak kevés halat és fókát zsákmányolhatok – mondta végül az öreg.

– Dobjál dohányt, meg különféle ételeket a vízbe. Akkor sok fókát és halat küldök majd neked.

– Hogy juthatok most haza?

– Adok majd egy csónakot neked s én is veled megyek a medvéért.

Szerencsésen megérkeztek az öreg kunyhójához.

Itt az apó így szólt a medvéhez:

– No, átadlak a tenger úrnőjének.

– Így. Én pedig három évig küldök neked halat és fókát.

S amint a fóka ígérte, úgy is lett.

Három éven át egyre jöttek az öreghez a halak és a fókák.

Meggazdagodott.

Csakhogy ez nem igaz. Ez csak mese.

A JÓSZÍVŰ ÖREGAPÓ

Élt valamikor egy öregember és egy öregasszony. Az öregasszony jávorszarvas-bélből fonalat sodorgatott. Egyszer is, amint kész lett a fonal, azt mondta az öregembernek:

– Eredj, öreg, add el.

Az öreg útközben találkozott néhány emberrel: egy macskát vittek. A király takaróján aludt, azért a tüzes tóhoz vitték.

Az öreg megkérdezte:

– Hova vizitek?

– A tüzes tóhoz visszük és beledobjuk.

Az öreg azt mondta:

– Adjátok el nekem.

Meg is vette. A szolgák elmentek, az öreg pedig hazatért.

Az öregasszony otthon összeszidta:

– Minek vetted ezt meg?

Az öreg a kéményhez kötötte a macskát és lefeküdt aludni. Másnap reggel az asszony ismét fonalat font. Az öreg megint elment, ismét találkozott a szolgákkal: egy szukát cipeltek. Azt mondja az egyik:

– Ugyan, vedd meg ezt is.

Az öreg megvette. Amikor hazaért, az asszony megint megszidta:

– Miért vetted meg?

Másnap reggel megint font fonalat az asszony, az öreg ismét elment vele s újra találkozott ismerőseivel, akik egy félig agyonvert vízi állatot vittek. Ezt is megvette az apó és hazaballagott.

Amikor az öreg egy lékhez ért, a vízi állat nem akart a folyótól megválni.

– Öregapám! Hogy menjek a partra, amikor a víziember gyermeke vagyok, csak a földi embereket jöttem megnézni, de közben elaludtam az emberek királyának az ágyán. Te megmentettél azoktól, akik agyon akartak ülni, ezt az apám meghálálja majd. Nosza, öreg, menjünk, dugd a fejed a lékbe.

– Hogy mehetnék én a vízbe?

– Sose törődj vele, tedd csak ide a fejed.

Ekkor az öreg a lék szélén hirtelen elaludt, kis idő múlva arra eszmélt, hogy már a víz alatt van, s éppen úgy jár a vízben, akárcsak a földön. A víziember vele együtt ment. Egyszer csak azt mondja az öregnek:

– Megérkeztünk.

Egy ajtóhoz értek. A víziember meghajtotta magát, beljebb még egy ajtó volt, ott ismét meghajolt. Akkor a vízikirály elé értek, ott megint fejet hajtott. Megszólalt a király:

– Mit hajlongsz?

– Apám, én elmentem a föld népét megnézni, aztán a király ágyán elaludtam, és ez az ember megmentett az agyonveréstől. Megfizetsz-e neki?

A vízikirály az öreghez fordult:

– Mire van szükséged, arany kell-e néked? Hány kordéval adjak?

– Nem kell nékem arany, ott fent lóg egy zacskó, azt add nékem.

A király szomorúan lehajtotta a fejét:

– Hogy adhatnám azt oda?

Ekkor a király fia így szólt:

– Ha nem adod neki, én elmegyek, hogy gondját viseljem az öregnek. Apám, igazán nem adod neki?

– Hadd el, vidd hát, ha akarod.

– Adj egy libát is ráadásul.

– Vidd, ha akarod.

Fogta az öreg a zacskót s a libát és elvitte. Az apóka a lék szélén ébredt fel. Amikor hazaért, az öregasszony megint szidni kezdte:

– Miért hordasz ide macskát, kutyát?

Az öreg a libát a kéményhez kötötte, a drága zacskót meg föléje akasztotta és lefeküdt aludni. Amikor felébredt, a házban már virradt. Kiment az utcára, hét a csillagok még ragyognak. Miért virradt meg a házban? Visszament a házba, a liba helyén egy ember állt, s az öreg a házban sok ruhát meg ládát látott, kabátja pedig selyemmé változott.

– Honnan került mindez?

Mikor megvirradt, látják: a házban minden csupa arany és ezüst. Örült most már az öregasszony.

Ekkor bejött egy szolga:

– Add ide a zacskót.

– Nem adom – felelte az öreg.

Bejött egy másik szolga is:

– Komám, fogd csak meg!

Az egyik elkapta az öreget, a másik pedig a zacskót ragadta meg, és kiszaladtak a házból.

Az öreg ismét szegény lett. Szomorúan elengedte a macskát és a kutyát.

A két állat így beszélgetett:

– Gyerünk, menjünk, keressük meg az öregnek a zacskót.

A macska felült a kutya hátára, így átúsztak az Amuron s egy szálláshoz értek.

– Cimbora, te menj a víz fenekén, én meg megyek a színén.

A macska előbb odaért. A szállás közepén várta, várta a kutyát, hanem az egyre késett. Végre elunta a várakozást a macska, bement az egyik házba. Látja, hogy a heverőn egy leányka ül, s mélyen alszik. A zacskó ott függött egy szegen. A macska felborzolta szőrét, foga közé kapta a zacskót, s kiszaladt a házból. Végre megérkezett a kutya is.

– Hol kószáltál ilyen sokáig?

– Keresés közben elmaradtam.

A macska ismét felült a kutya hátára, úgy úsztak át a folyón, de amikor az Amur közepéhez értek, a macska hirtelen elejtette a zacskóit. Kiúsztak a partra.

– Hogy ejtetted el?

– Amikor fészkelődtem, véletlenül elejtettem.

A kutya meg a macska összeverekedtek. A macska elindult a folyó fenekén, a kutya pedig a víz színén. A kutya hirtelen meglátott a vízben egy halat, fogával utánakapott. A hal egyik oldala ezüst, másik oldala arany volt. Kihúzta a kutya a vízből, felharapta a hasát, ott megtalálta a zacskót. Végre a macska is megérkezett. Nagy örömmel indultak el a partról, s amint hazaértek, a zacskót felakasztották régi helyére a házban. Az apó meg az öregasszony melyen aludtak. Az ember felébredt álmából, hát látja: a háza ismét gyönyörű lett. Az öregasszony is örvendezve serkent fel.

A két öreg gazdag lett, halálukig volt mit enniük.

A LEÁNYKA MEG A BÉKA

Élt valamikor hét fiúcska meg egy leányka. Testvérek voltak. Egyszer, amikor jurtájuk előtt játszottak – egy bottal dobálták az egymáshoz közel felállított csövecskéket – hozzájuk szegődött játszani egy mókus. Az egyik fiúcska véletlenül elütötte a mókus lábát. Megharagudott a mókus, otthagya őket és fenyegetőzött: másnap sok társával együtt eljön és mindnyájukat agyonveri. A testvérek megijedtek s tanakodni kezdtek, hogyan menekülhetnének meg a mókusok támadásától. Végül a legidősebb azt ajánlotta, hogy másszanak fel az égbe. Ebbe mindnyájan beleegyeztek. Akkor a legfiatalabb azt mondta:

– De mit tegyünk nővérkénkkel, hiszen ő nem tud az égbe felmászni, és a tajgában nem lehet elrejteni, mert a mókusok megtalálják és megölik.

Törték a fejüket, törték a fejüket, végül így határoztak: gödröt ástak a pitvarban és oda rejtették nővérkéjüket, feje fölött piciny kis nyílást hagytak, amelyen keresztül lélegezhetett. Mellére bőrzacskót tettek, tele szarvasvérrel, azután betakarták földdel. Mikor a legidősebb testvér fellőtt egy nyílvesszőt, s a nyíl befűrődött az égbe s ott maradt. A következő testvér is fellőtt egy nyílat, az előző nyíl alsó végébe, a harmadik testvér is fellötte nyílat, a második végébe. Mindaddig eregették így nyilaikat, amíg mindegyik ki nem lőtte az utolsót is. Ezekon a nyilakon, amelyek valóságos rudat képeztek a földtől az égig – felmásztak az égbe. Mászás közben az utolsó, a legfiatalabb, sorra felszedte mind a nyílvesszőket.

Másnap egész csapat felfegyverzett mókus érkezett, keresték a testvéreket, de sehol sem találták őket. A mókusok faggatni kezdték a jurtabeli tárgyakat, de sem a kanalak, sem a bögrék nem kottyantottak el semmit a testvérekről. A vásott halbőrcsizmák azonban elárulták, hová lettek a testvérek s hogyan ásták el nővérkéjüket a pitvarban. Akkor a mókusok lándzsáikkal megszurkálták a pitvar földjét és eltalálták a bőrzacskót: a vér felfröccsent a föld alól. A mókusok azt hitték, hogy megölték a leánykát, összezártak minden edényt s hazavonultak a tajgába.

A nővérke kibújt bűvóhelyéből és büntetésül széttépte a halbőrcsizmákat s egyre azon tanakodott magában, mit is fog most egyedül csinálni? Félt, hogy a mókusok újra megjelennek, s elindult testvéreit keresni. Ment, mendegélt és eljutott egy jurtához, amelyben egy kis béka lakott. A béka látván, hogy a kislánynak jó ruhácskája van, hízelegni kezdett neki, majd elvette minden ruháját, magára öltötte, meztelenül hagyva a kisleányt. Egyszer csak felugattak a kutyák, mire a béka így szólt:

– Most két orocs legény jön ide, közülük az egyik majd meglátja, milyen szép ruhám van, s engem nyomban feleségül vesz, téged meg elkerget.

Még be sem fejezte, máris kilépett a jurtából, hogy köszöntse az orocsokat. A szegény leányka szégyenletében verni kezdte fejét egy bottal. A bot szétnyílt, a leányka belebújt. A két orocs ifjú. belépett a jurtába. Az idősebbik leült a béka mellé – a fiatalabb pedig amellé a bot mellé ült, amelybe a leányka bújt. Az idősebbik elkezdett beszélgetni a békával, a fiatalabb meg unalmában a botot kezdte faragni késével. Egyszer csak a botból kibuggyant egy vércsepp. A fiú ijedtében eldobta a kést meg a botot és kiszaladt a jurtából. Az idősebb, mikor látta, hogy öccse kiment, magával víve a békát, szintén hazaindult.

Útközben a fiatalabb testvérnek eszébe jutott, hogy kését a jurtában hagyta. Visszafordult érte. Amikor odaért a jurtához, először lopva beleselkedett. Hát látja, egy meztelen kislány ül ott. Nekibátorodva kitérte az ajtót s elkapta a kisleányt, aki ismét el akart bújni a botba, de már nem volt ideje. Ekkor a leányka elmesélte testvérei történetét s elpanaszolta azt is, hogyan fosztotta meg őt a béka ruháitól. A legény, ahogy tudta, betakargatta a leánykát és elvitte az édesapjához.

Otthon apjuk először az idősebb fiút meg a békát hallgatta meg, csak azután került sor a fiatalabbra meg a leánykára, Szó szót követett, az öreg kérdezősködni kezdett: kik ők, kik a szüleik és hol élnek. A béka hancegni kezdett testvéreivel:

– Majd én megmutatom, kik a testvéreim, adjatok csak egy vödröt.

Kapta a vödröt, lement a folyóra, vizet mert békástul és felhozta. Ahogy az öreg meglátta őket, a békát azonnal elkergette, a leánykát

meg kérlelni kezdte: keresné meg testvéreit. A leányka kiment a tajgába, odaállt egy nagy nyírfa alá és hívni kezdte testvéreit.

Enduri meghallotta szavát. Mind a hét testvér lejött, mindegyik hozott magával egy-egy öltözet ruhát. A leányka abba a ruhába öltözött, amit a legidősebb öccsétől kapott, azután valamennyiüket elvezette az öreg orocshoz.

Ahogy az öreg megpillantotta a testvéreket a jurta bejáratában, selymet terített szőnyegül, kedvesen fogadta a vendégeket. Nagy lakomát csaplak. A fivérek elmesélték, hogy Endurinál laknak az égben, és arra kérték az öreget, ne bánjon rosszul testvérekjükkal. Három napig időztek ott, azután elmentek.

A leányka pedig boldogan élt az öreg orocs kisebbik fiával...

AZ ELŰZÖTT VADÁSZ

Egyszer néhány nanaj vadászni indult. De mire a kiválasztott vadászterületre értek, egyik társukkal összevesztek s elűzték maguktól. A kiközösített vadász elindult hazafelé. Útközben összetalálkozott egy nem-nanaj emberrel. Mivel látta, hogy szán és eleség nélkül jár, magához hívta. Kunyhót építettek, íjas csapdákat készítettek. Az idegen nyomban el is indult, hogy felállítsa azokat az erdő különböző helyein, de meghagyta a vadásznak, hogy készítsen még több íjas csapdát és hurkot. Az idegen néhány nap alatt több száz vadfogó tört állított fel mindenfelé s akkora zsákmányt vitt a vadásztanyára, hogy a nanaj alig győzte lenyúzni az állatokról a bőrt. Egyszer megkérdezte az idegen:

- Nem akarsz inkább friss halat? A sok hús már unalmas.
- Ugyan, hol fognál, a folyók már mind befagytak?
- Holnapra lesz – felelte az idegen és kását dobott a tűzbe, miközben ezt mormolta:

– Tűz, tűz, adj friss halat!

Reggel nyílvesszővel átlukasztott tokhallal tért haza.

Egyszer az idegen, amikor ismét a csapdákhöz indult, azt mondta a vadásznak:

– Vigyázz, ne légy a tűzre *tungda*-fát, mert abból nagy baj kerekedik.

A nanaj gondolkozóba esett: miért kerekednék abból baj?

Összehasogatott egy nyalábnyi tiltott fát és a tűzre vetette.

Ekkor az idegen hirtelen megjelölt a tűzben és így kiáltott:

– Miért pusztítottál el engem? Én ettől a fától származom! Most elpusztulok, közös pásztánk egyedül a tied lesz. Gazdag leszel, de nem sokáig élvezheted gazdagságodat! S azzal az idegen eltűnt.

A nanaj hazatért falujába, eladta a sok szőrmét, meggazdagodott, de egy év múlva meghalt.

A szerencse oktalan ölébe hullott, aki nem tudott élni vele.

A KETEN FOLYÓ NEVE

Régen a Keten folyónak nem volt neve, a nanajok csak Oninak emlegették, ami egyszerűen annyit jelent: folyó.

Ősidőktől fogva ehhez az Oni folyóhoz járt vadászni téli időben egy nanaj vadász.

Az egyik télen, amikor megint ezen a területen vadászott, a faluban maradt felesége meghalt.

Egyik éjjel ajtócsikordulásra riadt fel a vadász: felesége lépett kunyhójába. Nem akart hinni szemének, azt gondolta, az ördög jött hozzá felesége képében.

Az asszony a vadász számára érthetetlen szavakat mormolt:

– *Toldzso-moldzso*.

A nanaj felkapta vadászlándzsáját és azt kérdezte:

– Hát az meg mi?

– *Tamir-mamir* – válaszolta az árnyék.

– Hát az meg mi? – kérdezi megint a nanaj s felragadott egy égő hasábot.

– *Golontangi* – válaszolta az árnyék.

Ekkor a nanaj a jelenés arcába vágta a lobogó husángot, mire az eltűnt. Egész éjjel távoli jajgatás hallatszott.

– *Ketella, ketella*, majd megöltek, majd megöltek.

S ettől az időtől kezdve az Oni folyót és vidéket a nanajok Ketennek nevezik.

AZ ELSŐ SÁMÁN

Valamikor régen az első nanajok utódai haláluk után újjászülettek.

Az első emberpár igen magas kort ért meg s élemedett fiával, Doldzsu Hodajjal együtt halhatatlanságot élvezett. Az igen öreg Doldzsu Hodaj gyermekei, ha meg is haltak, helyettük minden alkalommal új emberek születtek. Így az emberiség hamarosan megsokasodott. Száma annyira megnövekedett, hogy aggasztani kezdte az öregeket, az első emberpárt.

Egyszer Doldzsu Hodaj így szólt apjához:

– A földön olyan sok a nép, hogy nincs több hely számukra. Meg kellene szüntetni az emberek újjászületését. Ha én nem leszek halhatatlan, akkor megszűnik az újjászületés is.

Ekkor Doldzsu Hodaj elment egy barlangba, amelynek bejáratát apja hatalmas kővel zárta el.

Múltak az évek. Az öregember és az öregasszony elvégezte gyermekéért a halotti megemlékezést, régi szokás szerint elkészítette a fanyát.

Az emberek újjászületése azonban csak nem akart megszűnni. Ekkor az öregasszony így szólt férjének:

– Az emberek nem halnak meg, csak a mi Doldzsu Hodajunk pusztult el.

A két öreg elment a barlanghoz. Elfordították a követ, megnyitották a bejáratot. Az öregasszony fogott egy friss állatbőrt s azzal zárta el a barlang nyílását:

– Sok esztendőnek kell elmúlnia, s amikor a bőr utolsó része is elrothad, akkor majd megszűnik az emberek újjászületése.

Az anyóka jóslata beteljesedett. Egyszer az öreganyó így szólt férjéhez:

– Holnap a bőr utolsó darabja is elrothad, s gyermekünk, Doldzsu Hodaj is meghal. Vele együtt az emberek nagy tömege is elpusztul majd, s ezek már nem születnek újjá. Ezért gondolnunk kell majd arra, miként temetjük el őket, hogy fogunk megemlékezni róluk; a halottakat nem szabad temetetlenül hagyni.

Másnap reggel valami szokatlan dolog történt a földön. Egy nap helyett három égitest kell fel az égen. Fényüktől az emberek

majdnem megvakultak, melegüktől sorra elpusztultak. A három nap olyan erősen tűzött, hogy a föld lángot fogott, a folyók vize felforr. Ha a halak játszadozva kiugrottak a vízből, lehullott pikkelyük. Éjjel, amikor a három nap lenyugodott, három hold kell fel. Olyan fényesen világítottak, hogy az emberek aludni se tudtak.

Az emberiség tömegesen kezdett pusztulni. Az öregapónak eszébe jutott, hogy a halandóságot meg kellene állítani.

Éjjel kemény kőből kis kunyhót épített. Miután elkészült, elrejtőzött benne a három nap perzselő sugarai elől. Erős íjat és nyílvešzőket készített magának. Amikor minden elkészült, az öreg megvárta a nappali égítetek lehanyatlását, s amikor az első már lefelé tartott, akkor megcélozta és belelőtt. Az egyik nap eltűnt. Az öreg belelőtt a másodikba is. A másik nap is eltűnt. Most már, akárcsak azelőtt, egy nap világított csupán.

Az öreg megvárta a három hold feljöttét. Amikor megjelentek, belelőtt az elsőbe. Az egyik hold eltűnt. Az öreg belelőtt a másodikba is. A másik hold is eltűnt. Most már, akárcsak azelőtt, egy hold világított csupán.

A természet visszanyerte korábbi képét, de az emberek újjászületése megszűnt.

Az öregember azonban aggódni kezdett:

– Mit csináljunk az elhunytakkal? Valamennyit el kell temetnünk, valamennyiüknek meg kell rendeznünk a halotti megemlékezést. Ezek az emberek mind jók voltak, valamennyiüknek el kell jutni a buniba, a túlvilágra, ahol új, boldog élet várja őket. Mi, öregek, nem tudunk segíteni valamennyi halotton, segítő társakra van szükségünk.

Az aggódó öreg lefeküdt aludni. Álmában hatalmas fát látott, amelynek törzse olyan vastag volt, hogy száz ember sem tudta volna átfogni. Megtudta, hogy ezt a fát Csengős Fenyőnek hívják. Kérge férgemből állott, gyökerei pedig óriási kígyók voltak. Levelei kerek fémtükrök, virágai harangocskák, csúcsán pedig fémagancsok villogtak.

Az öreg felébredt, álmát azonban eltitkolta az anyóka előtt. Fogta nyilát és íját s elment megkeresni a Csengős Fenyőt. Nem sokáig kellett keresnie. Egyszer csak megtalálta a fát. Megállt alatta az öreg, megcélozta a tetején ragyogó fémagancsokat, néhányat lelőtt

közülük és bedugta őket iszákjába. Lelőtt még néhány fémtükröt és harangocskát. Zsákmányával visszatért kunyhójába. Becsukta az ablakokat és az ajtót, becsukott minden külvilágba vezető nyílást. A füstlyukat azonban elfelejtette bezárni. Egymás után szedte elő zsákmányait az iszákából. Hanem amikor a fémagancsot kivette, az kiugrott kezéből s a füstlyukon át az utcára repült. Ez történt a fáról szerzett többi zsákmánnyal is. Az öreg heverője alá rejtette iszákját és szomorúan lefeküdt.

Újból álmodt látott: földig érő szakálló, galambősz öreg állított be hozzá:

– Kiválasztottalak, hogy nagy sámán legyél. Egyedül azonban nem tudsz segíteni az összes halotton. Nyisd ki hát kunyhód füstlyukát és engedd szabadon a Csengős Fenyőről szerzett zsákmányodat. Elrepülnek majd a világ minden tájára, ahol olyan emberek élnek, akik alkalmasak arra, hogy nagy sámánokká legyenek. A sámánfa minden darabjából maradjon nálad is egy-egy, fogd és zárd el őket. Menj el az erdőbe, szerezz magadnak medve-, farkas- és hiúzbőrt, varrj olyan sapkát, amilyent az én fejemen látsz, tetejére erősíts fémagancsot és csengőket, melledre és hátadra függeszt kerek fémtükröket, ezek védik meg testedet azoktól a nyílvevesszőktől, amelyeket a sámánság ellenségei lőnek majd feléd. Csinálj magadnak övét, az öv és a dob visz majd át, amikor csak akarod, a buniba. Segítőd a Buccsu szellem és a Kori madár lesz. Ezeken térsz majd vissza a buniból.

Az aggastyán eltűnt. Reggel az öreg kinyitotta a füstlyukat, kioldotta az iszákot, kitakarta valamennyi tárgyat. Egy szempillantás alatt kirepültek a földkerekség nyolcféle hitű embereihez, azokhoz, akik alkalmasak voltak arra, hogy sámánokká legyenek.

Ettől kezdve el tudták temetni a halottakat, a sámánok pedig benépesítették az egész világot.

HOGY KELETKEZTEK A ROVAROK?

Valamikor élt két árva nővér. Felváltva dolgoztak. Egyik nap az egyik ment fáért, másik nap a másik. Egyszer az idősebb ment fát szedni, a fiatalabb meg otthon maradt a kutyával. Délben a kutya nyugtalanul ugatni kezdett, s emberi hangon szólalt meg:

– Rejtőzz el hamar, gonosz szellem közeleg.

A leány gyorsan a gyékény alá bújt, s már ott is volt a gonosz szellem.

– Vajon hová mehettek, aligha sikerült elrejtőzniük!

Egy ideig járkált, nevetgált, majd elment a házból.

Este a leány elmondta néniének a gonosz szellem látogatását, s figyelmeztette, ha ismét eljönne, egy perrel se veszítsen, hanem gyorsan rejtőzködjék el. Másnap a fiatalabb leány ment fáért.

Délben ismét megjelent a gonosz szellem. A leány emlékezve a figyelmeztetésre, gyorsan a gyékény alá bújt. A szellem megint beszélgetett magában s nevetgált.

A leány eleinte hallgatott, a szíve is sebesen vert, de hamarosan visszatarthatatlan nevetés fogta el. Nevetésével elárulta magát. A gonosz szellem azonnal kirángatta búvóhelyéről, maga mellé ültette s kedvesen nézett rá:

– Miért nem fészölöd meg a hajad, mennyi tetű van benne. Ki kell őket irtani.

A leány szabódott, erősködött, hogy nem igaz, majd odatartotta a fejét, hogy keressen benne a szellem. Az egy ideig nézegette a leány haját, majd így szólt:

– Lám, találtam egyet. Hová tegyem?

– Tedd a pad szélére, és öld meg.

– Nem lehet, mert igen nagy, nem fér oda. Nyisd ki a szád, hadd legyem bele.

A leány kinyitotta a száját, ekkor a gonosz szellem megragadta a nyelvét és tövestül kitepte. A leány holtan esett össze. A szellem visszaültette a padra, mintha élne, nyelvét pedig magával vitte.

Esté, amikor a fiatalabb nővér hazajött a fával, hiába hívta testvérét. Hirtelen megpillantotta a padon, s mikor látta, hogy mozdulatlan, mindjárt tudta, mi történt. Elindulta gonosz szellem

nyomán s ment, ment utána az erdőbe. Egyszer csak egy hombárra bukkant. Emberi kezekkel volt tele. A leány tovább ment, most egy emberi lábakkal meglakolt hombárra talált. Végül elért egy harmadikhoz is, ezt emberi fejekkel töltötték meg. A negyediknek a mennyezetéről emberi nyelvek lógtak alá. Bement a hombárba, kikereste nővére nyelvét, amely még meleg volt, s óvatosan tiszta kendőbe lelte. Tovább követte a gonosz szellem nyomát. Hamarosan egy magános házra talált, a gonosz szellem nővére lakott benne. Bement a házba, megmondta, kicsoda, s miért jött.

– Ne félj tőlem – mondta az asszony –, bár nővére vagyok, mégsem vagyok boszorkány, nem eszem emberhúst, bújj a kályha mögé, majd ha hazajön fivérem, együttesen megöljük, és én hozzád költözöm.

A leány beleegyezett. Nemsokára hazajött a gonosz szellem, egy őzet és egy embert hozott magával. Az őzet nővérének vetette, az embert pedig maga mellé tette s nekilátott a vacsorának.

Vacsora közben nyugtalanul nézegetett körül s egyre kérdezgette nővérét:

– Nem járt itt idegen? Emberszagot érzek.

Nővére megnyugtatta, hogy ő hozta magával az emberszagot, mivel emberek között járt. Mikor leszállt az éj, a szellem egy edény szélére telepedett s hamarosan mély álomba merült. Éjfélkor a leány és az asszony óvatosan felkelt. A gonosz szellemet belelökték az edénybe, gyorsan elővettek egy mozsártörőt s addig törték, amíg csak kása nem lett belőle. Reggel kivitték az edényt a ház elé s a gonosz szellem testét szétszórták:

– Te emberhússal táplálkoztál, csontjaid változnak apró rovarokká, amelyek az ember véréből szívják. Csontjaid apró szilánkjából legyenek muslincák, a nagyobb darabokból szúnyogok, a legnagyobbakból pedig legyek, pókok és bögölyök.

Menten hatalmas rovarfelhők jelentek meg és elszéledtek az egész világban. A gonosz szellem nővére elhagyta a házat és a leányhoz költözött. A halott nővér nyelvét visszavarrták, s mind a hárman boldogan éltek.

A TIGRIS MEG AZ EMBER

Kute, a tigris már régóta élt a tajgában. Azt gondolta: „Nálam erősebb nincsen a világon. Én vagyok a legerősebb.” Így járt-kelt, minden állatot ijesztgetett, körös-körül mind féltek tőle. Egyszer zsákmányt ejtve teleette magát és egy fa alatt pihent. Hallja, hogy valaki szólítja. Az ágon egy madár ült, Kua.

Azt mondja neki:

– Te valóban azt hiszed, hogy le vagy a legerősebb? Van nálad erősebb is!

Fektéből felugrott a tigris és feltekintett.

– Ki az, aki erősebb nálam? Beszélj?

A madár azt mondja:

– Az ember erősebb nálad, úgy bizony!

Így szólt és elrepült.

A tigris, mivel sohasem látott még embert, meg akarta ismerni. Elindult megkeresni. Ment-mendegélt – hát egy jávorszarvas került az útjába.

– Tán te vagy az ember? – kérdezi a tigris.

– Nem – mondja a jávorszarvas –, az ember egészen más; miért keresed?

Azt mondja a tigris:

– Csali éppen meg akarom nézni...

Feleli neki a jávorszarvas:

– Ugyan minek néznéd. Erősebb nálad, még meg is ölhet...

A tigris nevetett. Továbbment. Útjába került egy nemes szarvas.

– Te vagy az ember? – kérdezi ismét.

– Nem, én nemes szarvas vagyok. Miért keresed az embert? Ő erősebb nálad...

De a tigris nem hitte el s továbbment. Ment, ment s látja, hogy valaki két lábon áll és fát dönt. Akkor a tigris megbújt és méregetni kezdte. Majd közelebb lopódzott. Az ember észrevette a tigrist.

– Mit akarsz?

– Meg akarom nézni az embert.

– No, te ugyan rosszat találtál ki! – mondja az ember. – Te talán nem is tudod, hogy az ember erősebb nálad? Még rá nézni is

veszedelmes!

De a tigris most sem hitte el. Akkor így szólt az ember:

– Rendben van! Segítek neked. Csak előbb hozzá kell kösselek egy fához és meglátod az embert.

Úgy is lett, a tigrist hozzákötözte egy fához, elment, fogta a puskát és a tigris szeme közé lőtt. A tigris ordítani kezdett és kérte az embert:

– Eressz el, most látom – te, ember, erősebb vagy nálam.

Akkor az ember elengedte:

– Most pedig szaladj a tajgába, minél messzebb fuss és ne kerülj az ember útjába.

Azóta minden állat fél az embertől.

A COBOLY-LELKEK

Régen sok udehe élt. Még egy gyermek is el tudta a követ dobni egyik szállástól a másikig. A Koppi folyótól a Hadi öbölig, végig a tengerparton meg a Szihote-Alin hegyekben a folyók menten, mindenütt udehek éltek. Tűzhelyeikről felhőként szállt a füst az ég felé. A fehér hattyúk, amíg átrepültek egy szállás fölött, egészen feketék lettek.

Abban az időben a Himgari folyó mellett élt két testvér, Kanda és Egda. Egyszerű ember volt az apjuk. A testvérek nem tudom, kire ütöttek: akkorára nőttek, hogy azóta sem születnek olyan emberek. Termetre olyanok voltak, mint egy hetven évgyűrűs jegenyefenyő, erejük rettentő. Ahol elhaladtak, mély nyomok maradtak utánuk a földben. Ha Kanda és Egda síléceiken futottak, elhagyták még a repülő madarakat is. A rokonok között nem volt olyan vadász, mint Kanda meg Egda. A medvét már nem is tekintették zsákmánynak, pusztá kézzel fojtották meg. A tigris futtában fogták el, a párducot farkánál fogva ragadták meg.

De legjobban a coboly-vadászatot szerette a két testvér.

A coboly igen hamis vad. Sokáig csalogatja a vadászt. Űzője sem nem eszik, sem nem iszik addig, amíg a cobolyt nyomozza. Az pedig hurokban fut, kering, összekuszálja nyomait. Aztán beveszi magát az odúba, és füstöld ki, ha tudod!

De Kanda Egdával nem sokáig Űzte a cobolyt. Gyorsan fut ugyan, de a testvérek még gyorsabbak. Űzik-hajszolják a cobolyt, beszalad az erdőbe s máris odvában van. Kanda ekkor odaáll az odú elé, Egda pedig fél kézzel kidönti a fát. Ahogy meginog a fa, a coboly kiugrik az odúból. Kanda pedig készenlétben tartja sapkáját. Hová menekülhetne a szegény coboly?

Így vadászott a két testvér.

Nagybátyjuk pásztáján már az összes cobolyt összefogdosták. Más területen kezdtek coboly után nézni. Idegen pásztákon cserkészték.

Rossz néven vette ezt a többi vadász.

Így szóltak a testvérekhez:

– Ti a mi zsákmányunkat viszitek el. A mi vadunkat hordjátok, tehát minket halottszámba vesztek, mintha megöltek volna. Magatokra vessetek! Ebből vérré menő viszály lesz. Ítélni fogunk felettetek: miért öltetek meg bennünket!

De Kanda meg Egda csak nevettek ezen. Hengegtek erejükkel. Nem félnek a vérbosszútól. A törvényt nem félik. A bírótól sem tartanak.

– Nagy vadásznak mondják őket, nagy vadra járnak.

– Hát milyen vadat akartok? – kérdezi a bíró. – Ti az idegen vadat fogjátok, büntetés jár ezért.

– Kártérítést nem adunk, továbbra is cserkésszük a cobolyt – dölyfösködött a két testvér. – Addig vadászunk a pásztátokon, amíg el nem ejtjük a Coboly-gazdát.

Látja a bíró – Kanda meg Egda nem tisztelik a törvényt, nem hallgatnak a jó szóra, és haragra gerjedt. Jelvényét, pálcáját összetörte, szétszórta, s a szégyen a két testvér fejére szállt.

S ők újra elindultak cobolyra vadászni. Járnak, kelnek, hogy elejtsék a Coboly-gazdát. Még az öregektől hallották, hogy van olyan coboly, amelyik háromszor akkora, mint a többi, fekete, mint a szén, gyorslábú, mint a szél, s ha sokáig nézi az ember, bizony megvakul.

Összejárták az egész tajgát, de ezt a cobolyt nem tudták elfogni.

Amíg a Gazdát hajsolták, összefogdosták az összes cobolyt. Jó hasznot húztak volna a zsákmányból, de ha fogtak egyet s látták, ez sem az, az sem az, eldobták nyomban, szétszaggatták, hogy ne legyen haszna senkinek belőle.

A többi vadásznak nehéz lett az élete, semmiféle zsákmányra sem tudtak szert tenni.

De Kanda meg Egda látják, a maguk eszével a Coboly-gazdát sosem foghatják el. Elmentek hát a bíróhoz, meghajoltak előtte:

– Tudod-e, hol lakik a Coboly-gazda?

– Én kis ember vagyok – feleli a bíró –, honnan tudhatnám én! Kérdezzétek Onkut, a hegyek és az erdő gazdáját, ő bizonyosan tudja!

– Hát Onku hol lakik? – kérdezik a testvérek.

– A Szibote-Alin legmagasabb csúcsán, kövek s sziklák között. Ott él, kőházában. Hanem igen nehéz a hozzá vezető út. De meglátni megláthatjátok, ha ő maga is úgy akarja.

– Rendben van – mondja Kanda –, gyerünk, testvér.
És útnak indultak.

Eleinte sík vidéken haladtak, egy vörös folyóra bukkantak. Nyírfából csónakot faragtak és átkeltek a folyón. Ettől kezdve nyírfásban haladtak tovább. Elérkeztek egy sárga folyóhoz. Itt topolyafából vájtak csónakot. Átkeltek a sárga folyón is. Ettől kezdve fenyőerdőben haladtak tovább. Egy fehér folyócska került útjukba. Forr a folyó, zaborog, lobog, mint a forró víz, de a vize mégis hideg. Ha az ujjad belémártod, nyomban jéggé fagy. Nagy köveket görgettek belé a testvérek, úgy szökdeltek át a folyócskán. A túlsó parton cirbolyafenyő nőtt. Hallják a testvérek, hogy három holló meg három fülesbagoly kiáltoz.

Megy Kanda meg Egda, törik át magukat a fenyvesen. Sűrű az erdő, falként meredezik. Az ágak egymásba fonódnak.

Nekilátott a két testvér, döntögeti a fenyőt, keskeny ösvényt vág. Hátuk mögött azonban a ledöntött fák újra gyökeret eresztenek s teljes magasságukban felmerednek újra.

Volt út, nincs út, ismét áthatolhatatlan az erdő.

Így jutott el a két testvér egészen egy hegyig.

A hegyen pedig háromszirtű szikla meredezett. Olyan magas, hogy ha felnézel rá,, leesik a sapkád. A két testvér kezdett felfelé kapaszkodni. Itt hat holló s hat fülesbagoly kiáltozott. Kanda azt gondolta magában: „Úgy látszik, nem sok lehet már hátra a Gazda házáig.” Szólongatni kezdte hát. Fennhangon szólongatta, hívta. Kiáltásaitól hull-pattog a fák kérge, de felelet mégse érkezik. A két testvér tovább mászott.

Elfogyott az erdő, bokros kezdődött már. Nem is annyira a bokor, inkább a szikla sok. Minél tovább nyomulnak, annál több lesz a kő. Bukdácsolnak a sziklák között. Fölérnek az első kinyúló szirtre, megpihennek. Nekivágnak a másodiknak. A kövek megindulnak lábuk alatt, mintha csak valaki kilökdösné őket. Kanda meg Egda mind följebb hágtak, felértek a második szirtre. Leülnek, megpihennek. Nekigyürkőznek a harmadiknak... Egymás után tornyosulnak előttük a sziklák, szinte sorokban állnak. Nézik a testvérek: minél messzebb érnek, annál több a szikla, embert formáznak a kövek. Csapa eleven kőszál. Szemük nincsen, mégis figyelik a két testvért, megfordulnak utánuk. Valahogy

felkapaszkodtak a harmadik szirtre. A kövek kiugranak lábuk alól, nem lehet őket kézbe kapni. És fent kilenc holló s kilenc fülesbagoly kiáltoz.

Azt mondja Kanda:

– No, testvér, úgy látszik, elértünk a Gazda házához.

Felmásztak a sziklára. Látják, hogy egy kőház áll ott, éppen tíz oszlopon; két ablakával keletre néz, ahogy a szokás parancsolja. Teteje a futó felhőkbe vész, olyan magas a ház. Belül minden olyan, ahogyan az járja: fekhely, tűzhely, medvehely, az öregek helye. De minden akkora, hogy a testvérek magukat apró gyermekeknek érzik.

A heverőn mintha hatalmas, mohával fedett sziklák lennének.

Fölkiáltott Egda. Akkorát kiáltott, hogy még a szél is megindult minden oldalról.

– Hej, apám, emberek jöttek látásodra! Nagy dologban járunk.

A mohával benőtt szikla a két testvér felé fordult. Azok csak nézik: nem szikla az, hanem ember. Sötét, mintha kőből volna, önmaga súlyától derékig süpped a földbe. Kőszemét a testvérekre szegezi.

Nézésétől elhűl a szív. Maga Onku van előttük.

Mélyen meghajolt most Kanda és Egda. Jávorszarvas-hússal köszöntötték illőn, az egyszerű emberek étkével tisztelték meg a Gazdát.

Így szóltak:

– Apánk, segíts nekünk megfogni a Coboly-gazdát. Az emberformájú embereknek megígértük: megfogjuk! Hogy szeghetnénk meg adott szavunkat?

Megszólalt Onku, hangjától megrepedtek a szomszédos sziklák, a hegyekről görgetegek zúdultak alá, megreszketett a föld:

– Hallottam rólatok. Nagy panasz van rátok. Az emberek panaszkodnak, mert kipusztítottátok minden cobolyukat. A Coboly-gazda panaszkodik, hogy nincs már dolga a földön. Ti ugyan nem ejthetitek el őt. Megöltétek a cobolyokat – lelkük az égi mezőkre ment fel legelni. A Gazda is utánuk ment.

Elgondolkozott a két testvér. Megtömték pipájukat. Odanyújtották a Gazdának. Rágyújtott Onku. Innen a tetőről hegynyi füstöt eresztett, ézig csapott a láng, a kövek felröppentek. A hegy fölött felhők kavarogtak, villám villant, tűzeső hullt.

Ülnek a testvérek, sem holtak, sem elevenek, úgy megrettennek most. Töprenkednek – rosszul végződött a dolog: meg akarták mulatni erejüket, ügyességüket, s most úgy esett, hogy az emberek panaszkodnak rájuk, haragszik a Coboly-gazda, de maga Onku is, látszik rajta.

Így szól Kanda:

– Apánk! Hát hogy lehetne a cobolyokat visszatéríteni a földre?

A Gazda kivette pipáját a szájából, a hegyek felett oszladozott a füst:

– Ha az égben megölnek egy cobolyt, lelke leszáll a földre, beleköltözik egy új cobolyba...

Ekkor így szól Kanda:

– Mit tehetünk, testvér, úgy látszik, más vadászmezőkre kell mennünk cobolyt fogni.

– Hát... úgy látszik, hogy úgy van – szólal meg Egda.

Szedelőzködtek visszafelé. Letekintettek, még a fejük is megszédült, olyan magasra másztak fel a Gazdához. Hogyan ereszkedjenek le, nem tudják. Semmiféle utat sem látni, körös-körül szakadékok tátonganak. A fülesbaglyok megragadták, fölemelték őket a levegőbe. Egyszerre minden eltűnt: se Gazda, se hegy, se embert formázó sziklák. Ott áll a két testvér szülőszállása közelében.

A testvérek kötelet kezdtek sodorni. Egész erdőnyi fűzet kinyúttek. Olyan kötelet sodortak, hogy egyik végétől a másikig nem fut el egy jó futó napkeltétől napszállatig. Igen erős kötelet fontak. Kanda a kötél egyik végét ráhurkolta a vörös sziklára, a másikat a feketére. Most a közepére rávágott öklével. A sziklák porrá törtek, a kötél azonban ép maradt.

Egda földobta a kötelet az égbe, hurkos vége ott megakadt. Nekiveselkedtek a testvérek. Húzták az eget a föld felé. A kötél alsó végét hozzáerősítették egy hegyhez. Vadászszerszámaikat, elemózsiájukat magukhoz vették s kezdtek felmászni a kötélre az ég felé.

Fölérkeztek a kötél közepéig. Letekintettek a földre, s megpillantották szülőföldjüket – az emberek, mint apró hangyák nyüzsögtek, fejüket fölvetik, nézik hová mászik Kanda meg Egda. A testvérek fölértek az égbe. Először még látták a földet, majd behatoltak a felhőkbe.

Ott fehéren terülnek el a felhők, akár a hó. Jó erős jégkéreg. Körös-körül cobolynyomok – itt felbukkannak – ott eltűnnek! Fölvidult a testvérek szíve. No, most aztán úzhetjük a cobolyt, testvér!

... Sokáig, nagyon sokáig vadásztak.

Akármennyi cobolyt is ejtenek, számuk mégse fogy.

A földön pedig mind több és több a coboly. El is fáradtak a testvérek. Kanda már sóvárgott, vágyakozott haza:

– Haza kellene menni.

Elindult a két testvér megkeresni azt a helyet, ahol felmásztak az égbe.

Amíg vadásztak, a földön kitavaszkodott.

A fiatal vadkanok azon a kötélén élesítgették agyaraikat, amellyel Kanda meg Egda lehúzta az eget. Élezhatték, fenegették, mígnem elvászott a kötélen. Az ég visszaszállt helyére.

Járlak-keltek az égen a testvérek – ösvényt tapostak rajta, de a földre csak nem tudtak leereszkedni. Csapásukat éjjel jól látni a földről; áthúzódik az egész égbolton. Az emberek különbözőképpen nevezik ezt az utat. Az udehek azt mondják rá: „Ez a *bua gidini*, az égi emberek útja!” Egda és Kanda jár rajta – cobolyra vadásznak.

És attól fogva az égből egyetlen cobolyt sem küldenek a földre.

A KÉT TESTVÉR

Élt réges-régen két testvér: egy fiú meg egy lány. A leány volt az idősebb. A fiú még kicsi gyermek. Igen jó vadász volt. Folyvást csak cserkészni járt. Egyszer azt mondja a leány:

– Te mindig csak vadászol, hús még sincs.

Feleli a legényke:

– Hogyhogy nincs hús? Hiszen mindig hozok zsákmányt. Miért hazudsz?

Nővére lehorgasztja erre a fejét. Gondolkozik – töprenkedik. Majd ismét szemrehányást tesz öccsének:

– Csak szárított hús van. Már meguntam. Adj frisset!

Fölkel reggel a fiú, készül vadászni. De nem ment el, elbújt a tűzifa mögé. Meg akarta nézni, mit csinál a nénje. Nem hitte el, hogy nincsen hús. Kezdi a leány rendberakni a sátort. Fogja a vödröt, elmegy vízért. Aztán megy a hombárba, friss húst hoz. Látja a legényke, hogy ég a tűz, pirul a friss hús. Nővére felöltözik, kifut az utcára, kiáltozik:

– Gyere ide gyorsan! Öcsém elment vadászni. Gyere, mulass velem!

Jött valami óriás. A leány megvendégelte. Megölelgette. Estére, mikor eljött az ideje, hogy a fiú visszatérjen a vadászatról, az óriás eltűnt. A nővér ismét a magáét hajtja:

– Csak egy kis szárított halunk van. Semmi más nincs. Mit fogok főzni?

A következő reggel a legény megint elment vadászni. Jávorszarvast lőtt. Nem vitte haza, hanem otthagya. Hazamegy, azt mondja nővérének:

– Lőttem egy jávorszarvast. Reggel korán kelj fel, menj el érte a szánnal, s lesz hús.

A nővére úgy is tett. A legényke ezalatt nénje ruhájába öltözött, hajfonatát kibontotta, arcát bepirosította, ételt készített és kiabálni kezdett:

– Gyere ide gyorsan! Öcsém elment vadászni. Gyere, mulass velem!

Hallja, hogy valaki így felel:

– Miért más a hangod?

Földi a fiú:

– Beteg vagyok. Gyere ide.

Azzal fogott egy számszerítót. Ahogy az óriás megjeleni a ház ajtajában, nyíl fúródott a mellébe. De nem esett el. Visszafordult. Ment-ment sebesülten. Véres nyom maradt utána. Így ment el.

A legényke megevett mindent, ami csak volt. Ismét felvette köpenyét, haját befonta és lefeküdt aludni. Mikor lefeküdt, ráfúj a tűzre, hogy belepje a hamu, mintha már rég kialudt volna. Megjön nővére, látja, hogy a ház mellett vérfoltok vannak. Elindult a nyomon és megismerte az óriás csapását.

Hazamegy, ébreszti öccsét, azt mondja neki:

– Miért ölted meg az uramat?

– Én nem tudok semmiről – mondja a fiú –, hiszen egész idő alatt aludtam.

– Nem igaz, megölted az uramat, a sógorodat. Élj hát most egyedül, én elmegyek.

S a nővér elindult az óriás nyomán. Akkor a fiú előszedett a hombárból minden szükséges dolgot. Gondolkozik: „Mit fogok most csinálni?” így élt egyedül. Rosszra fordult sora. Unatkozott, nem tetszett neki így sehogy se. Elindult, hogy megkeresse nénjét. Nyomra talált. Ment, ment. Látja az óriás nyomát, mellette a nővéreét. Aztán nővére lépései is megnöttek. Hogy lehet ez? – gondolja. – „Miért lép akkorákat Kjamani néném, mint egy medve?” Ahogy beért az erdőbe, meglátott két medvebocsot. Játszottak. Odalopakodott és elkapta őket.

– Kié vagytok ti – kérdi –, hogy hívják anyátokat?

– Kjamani.

– És apátokat, hogy hívják?

– Bjalu.

– Akkor ti az én unokaöcséim vagytok. Tudjátok, mit? Fogjátok egyik kesztyűmet és mondjátok anyátoknak, hogy megtaláltátok bácsikátok kesztyűjét.

Azok úgy is tettek. De az anyjuk nem hitte el; azt mondja:

– Ej, ördögfiókák! Ez alighanem apátok kesztyűje. Miért hazudtok?

A bocsok visszamentek az erdőbe.

- No, mi az? – kérdi a nagybátyjuk.
- Anyánk azt mondta, hogy nekünk nincs nagybátyánk.
- És mit csinál anyátok?
- Varr.

– Menjetek oda hozzá, és ha még mindig nem hisz nektek, hozzatok tőle egy kis cérnát nekem. Fogjátok a sapkám. Kérdezzétek meg tőle: „Te varrtad ezt a sapkát vagy sem?”

A bocsok elszaladtak.

- Megtaláltuk a bácsikánk sapkáját – mondják az anyjuknak.
- Hazudtok – feleli az anyjuk –, ez apátok sapkája.

Akkor a bocsok elkaptak egy gombolyag cérnát s elfutottak az erdőbe. Az anyjuk meg utánuk piszkafával. Fut, fut: látja, ott ül az öccse egy tuskón. Elcsodálkozott nagyon.

– Én már azt hittem, hogy éhen vesztél – mondja neki és kézen fogja. – Menjünk mihozzánk.

Otthon megetette, jóllakatta. Este azt mondja neki:

– Most megjön az uram. Biztosan megölne, amiért megsebesítetted. Rejtőzz el.

S öccse elbújt az ajtó mellett, egy halom bőrbe burkolódzott. Áll. Megjön az óriás-férj. Nincs ember-formája, de emberi szóval mondja:

– Érzem az öcséd szagát.

A leány megijedt.

– Nem lehet – már rég nem láttam.

– Miért hazudsz? – mondja az óriás. – Gyerünk, ide velem!

Indul ő maga, kutat, keres mindenütt. Meglátja a legénykét.

De nem ölte meg.

– Ej, ej! Hát itt vagy!... Mikor jöttél? No, jól van. Nem kell tőlem félni. Élj itt velünk.

Most már mindnyájan együtt éltek. Egyszer így szól a gazda:

– Ma ráakadtam egy medvebarlangra. Asszony! Varrjál a mellemre egy fehér foltot, elmegyek vadászni.

– Vigy magaddal engem is – kérlelte a legényke.

– Rendben van – mondja az óriás. – Hanem jól jegyezd meg: én bebújok a barlangba, birokra kelek. Ha alul látsz fehér foltot, azt jelenti, hogy a medve dögönyöz engem; ha felül látsz fehér foltot, az annyit jelent, hogy én puhítom a medvét.

Mikor odaértek a barlanghoz, a gazda medvévé változott. Sógora a barlang fölött egy lyukat fúrt és figyelt. Látja, hogy elkezdődött a küzdelem. A fehér folt alul. A legényke ott áll a lándzsával. Hogyan lehetne kisegíteni sógorát? A fehér folt ismét alul van. Ekkor elhajította a lándzsát. De ezalatt a fehér folt ismét felülre került. A lándzsa éppen az óriás mellébe vágódott. „Eh, megöltem oktanul” – gondolja. Lándzsájával a másik medvét is ledöfte. Hazament. Éppen csak hogy nem sír. Meg kell kérlelnie nővérét. Azt mondja neki:

– Nővérekém! Véletlenül megöltem a férjedet. De a medvét is.

– Mit tegyünk? – mondja a nővér. - Nyúzd le a bőrét, darabold fel a húst és egyél belőle, ha akarsz; nekem nem kell.

A legényke így is cselekedett. Azt mondja a nénje:

– Tudod, mit? Maradj itt. Él az öcséiddel. Én elmegyek férjet keresni.

És eltávozott. A fiú pedig ott maradt a medvebocscokkal. Megint elhatározta: felkutatja nővérét. Utána ment. Látja, hogy nővére nyoma ismét medvenyommá változott. Elborzadt és visszafordult. S élt, éldegélt unokaöccseivel. Csinált nekik barlangot és így szólt:

– Ha vadász akad rátok, ne ijedjete meg, csak ugorjátok rá és törjete el rögtön a lándzsáját. Legrosszabbak a beuk – a rablók. Ezek mindig hetesével járnak. Ha egyszerre hetet láttok, azok a beuk lesznek. Akkor vigyázzatok.

Ő pedig ott maradt a kunyhóban. Élt, éldegélt. Történt egyszer télen, hogy messze ment vadászni. Akkor a bocscokat megtámadták a rablók. Hét lándzsa volt náluk. A bocscok rádöbbsenek, hogy ezek a beuk. Összetörték a lándzsákat. A beuk megrémültek és elfutottak. Majd ismét visszatértek és megölték a kis medvéket.

Telt-múlt az idő. A nagybácsi látogatóba ment öccseihez. Odaér a barlanghoz, látja, hogy nincsenek ott a bocscok. Mi lehet ez? „Alighanem a beuk jártak itt.” Elindult a nyomokon. Látja, hogy egy kunyhóban emberek ülnek és medvehúst esznek.

– Miért öltéte meg unokaöccsömet?! – kérdi tőlük.

Azok hahotára fakadtak:

– Hogyhogy? Hogyan lehet ember állatkölyköknek a nagybátyja?

– Az emberek különfélék – feleli a legény. – Ezek a medvebocscok az én nővéremtől és egy medve-óriástól származtak. Ti nagy bűnt

követtek el. Most váltságdíjat fizettek értük. A váltságdíj pedig a következő: adjatok nekem két nőt, hét fazekat és hét köpenyt.

A beuk gondolkozni kezdtek, unit is tegyenek most? Végül beleegyeztek. Mindent megadtak a legénynek, amit kért.

A fiú aztán kunyhójában élt. Két felesége volt. Eltelt néhány esztendő. Gyermekük születtek: egy fiú és egy lány. Mikor a fiú először ment vadászni, apja így intette:

– Ha medvét ejtesz el, nővérednek ne adj a húsából. És sohase háljon medvebőrön.

Réges-régen történt ez. Ősi törvények szerint éltek. Két feleséget tartottak. Asszonyt nem engedtek medvebőrön hálni. Ha a fivér medvét ejtven, húsából nővérednek is adott, rossznak – bűnnek számított az...

AZ AKTINKA-NEMZETSÉG

Réges-régen volt ez, amikor az oroszok még nem irtották ki, nem törtek fel az erdőket, s a tajgában még sok-sok vad tanyázott.

Egyszer a nanajok a magas Meke dombra mentek vadászni. Magukkal vittek egy leányt is, hogy legyen, aki főzzön a vadásztanyán.

Már hosszú ideje vadásztak, sok zsákmányt ejtettek. Egyszer, amint visszatértek tanyájukra, a kunyhó ajtajánál egy tigrist láttak. A vadászok megrettentek, a tigris azonban nesztelenül visszaosont az erdőbe.

A vadászok azután sokszor ott találták a tigrist a kunyhó ajtajánál, de semmi rosszat se tett.

Megkérdezték a leányt is: vajon nem bántja-e a tigris? A leány azonban nem talált okot a panaszra, megnyugtatta a vadászokat, hogy egy csöppet sem fél a tigristől, hiszen az mindennap felkeresi.

Egyszer a vadászok véletlenül korábban tértek vissza tanyájukra s amikor beléptek a kunyhóba, a fekvőhelyen találták a tigrist a lánnyal. A leány alvást színlelt, a tigris pedig kiugrott az ajtón és bemenekült az erdőbe.

A vadászok rádöbbenek: a tigris a leánnyal élt.

Faggatták a leányt: hogy s mint kezdett a tigris hozzá járni?

A leány elbeszélte.

Egyszer egy reggel, amikor kívülről senki sem volt a tanyán, odament hozzá egy tigris. Ő bizony nagyon megijedt, a tigris azonban emberi hangon kezdett beszélni hozzá. Először megnyugtatta, majd kérte, legyen a felesége. Együtt is élt vele s most gyermeket vár tőle.

Nemsokára fiacskája született. A gyermek az Aktinka nevet kapta, ami annyit tesz: „tigristől való”.

A fiúcska szépen növekedett, jó vadásszá cseperedett.

Amikor eljött az ideje, megnősült. Feleségének sok gyermeke született.

Tőle származik az Aktinka-nemzetség.

Íme, ez az oka, hogy mi, aktinkák, nem félünk a tigristől, íme, ez az oka, hogy nekünk nincsen ártásunkra.

Ha vadászat közben véletlenül összeakadunk vele, csak fel kell állnunk, s megmutatnunk arcunkat, hogy atyánk megismerjen minket. Akkor nyomban békében hagy bennünket – visszatér az erdőbe.

CSOLCSOMIAKA

Volt egyszer egy madárka: Csolcsomiaka.

Egyszer elhatározta, kidönt egy fát, csónakot csinál s elindul megölni azt az ördögöt, amelyik az apját elpusztította.

A madárka sok éven át csapkodta csőrével a kiválasztott fát. Egyre csapkodta, egyre csipegette, míg végül a fa kidőlt. Akkor csónakot készített belőle, felült a csónakra és elindult a folyón felfelé.

Amint így úszott, úszott, meglátott egy csukát. A csuka megkérdezte:

– Hová mész, testvér?

Csolcsomiaka így válaszolt:

– Megyek megölni azt az ördögöt, amelyik elpusztította apámat.

A csuka kérlelte:

– Testvér, vigy magaddal, mindenben segítségedre leszek.

Csolcsomiaka beleegyezett:

– No, jó, ülj fel.

Most már Csolcsomiaka a csukával együtt folytatta útját.

Amint így úsztak, úsztak, találkoztak egy makkal.

A makk megkérdezte:

– Hová mész, testvér?

Csolcsomiaka így válaszolt:

– Megyek megölni azt az ördögöt, amelyik elpusztította apámat.

A makk kérlelte:

– Testvér, vigy magaddal, mindenben segítségedre leszek.

Csolcsomiaka beleegyezett:

– No, jó, ülj fel.

Most már Csolcsomiaka a csukával és a makkal együtt folytatta útját.

Amint így úsztak, úsztak, találkoztak egy nyárssal.

A nyárs megkérdezte:

– Hová mész, testvér?

Csolcsomiaka így válaszolt:

– Megyek megölni azt az ördögöt, amelyik elpusztította apámat.

A nyárs kérlelte:

– Testvér, vigy magaddal, mindenben segítségedre leszek.

Csolcsomiaka beleegyezett:

– No, jó, ülj fel.

Most már a csukával, a makkal és a nyárrsal együtt folytatta útját.

Amint így úsztak, úsztak, találtak egy halbörtörővel és a hozzátartozó sulyokkal.

A halbörtörő és a sulyok megkérdezte:

– Hová mész, testvér? Vigyél minket, is magaddal!

Csolcsomiaka beleegyezett:

– No, jól van, üljetek fel.

Most már Csolcsomiaka a csukával, a makkal, a nyárrsal, a börtörővel és a sulyokkal együtt folytatta útját.

Amint így úsztak, úsztak, egy házhoz érkeztek. A ház üres volt. Megvárták az estét. Amint besötétedett, a makkot bedugták a hamuba, a csukát beletették a vízmerítőbe, a nyársat a kemence szélére erősítették, a börtörőt és a sulykot pedig Csolcsomiaka a küszöbre helyezte, aztán elbújt a sarokban.

A házban koromsötét volt, semmit sem lehetett látni. Kis idő múltán zaj hallatszott. Dudorászva jött az ördög.

Az ördög a sötétben tapogatózva odament a kemencéhez, hogy begyűjtson. Amikor begyűjtött, a makk a hamuból az ördög szemébe ugrott, az ördög hanyatt esett, s a nyárs egyenesen a hátába fúródott.

Ekkor elindult, hogy megmossa a szemét; odaszaladt a vízmerítő edényhez, de amint a vízbe dugta a kezét, a csuka beleharapott.

Az ördög kikapta mancsát és ki akart ugrani az udvarra. Amikor azonban kifelé szaladt, Csolcsomiaka a fejére ugrott s csőrével csapkodni kezdte.

Mikor pedig a küszöbhez ért, ráesett a börtörőre és a sulyok darabokra zúzta.

Akkor a barátok csónakukon elhajóztak.

Így úsztak, úsztak, úsztak egészen addig a helyig, ahol a börtörő és a sulyok lakott, s ott azok kiszálltak.

A börtörő így búcsúzott:

– Testvér, ha bajba kerülsz, csak hívjál engem, nyomban ott termek.

Onnan tovább mentek, egészen addig a helyig, almi a nyárs lakott. Akkor az is kiszállt.

A nyárs így búcsúzott:

– Testvér, ha bajba kerülsz, csak hívjál engem, nyomban ott termek.

Innen tovább mentek arra a helyre, ahol a makk lakott. Akkor az is kiszállt.

A makk így búcsúzott:

– Testvér, ha bajba kerülsz, csak hívjál engem, nyomban ott termek.

Innen tovább mentek arra helyre, ahol a csuka lakott. Akkor az is kiszállt.

A csuka így búcsúzott:

– Testvér, ha bajba kerülsz, csak hívjál engem, nyomban ott termek.

Csolcsomiaka egyedül ment tovább és élte régi életét: csőrével kopogtatta a fákat. Egyre csak azt kopogtatta és azt énekelte:

– No, most már jól van, megöltem az ördögöt!

A LEGGYORSABB LÁBÚ

Egyszer vitatkozni kezdtek az állatok: ki tud közülük a leggyorsabban futni.

A farkas így szólt:

– Én vagyok mindannyitok közt a leggyorsabb. Amikor én futok, a bozótok éppen csak megvillannak a szemem előli, a szél meg csak úgy sivít a fülem mellett.

A medve ellentmondott:

– Nem igaz, én vagyok a leggyorsabb. Amikor én futok, a fák ropognak, ide-oda hajlongva szétrepülnek.

A róka csak hallgatta, majd ő is közbeszólt:

– Bizonyos, hogy én vagyok a leggyorsabb. Amikor én futok, épp hogy csak megvillan a mancsom, nem is igen látni.

Csodálkozva nézett rájuk a nyúl:

– Ugyan miért vitatkoztok? A leggyorsabb én vagyok! Amikor én futok, senkit sem látok, hát ez a gyorsaság!

Még sokáig osztozkodtak. Végül is elhatározták, hogy versenyt futnak. Sorba álltak és eliramodtak a távoli domb felé. A nyúl futott, futott, elért a dombig, ott megfordult és visszafelé száguldott.

Gyorsan visszaérkezett, leült és várta társait.

A farkas csak estére tért vissza. A róka éjszaka futott oda. A medve csak reggelre vánszorgott hozzájuk.

Amikor mindannyian összegyülekeztek, eldöntötték: „A nyúl a leggyorsabb közülünk”. Azzal hazamentek.

A nyúl örömeiben cigánykerekeket hányt. Cigánykerekezett, és énekelt:

– Én vagyok a leggyorsabb lábú, senki nálam gyorsabban nem fut.

Meglátta ezt az egér, s megirigyelte. Odament a nyúlhoz, köszöntötte, majd így szólt:

– Pedig nem is igaz, hogy te vagy a leggyorsabb lábú.

– Hogyhogy nem igaz? – méltatlankodott a nyúl. – Versenyt futottunk, és én mindenkinél előbb értem vissza. Valamennyinket elhagytam.

– Hasztalan futottál, hiszen én nem vettem részt a versenyfutásban.

– No, gyerünk, versenyezzünk – mondta a nyúl. – Rajta, rohanjunk!

– De te, hogy szaladsz? – kérdezte az egér.

– Gyorsan szaladok – mondja a nyúl. – Amikor én futok, semmit se látok, semmit se hallok, olyan gyorsan futok.

Versenyre keltek. Az egér futott egy kicsit, majd egy zsombék mögé ült, elrejtőzött. Hirtelen eltűnt szem elől.

A nyúl pedig száguldott, semmit sem látott, semmit sem hallott. Igen-igen sietett. Elszaladt a dombig s már rohant is visszafelé. Futott, ahogy erejéből telt. Visszaérkezett a nyúl oda, ahonnan elindult. Az egér a halmocskán ült, mancsaival legyezte magát:

– Nagy a hőség – mondta – a versenyfutáshoz.

Meglepődött a nyúl: hát csakugyan túlszárnyalta az egér?

– Gyere, fussunk még egyszer – mondja az egérnek.

Hát újra versenyre keltek. Az egér a zsombék mögé, a nyúl a dombig szaladt.

Háromszor is versenyt futottak. A nyúl a dombig és vissza, az egér pedig az első zsombékig.

Annyira szaladt a nyúl, hogy egészen elcsigázódott, száját kitátotta, szeme kidülledt. Egészen kifulladt, az egér pedig ismét a zsombékon ült. Kinevette a nyulat, hahotázott, s lábaival mutogatott reá.

– No, látod, te híres! – kiáltja. – Az egeret nem tudtad legyőzni.

Sokáig kacagta az egér a nyulat. Majd azt mondta:

– Elmegyek az állatokhoz, elmondom, hogyan győztelek le téged. Majd együtt mulatunk rajtad...

Szégyenkezve állt a nyúl. Fülét hátracsapta és elrejtőzött a fűbe.

Az egér elfutott.

A nyúl pedig attól fogva hátracsapja a fülét, mihelyt valami zajt vagy neszt hall: azt gondolja szegény, hogy az állatok jönnek – kikacagni.

A NYÚL ÉS A SZARKA

Élt egyszer egy nyúl, éppen olyan nyúl volt, mint a többi. Csakhogy, ki tudja miért, miért nem, szeretett olyasmivel hencegni, ami messze járt az igazságtól: hogy ő milyen erős, hogy ő milyen bátor, hogy ő milyen nagy vadász...

Egyszer ez a nyúl a mezőn egy elejtett őzre bukkant. Az őzet egy farkas ölte meg, de valaki megzavarhatta. A farkas eliszkolt s az őz felét otthagya.

Alighogy leült a nyulacska az őz mellé, egy szarka repült el felelte.

Meglátva, micsoda zsákmányt ejtett a nyúl, leült fölötte egy ágra, köszöntötte és így szólt:

– Ejnye, szomszéd, hogy tettél szert ilyen nagy zsákmányra?

– Megöltem – mondja a nyúl.

Elcsodálkozott a szarka, hogy a nyúl őzet ejtett! Csodálkozásában kitérte csőrét, farkát billegtette, szárnyát, terjegette. De a dicsekvő nem jött zavarba.

– Én olyan vadász vagyok, hogy ha úgy istenigazából nekilátnék, már régen elejtettem volna minden vadat. Csak tudod, sajnálom őket. Annyi vadat ejtek, amennyi tetszik. Most megeszem az őzet, aztán megyek, s elejtek egy medvét.

A szarka meghajolt a nyúl előtt.

– Hej, szomszéd, taníts meg engem is erre! Én mindig éhes vagyok.

– Miért ne tanítanálak meg – feleli a nyúl. – Hiszen nagyon egyszerű így vadászni. Csak jó szélesre tátsd a csőröd, úgy kiálts. Vagy tán nem tudsz kiáltani?

– Hogyne tudnék! Nagyon is jól tudok kiáltani. – Magában azt gondolta: „Miért menjek medvét keresni, amikor itt az orrom előtt egy nyúl?”

Feljebb repült, csőrét jó szélesre tárta és nagyot rikoltott. Olyat kiáltott, hogy a közeli ágakon tanyázó cinkék a földre pottyantak ijedtükben.

Hanem a szarka nézhetett a nyúl után, mert az halálra rémült és uccu neki, futásnak eredt. Hogy hová futott? Ugyan ki tudhatná?

A szarka még várt egy darabig és azt gondolta:

– Hogyhogy, hát nem esett össze a nyúl, hanem elszaladt? Úgy látszik, kicsit rikkantottam. No, legközelebb, ha meglátom az áldozatot, majd nagyobb kiáltok.

S a szarka röpködni kezdett az erdőben. Ahogy meglát egy vadat, kezd rikoltozni, cserregni, ahogy csak erejéből futja.

Egyetlenegy vadat sem ejtett még el rikoltozásával a szarka. A vadászok azonban észrevették, hogy a szarka vad fölött szokott cserregni. Mihelyt meghallják a hangját, a vadászok nyomban odafutnak! Igyekszik a szarka, cserreg, csőrét nagyra tátja, szárnyát szétterjeszti, farkát billegeti, azt gondolja: „No, most mindjárt vége, most, most!” És a vadász már ott is terem – meglövi a vadat s magával viszi.

De az is előfordul, hogy a szarka a vadászt látja meg. Ilyenkor örül: „Aha, aha, milyen nagy! No, majd mindjárt!” És minden vadat elijeszt. Nincs haszna sem magának, sem a vadásznak éktelen lármájából.

A HENCEGŐ

A hengegőnek hinni sose jó.

Élt egyszer egy nyúl a tajgában. Külsőre olyan volt, mint a többi nyúl: füle hosszú, két lába kurta, hogy megfoghassa az ennivalót, kettő pedig hosszú, hogy elfuthasson az ellenség elől. Ez a nyúl szerfelett hengegő volt. A nyúl-nemzetség nem is ismert addig ilyen nagy hengegőt.

Egyszer a nyulacska a turbánliliomból evett egy csipetet és ezt mesélte rokonainak:

– Futottam az erdőben, ennivalót kerestem. Hirtelen megbotlottam valamiben. Épp hogy be nem zúztam a fejem. Nézzétek, hogy felhasadt az ajkam.

A nyulak kikacagták:

– Csakugyan kettős ajkad van. De hisz minden nyúlnak ilyen az ajka.

A nyulacska így szólt:

– Az igaz, hogy minden nyúlé: ilyen, de az enyém nem akármilyen... Ha meg akartok hallgatni, ne vágjatok közbe... Ahogy megbotlottam, látom, akkora turbánliliom áll előttem, amekkorát még senki sem látott. Szára oly magas volt, mint egy vörösfenyő. A virága pedig óriási, de óriási! Hát még a töve! Nagyobb, mint egy medve! Kezdem kaparni a földet. Fogam éles. Mancsom erős. Két dombnyi földet kapartam oldalra, végül mégiscsak kiástam a gyökeret. Akkora volt az a gyökér, hogy tíz álló napig ettem, mégsem fogyott el még csak a fele sem. Nézzétek, hogy meghíztam tőle.

Elbámultak a nyulak:

– De hisz olyan vagy, mint a többi, nem vagy le egy szikrával se kövérebb más nyulaknál.

– Eltörődtem – mondja a hengegő –, erősen futottam, meg akartam mulatni nektek a gyökeret. Mert én jó vagyok. Úgy jóllaktam, tán meg se éhezek többet, gondoltam, hadd egyenek testvéreim is jó édes gyökeret, olyat, amelyet még sosem kóstoltak!

Melyik nyúl állna ellen az édesgyökérnek! Kicsordult a nyáluk. Azt kérdezték:

– És hogy találhatnánk el oda?

– Majd megmutatom én – mondja a nyulacska –, nem sajnálom tőletek.

És a nyulak utánaeredtek a hengegőnek. Kifutottak egy tisztásra. A hengegő így szólt:

– No, itt láttam a vörösfenyő nagyságú turbánliliomot. Itt kapartam ki mancsommal a két dombnyi földet.

– Hol vannak hát a dombok? – kérdezik a hengegőt a rokonai.

– Elvitte a folyó.

– Hál a folyó hol van?

– Lefolyt a tengerbe.

– No és hol a lilium?

– El hervadt. Hiszen elrágta a gyökerét.

– De hát hol a szára?

– Megette a borz.

– Hát a borz hol van?

– Elment a tajgába.

– Hol a tajga?

– Leégett.

– Hát a hamuja hol van?

– Elhordta a szél.

– Hál a tönkök?

– Benőtte a fű.

Ülnek a nyulak, billegetik fülüket: nem tudják, így volt-e, ahogy a nyulacska mondja. De a hengegő mind csak hajtja a magáét.

– De hát ilyen liliumot nem is nehéz találni. Mi sem könnyebb, mint ilyenre akadni. Csak fuss előre, nézegess jobbra-balra. Ha nem az egyik, akkor a másik oldalon látsz majd bizonyosan.

Szétrebbentek a nyulak! Szinte repülnek, még a szemük is kétfelé áll, annyira, hogy a farkukat is látták, de ami előttük volt, azt nem. Kétfelé állt szemük. Félték, hogy elszalasztják azt az édes, vörösfenyőnyi turbánliliomot.

Rohantak; rohantak, míg össze nem estek. Az éhségtől az egyszerű fű édesebb lett nekik, mint a turbánliliom. Csak éppen hogy a szemük úgy maradt, kétoldalt.

A VADÁSZ ÉS A MADÁRKA

Volt egyszer egy bácsika. Egyszer kovácsolni kezdett valamit jurtája mellett az utcán. Amint így verte a vasat, odarepült egy madárka, rátelepedett a jurta mellett álló fa ágacskájára és énekelni kezdett.

– Bácsika, csin-csin-csirveldez, mit csinálsz, csin-csin-csirveldez?

– Kovácsolok, jer, kovácsolj te is velem.

– Nem, nem megyek, félttem a kezemet, csin-csin-csirveldez.

– Húzzál kesztyűt s úgy kovácsolj.

– A kesztyű kiég, csin-csin-csirveldez.

– Hát fogjál vasfogót.

– Eltörik a vasfogó, csin-csin-csirveldez.

– Majd megjavítod.

– Csináld csak te, bácsika, csin-csin-csirveldez.

És gúnyolni kezdte az öreget. A bácsika haragra gerjedt, előrántotta íját és lelőtte a madarat. Megtisztította, nyáron megsütötte és megette.

BUCSUGDI ÉS A RÓKA

Volt egyszer egy ember, Bucsugdinak hívták. Nyáron halászott, fókazsírkészletet gyűjtött, télen pedig csapdákat állított. Nem voltak sem rénszarvasai, sem kutyái. Csak egy sátra volt.

Ősszel, amikor a hó hulldogálni kezdett, szárított halat, rókazsír rakott a szánjára és megindult felfelé a folyó mentén.

Ment, mendegélt Bucsugdi s egyszer az úton megpillantott egy rókát.

Megkérdezte tőle:

– Miért fekszel az úton?

A róka így válaszolt:

– Bátyó, eltörött a lábam. Tegyé fel a szánkódra, majd meghálálom: hordok neked tűzifát, őrzöm majd a sátradat.

Bucsugdi beleegyezett:

– No, ülj fel a szánkómra.

Húzza a szánkót, húzza. Igen elfáradt.

– No, gyerünk, tanyázzunk le. Te hozzáál rózsét, gallyat, én pedig – mondja Bucsugdi – hurkot megyek állítani.

Mire Bucsugdi visszatért, szánkóján semmi sem maradt. Mindent felfalt a róka.

Csak egy rókafogot talált.

Üldözni kezdte a rókát. Három napig hajszolta. Útközben békákat, gyíkokat tett a hó alá.

Így ment, mendegélt, végre egy kunyhóhoz ért. Nyúllal volt az tele: éppen sámánkodtak.

– Nosza, vendég, sámánkodj – mondták a nyulak.

Ugrándozni kezdett Bucsugdi és kiengedte hó alá a gyíkokat meg a békákat. A nyúlok éktelen nevelésben törtek ki. Bucsugdi felismerte köztük a róka nevetését is. Odament hozzá:

– Miért etted meg a fókazsíromat meg a szárított halamat?

– Jaj, ne bánts, ha akarod, szerzek neked feleséget.

Sírt, siránkozott a róka.

Ekkor elengedte Bucsugdi.

– Lássuk hát, találj nekem feleséget.

Megy a róka és látja: egy öreg halászik.

– Add nekem a lányodat, másként nem fogsz egy fia halat sem.
Az öreg megrettent s odaadta a lányát.
Hát így szerzett feleséget a róka Bucsugdinak.

A RÓKA MEG A MEDVE

A ravaszban hogy lehetne megbízni? Hisz más van a nyelvén s más van a fejében. Ha valaki ravaszra bízza magát, akkor mindkét szemébe jó mélyen nézzen bele.

Élt a tajgában egy róka, igen ügyes és nagyon agyafúrt. Gondtalanul élt. Hajszolta a fácánokat, fűrjeket s a sárszalonkákat. Főleg kövér madarakra vadászott, de az apró fiókákat sem vetette meg, ha mohó szemei elé kerültek. Hát még a tojást mennyire szerette! Hogy hány fészket dúlt fel, hány fiókát pusztított el, nem is győzné az ember felsorolni. Egyszer a kakukk elhatározta, hogy valamennyit összeszámolja. „Kakukk! Egy. Kakukk! Kettő. Kakukk! Három”, és így kakukkol ma is, még mindig számlálja... Így élte rókánk zsvivény-életét, s az erdő állatai messze elköltöztek ökelme közeléből.

Telt-múlt az idő, senkivel sem törődött. A rókát rengeteg balsiker érte. Megöregedett, látása mindinkább gyengült, ereje egyre jobban fogyott. Egyszer is elindult vadászni. Látja ám, hogy az úton egy fácánkakas szalad. Lassan közelébe lopózott, hirtelen kiugrott a bozótból, hogy elkapja áldozatát. A fácán azonban szembeszállt vele: szárnyaival csapkodva összevissza verte, sarkantyúival véresre körmölte orrát. Előbb agyonkínozta, azután elszaladt. Az elaggott róka alul maradt a küzdelemben. A fácán felszállt egy bokor ágára és kikacagta a rókát:

– Ó, te! Nem neked való a vadászat, hisz csak bőrnek vagy már jó. Ugyan mi másra lennél még alkalmas?

A róka szemét elfutotta a könny az éhségtől s a dühtől; nagy nehezen odvába vánszorgott...

Minden vadászkirándulása balsikerrel végződött.

Egész álló nap a tajgában kószált, de semmiféle zsákmányt sem sikerült elcsípnie. Még áfonyaszedéssel is megpróbálkozott. Rágcsálta, rágcsálta, de sehogy sem ízlett. Sok van belőle, de jaj, mégsem laktat.

Ezen az őszön korán összesereglettek a melegebb vidékre vándorló madarak. Dél felé szálltak a vadkacsák, vadlibák és a

darvak ékei. Repülnek, rikácsolnak, a tavaszi viszontlátásig búcsúznak a domboktól, tajgától és a tajgai tavaktól.

Kiáltásaikat a róka is meghallotta és elkészült a pusztulásra: hamarosan leesik a hó, s a hosszú télre semmi élelme sincs.

Fejét lehorgasztva bandukol a róka. amerre szeme lát.

– Keresek egy balgát magamnak, az talán majd eltart.

Összeakadt egy medvével. Megszólította:

– Hová, hová, szomszéd?

– Én bizony keresek valakit, aki megmondaná, hogy mit kiabáltak ma éjjel a darvak.

A róka elgondolkozott majd így szólt:

– Egy kicsit sámánkodnom, varázsolnom kell, akkor majd megtudom.

Faháncs övet kerített derekára, forgácsokat és kövecskéket kötözgetett reá. Majd táncolni kezdett. Farkával dobolt, dob helyett egy kutyakoponyát verve. Csupa fül a medve, figyeli a rókát, talpával ütemesen tapsol, segíti a társát a sámánkodásban.

Forog, forog a róka, majd végre megszólal.

– Na, szomszéd, megtudtam, hogy miről beszéltek ma éjjel a darvak.

– Ugyan miről hát?

– Arról beszéltek, hogy a tél korán beköszönt, hideg és hosszú lesz. Arról beszéltek, hogy az állatoknak segíteniük kell egymást. A nagy hidegtől még a medvebarlang sem fog megóvni.

Megrémült a medve.

– Jaj, mi lesz most?

A ravasz róka így felelt neki:

– Együtt kell élni. Kettesével melegebb. Most pedig élelmet kell gyűjteni télire és föl kell halmozni a barlangban.

Elgondolkozott a medve, ugyan minek az élelem, hiszen neki egész télire elég a maga mancsa. Ezt meg is mondta a rókának. Az azonban haragra gerjedt és toporzékolva rákiáltott a medvére:

– Ki akarta megtudni, hogy miről beszéltek a darvak? Te! Hát megtudtam, most pedig tégy úgy, ahogy mondják. Ha nem, más társat keresek magamnak télire, te pedig pusztulj el egymagadban...

A medve kérlelni kezdte a csalárdot, hogy ne haragudják rá.

Megegyeztek, hogy együtt fognak lakni. Azonnal hozzákezdték az élelem gyűjtéséhez, elmentek vadászni. Igyekezetüket azonban balsiker kísérte. Az agg rókának alig volt ereje, a medvét meg már megkörnyékezte a téli álmom: a vadra figyelt ugyan, de a medvebarlangra gondolt. Milyen lehetett hát az ilyen vadászat?

A róka haragosan felhúzta az orrál, fel s alá járkált, egyre azon törte a fejét, ugyan miképpen tudná rászedni a medvét.

Bármennyit kószáltak is a tajgában, nem értek el eredményt.

Egyszer csak megnyúlt a medve orra, szőre a marján az égre meredt, orrlyuka kitágult, szeme kimeredt:

– Szomszéd, idegen szagot érzek.

Kutatni kezdett a medve maga körül, hirtelen kikapart valamit a mancsával. Szemügyre veszi a róka – egy vadászkes volt. Valamikor vadász járhatott erre, az veszthette el. Rázendített a róka vékony hangján, örömeben táncra kerekedett. A medve megkérdezte, ugyan minek örül.

– Hogyne örülnék, szomszéd, hisz most már gondtalanul fogunk telelni. Ez a dolog, amit találtál, meg van bővölve. Annyi húst adhat, amennyi zsákmányod egész életedben sem volt soha.

Megörült a medve is, hogy nem kell többé a tajgát bújnia, lefekhet végre kedvenc barlangjába.

– Gyerünk, szomszéd, minél gyorsabban haza.

– Gyerünk, gyerünk.

A róka előreszaladt. Elfutott egészen addig a hegyoldalig, amelyen egy ösvény haladt. Az ösvény közepébe, hegyével fölfelé, beszúrta a kést és visszaszaladt. Már messziről kiáltotta a medvének:

– Mért van az, hogy te olyan lassan vánszorogsz, mintha beteg volnál! Futni kell!

Szaladni kezdtek. Rohantak egészen a hegyoldalig. Itt megszólalt a róka.

– Nosza, hengergőzzünk le a hegyoldalon. Melyikünk ér le előbb?

A medve beleegyezett. Bukfencezve gurultak lefelé. A róka eközben így énekelt:

– Gurulj, gurulj, húsdarab!

– Mit énekelsz? – kíváncsiskodott a medve.

– Hát azt éneklek, hogy most a tél negyedére megvan már a hús.

Tovább gurultak. A róka egyre fújta a magáét. Ismét megkérdezte a medve, hogy mit énekel.

– Azt éneklek szomszéd, hogy már a fél télre megvan a hús.

Ebben a pillanatban a medve felnyársalta magát azzal a késsel, amit a róka az ösvénybe szúrt. A medve hasa végig felhasadt. Közben a róka fennhangon énekelt:

– Feküdj, feküdj, húsdarab!

A medve nyögve a rókához fordult:

– Hát most mit énekelsz?

– Most azt éneklek, szomszéd, hogy már az egész télre megvan a hús.

A medve kilehelte páráját. A róka bevonszolta a kimúlt állatot a medvebarlangba s ott töltötte az egész telet.

Így járt túl a róka a medve eszén.

Igaz hát a mondás: vén rókától és csalárdtól jót ne várj!

HOGYAN SZAKADT MEG A MEDVE ÉS AZ EVET BARÁTSÁGA?

Amikor a Hingan hegyei még alacsonyak voltak, amikor meg lehetett hallani az íjból kilőtt nyíl becsapódását a Hingan túlsó oldalán – a medve akkor még barátságban volt az evettel.

Együtt éltek, egy barlangban. Együtt jártak vadászni. Mindent megosztottak, megfelezték: ha a medve elejt valamit, az evet is eszik belőle, ha az evet tesz szert zsákmányra, a medvének is jut belőle. Így éltek ők barátságban hosszú, hosszú ideig. Persze köztudomású, hogy az irigy ember szemében szálla másoknak a jó barátsága. Amíg a barátokat össze nem veszíti, nem nyughat...

Egyszer az evet kiment a barlangból, kedve támadt mogyorót ropogtatni. Találkozott a rókával. A vörös megcsóválta farkát, üdvözölte az evetet és megkérdezte:

– No, hogy s mint vagy, szomszéd?

Az evet elbeszélte neki mindent, titkolózás nélkül. Meghallgatta a róka és megirigyelte, hogy két állat együtt tud élni anélkül, hogy civakodna. Vele senki sem barátkozott, mert mindig ravaszkodott és mindenkit igyekezett becsapni.

A róka úgy tett, mintha sajnálná az evetet, mancsait összekulcsolta a hasán, könnyeit hullatta. Tudjuk, hogy az álnoknak nem nagy sor a sírás. Így sopánkodott:

– Szegénykém, szegénykém! De sajnállak.

Megijedt az evet:

– Miért sajnálsz, szomszédasszony?

– Oktalan vagy! – feleli a róka. – A medve téged megrövidít, és te észre sem veszed.

– Hogyhogy megrövidít? – kérdezi az evet.

– Hát úgy! Amikor a medve zsákmányt fog, ki harap belőle elsőnek?

– Ki? Hát a medvetestvér – feleli az evet.

– No lám, a legédesebb falat neki jut. Te, látod, régóta nem ettél egy jó falatot sem. Mind csak abból élsz, amit a medve már otthagyt. Attól is vagy te termetre ilyen kicsi.

A róka megcsóválta a farkát, letörölte könnyeit és fejét ingatta:

– No, isten áldjon. Látom, tetszik neked az ilyen élet. De én a te helyedben elsőnek mélyeszteném fogamat a zsákmányba!

És elfutott a róka nagy sietve, mintha sürgős dolga volna. Fut, farkával besöpörve maga mögött a nyomot.

Az evet utána nézett és elgondolkozott: „Ni csak, a szomszédasszony alighanem igazat beszél!”

Az evet annyira elgondolkozott, hogy még a mogyoróról is megfeledkezett: „Lám csak, gondolja magában, milyen huncut ez a medve. Én meg hogy hittem neki, bátyámnak tekintettem.”

... Egyszer aztán a medve és az evet elindultak vadászni.

Útközben bementek egy málnásba. A medve összegyűjtött a mancsába egy csomó málnát, elkezdett csámcsogni és testvérét is kínálja. Az meg csak néz. – Csakugyan igazat mondott a róka!

A medve fogott egy ürgét. Hívja az evetet. Az meg csak néz: csakugyan a medve eresztette bele először karmait az ürgébe. Úgy látszik, a róka igazat mondott.

A testvérek egy méhraj lakta tölgy mellett mentek el. A medve kicsavarta a tölgyet, mancsaiba fogta, orrát beledugta az odúba, orrcimpái kitágultak, ajkával csettintgetett. Hívja testvérét mézet kóstolni. Az meg látja: ismét a medve kóstol először, hát a rókának igaza van.

Haragra lobbant az evet „No, gondolja magában, majd megtanítlak én téged!”

Egy másik alkalommal ismét elmentek vadászni.

Az evet felült testvére hátára – kis lábaival másképp nem győzött lépést tartani a medvével.

A medve zsákmányt érzett. Egy őzet vett üldözőbe éppen foga közé akarta kapni – hát abban a szempillantásban az evet csak átugrik a füle között! Ezt azért csinálta, hogy testvérét megelőzve ő vágja fogát elsőnek az áldozatba, hogy jó falatot kaparintson meg magának, és egy kissé megnőjön tőle. Megijedt a medve, elvétette az őzet, s az gyorsan elfutott.

Mind a ketten éhen maradtak.

Továbbmentek.

Meglátott a medve egy ürgét, hozzá lopózott, de az evet megint úgy tett, mint az előbb. Megint halálra ijesztette a medvét. Ismét

elrontotta a vadászatot. Megharagudott a medve, testvérének azonban nem szólt semmit.

Szembetalálkoztak egy fiatal vadkannal. Más alkalommal nem is akaszkodott volna össze vele a medve, de most az éhségtől egészen horpadt volt a hasa. Megmérgekedett a medve és rárontott a vadkanra! Úgy elbődült, hogy a vadkan eliszkolt előle. Menekült, menekült, beleakadt farkával egy fába – és nem tudott szaladni.

Itt rárontott a medve. Kitátotta száját, vicsorgott, mintha nyomban szőröstül-bőröstül le akarta volna nyelni!

Alighogy nekilátott a medve a vadkannak, az evet ismét a medve hátáról a füle között rászökik a vadkanra! Elsőnek akarta megízlelni a vadkant. Ekkor aztán a medve haragra gerjedt. Elkapta mancsával az evetet úgy, hogy mind az öt karmát beleeresztette a hátába, hogy ne legyen láb alatt, akadályban.

Az evet megugrott, s bőre fejétől a farkáig felhasadt. Visított fájdalomában. Felugrott egy fára, onnan egy másikra, onnan egy harmadikra. A medve csak azt látta, hogy távolodik ágról ágra ugrálva.

A medve, mikor megölte a vadkant, hívni kezdte testvérét:

– Hej, testvér! Gyere friss húst enni!

De az evet nincs sehol, mintha soha nem is lett volna.

Hazament a medve. Várta, várta testvérét, de hiába várta.

Az evet eliszkolt. Sokáig élt a fákon, amíg végre a sebek behegedtek a hátán. Meggyógyult ugyan, de az öt fekete csík, a medvekarmok nyoma, egész életére rajta maradt.

Ma már az evet közel sem megy a medvéhez és húst sem eszik. De ha mégis megtörténik, hogy a medve közelébe kerül, dühében fenyőtobozzal dobálja a mackót. Amint azonban a medve fölemeli fejét, az evet – illa berek, nádak erek – elillan.

UTÓSZÓ

A nanajok, ulcsák, orokok, valamint az udehék és orocsok a mandzsu-tunguz népek déli csoportjába tartoznak. Észak-Ázsia délkeleti sarkában laknak: a nanajok az Amur, a Szungari és az Usszuri folyók völgyében, az ulcsák az Amur alsó folyása mentén, az orocsok és az udehék pedig a Tatár-szoros partvidékén. Számuk együttesen sem ért el a tizenötezeret.

Az első híradásokat az Amur folyón végig hajózó orosz felfedezők: Pojarkov (1643–46) és Habarov (1640–51) hozták róluk.

Ebben az időben – s szinte napjainkig – a nemzetségi szervezet törvényei és szokásai keretében éltek, noha a nemzetségek gazdasági és területi egysége már jóval korábban felbomlott. Ezeknek a mandzsu-tunguz népeknek a családszervezete apajogú volt. A családok nemzetségekbe tartoztak. Egy-egy nemzetség tagjai számára kötelező volt a vérbosszú (tehát a nemzetség tagjának megöléséért a többieknek véres bosszút kellett állniuk) és a nemzetségi kultusz megtartása, pl. a közös ős tisztelete. Igen sok nemzetség állatöstől származtatta magát (például tigristől, medvétől), ezt az állatot a nemzetség tagjainak nem volt szabad megölniük. Ha ezt a tilalmat valaki megszegte, az egész nemzetség engesztelő áldozatot mutatott be az állatösnek.

Azoknak az állatoknak a nevét, amelyeket egy-egy nemzetség őséneke tartottak, nem volt szabad kiejteniük, helyette valamilyen álnevet használtak. Például a tigrist „nagyinak”, a medvét „a tajga urának” nevezték. Az állattal való „rokonság”, illetve ezeknek az állatoknak emberszámba vevése az elnevezésekben másként is megmutatkozott. A medvét kora és neme szerint különböző nevekkal illették, s ezek a nevek azonosak a család vérrokonsági és szerzett rokonsági műszavaival. Így például a medve-nevek között ilyeneket találunk: „nagyapa”, „nagyanya”, „apa”, „anya”, „fiú”, „leány”, „apai nagybácsi”, „apai nagynéni”, illetve „após”, „anyós”, „vő”, „meny” stb.

Egy nemzetség tagjai nem házasodhattak egymással, feleséget mindig egy meghatározott más nemzetségből hoztak.

A déli mandzsu-tunguz népek fő foglalkozása a halászat és a vadászat volt. Horgokkal, varsákkal, kerítő- és húzóhálóval, valamint

szigonnyal fogták a halakat, és íjjal, csapdával, hurokkal, lándzsával ejtették el az erdei állatokat meg a madarakat.

Közlekedésre nyáron nyírkéregből készüli, vagy egyetlen fatörzsből égetéssel kivájt csónakokat használtak, télen pedig kutyafogatos könnyű szánokkal és hótalpakkal közlekedtek.

Gerendákból összerótt és félig földbe süllyesztett kunyhókban laktak, vagy a kínaiaktól eltanult agyagból vert, ún. fanzákat készítettek. Az élelmiszert, vadász- és halász-szerszámaikat, valamint a mindennapi élet egyéb eszközeit oszlop-lábakon álló hombárokban tartották. Ezek az épületek azonban csak az állandó lakótelepeket jellemezték.

Vadász- és halásztanyáikon nyírkéreggel vagy halbőrrel fedett félgömb- meg kúpalakú sátrakat vertek.

Ruházatuk elsősorban préméből és halbőrből készült. A hagyományos női és férfi viseletét köpeny, rövid nadrág és két különálló nadrágszár alkotta; az utóbbiakat az övhöz erősítették. A lábbelit halak és erdei állatok bőréből varrták. Fejükön télen prémes sapkát, nyáron pedig a kínai „kuli kalaphoz” hasonló nagy kúpalakú nyírkéreg kalapot viseltek. A nők köpenyük alá fémfüggőkkel díszített melltakaró kötényt öltöttek. Ujjukat gyűrű, fülüket fülbevaló díszítette. Az utóbbiak száma egy-egy asszony fülében meghaladta a tucatot is. Jellegzetes női ékszer volt az ónban hordott karika.

Viseletük valamennyi darabját, miként a nyírkéregből és fából készült házieszközöket (dobozokat, evőeszköztartókat, fakanalakat stb.) is, spirális, valamint növényt és állatot ábrázoló díszítmények (kakasok, sárkányok, békák, kígyók stb.) ékítették.

Ősi hitviláguk az animisztikus világnézet volt, vagyis mindent meglelkesítettek. Szerintük nemcsak az állatoknak, hanem a növényeknek, élettelen tárgyaknak (pl. szikláknak) is volt lelkük. Három világ létezésében hittek: egy alsó, egy középső és egy felső világban. A középső a föld, az emberek lakóhelye; a másik kettőt szellemek népesítik be. A három világot egy hatalmas „világfa” köti össze, amelynek gyökerei az alsó, csúcsa pedig a felső világban van.

A szellemekkel hitük szerint a halandók is érintkezésbe léphettek, de csak erre kiválasztott személyek. Ezeket az emberfeletti képességgel rendelkező férfiakat és asszonyokat *sámán*-oknak,

„tudóknak” nevezték, hiszen a természetfeletti lényekkel való érintkezés következtében mindent *tudtak*.

A sámánok már gyermekkorukban kiváltak a többi gyermek közül: elkóboroltak, gyakran idegrohamok, látomások kínozták őket. Néhány napra elvesztették eszméletüket – hitük szerint ezalatt a jelölt testét feldarabolták, majd újra összerakták – és mikor felébredtek, már tudományuk volt. Ekkor még „vizsgát” kellett tennie a sámánjelöltnek: meg kellett másznia a három világot összekötő világfát, amit egy létra vagy egy földbeásott fenyő jelképezett. Ha a próbát kiállta, elkészítette sámánfelszerelését, és megkezdhette működését. Ez a szellemekkel való érintkezésből állt. Ilyenkor különleges viseletet öltött, fején agancsos sapka, testén kígyók, gyíkok, békák rajzaival díszített ing, hasonló ábrákkal ékes első és hátsó kötény, valamint csengőkkel és fémtükrökkel teleaggatott öv. Nyakába zsinóron függő kerek fémtükröt akasztott. Kezében egyfenekű lapos dob, melyet prémmel borított dobverővel üt, hogy extázisba essen, azaz érintkezésbe léphessen a szellemekkel. Vagy a szellemek költöznek belé, vagy- a lelke ment el a szellemek birodalmába. Így tudta meg, hogy sikeres lesz-e a vadászat, halászat; hogy mi a baja a betegnek, ki vagy mi okozta a bajt és miként kell gyógyítani; hol az elveszett állat stb, stb. A szellemeiktől nyert értesüléseit aztán közölte azokkal, akik számára sámánkodott.

A déli mandzsu-tunguz népek két lélekben hittek. Egy „élet- vagy lehelet-leiekben” és egy „árnyék- vagy képmás-lélekben”. Az előbbi mindig az emberben van, tulajdonképpen ez lélegzik. Néha ugyan kiröppenhet a testből, elbolyonghat az őserdőbe, ha az ember mélyen alszik.

Ilyenkor azonban veszély fenyegeti. Ártó szellemek leselkednek rá, elrabolják, hogy a lélek gazdájának rokonai kiváltsák tőle: etessék a szellemei, azaz mutassanak be áldozatot. Az ártó szellem néha kegyetlenkedik a lélekkel. Hideg vízbe mártja, ekkor a lélek tulajdonosának a testét kirázza a hideg; forró vízbe dugja, ekkor a testét forró láz gyötri. Gyakran csavargatni kezdi a lélek kezét vagy a lábát, ekkor gazdája karját, lábát szaggatás gyötri. A kegyetlen szellem kiszúrhatja az „élet-lélek” szemét is – ekkor a nanaj megvakul – sőt ha sokáig karmai közt marad, még meg is öli, s ekkor az ember is meghal.

Tüstént hívni kell hát a sámánt. Az sámánkodni kezd; lelke elhagyja testét s elindul az elrablott lélek keresésére. A föld színén keresi, csúszik, mint a kígyó, ezért van ruháján ez a csúszómászó; behatol a földbe, mint a gyík, azért díszíti öltönyét ez az állat is. Néha a vizek mélyén kell a beteg lelkét tovább keresnie, ilyenkor alámerül, mint a béka, ezért fedí rajza ingét s kötényét. Végre megtalálja. Most alkudozni kezd az ártó szellemmel. Ígéretet, fondorlatoskodik, fenyeget, könyörög, végre megszerzi a kívánt lelket. Indul vissza a szenvedő beteghez. Ha nem elég ügyes, a lélek kisiklik kezéből, s keresheti újra... Végre visszaérkeznek, belehelyezi betegébe a lelkét, s a nanaj meggyógyul.

A másik lélek, az „árnyék- vagy képmás-lélek” nem a testben, hanem körülötte él. Gyakran meg is pillantható. Jól látható, ha süt a nap Mindig az ellenkező oldalon van, mint ahonnan a nap süt, mert fél tőle, s elbúvik az ember mögé. – Akkor is észrevehető, ha víz fölé hajolunk. Ott tükröződik a vízben, éppen olyan, mint mi magunk vagyunk.

A halál pillanatában a „lehelet-lélek” is meghal: nem lélegzik tovább. Az „árnyék-lélek” azonban túléli a testet, hiszen gyakran hónapok múltával is megjelenik – álmunkban.

Éppen ezért a mandzsu-tunguzok mindent elkövetnek, hogy a halott „árnyék-lelke” ne háborgassa az élőket.

A holttestet nem az ajtón, hanem a kunyhó falán bontott nyíláson viszik ki, hogy a test mellett levő lelek vissza ne találjon. Az elhunyt fekhelyére *fanyát* helyeznek, s amikor ők esznek, táplálják azt is. S a sírra pedig ráteszik mindazokat a szerszámokat, eszközöket – még a csónakról sem feledkezve meg – amelyekre a másvilági életben szüksége lehet, mert ott éppen úgy élnek az „árnyék-lelkek” tovább, mint itt a középső világon éltek. S bizonyos idő elteltével elhívják a sámánt, hogy az eddig itt bolyongó lelket átvezethesse a *buni*-ba, a másik világba.

Évek múlva, majd ha az „árnyék-lélek” a másik világon is meghal, kismadár alakjában felrepül a világfa csúcsára. És egyszer csak egy éjszaka lerepül a középső világra, beszáll egy alvó nanaj asszonyba – ilyenkor azt álmodja, hogy madárkát fogott s a keblébe dugta – s kilenc hónap múlva a világra születik. Vajon nem ezért van, hogy a nanaj vadász, amikor az őserdőben olyan helyen nyomoz, ahol még

sohasem járt, ismerős tájra bukkan? Talán előző élete során egyszer már járt arrafelé.

DIÓSZEGI VILMOS

TARTALOM

A bátor Azmun
A rossz Lado
Az árva Elga
A nyírfa-fiúcska
Az árva Mambu
A kis Csokcso
A hét borzalom
A tigris és a fiúcska
Szelemege
A nagy csapás
A kapzsi Kancsuga
Az arany karika
A kakukk hozta gazdagság
Hogy nősült meg Udzja?
Az oktondi gazdag
Az üresfejű
A beteljesült előjel
A fakanál
Az óriás húsosderelye
Az elmaradt segítőtársak
A szegény és a gazdag öreg
A tenger úrnője
A jószívű öregapó
A leányka meg a béka
Az elűzött vadász
A Keten folyó neve
Az első sámán
Hogy keletkeztek a rovarok?
A tigris meg az ember
A coboly-lelkek
A két testvér
Az Ahtinka-nemzetség
Csolcsomiaka
A leggyorsabb lábú

A nyúl és a szarka

A hencegő

A vadász és a madárka

Bucsugdi és a róka

A róka meg a medve

Hogyan szakadt meg a medve és az evet barátsága?

Utószó